

«... bevare mens vi bygger ny kommune»

Historiebevissthet, historiebruk og fortidsfortellinger ved sammenslåingen av kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand (2017-2019)

STEIN TORE SORTHE

VEILEDER

Apostolos Spanos

Universitetet i Agder, 2023

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for religion, filosofi og historie

Forord

Å skrive masteroppgave ved siden av en lederstilling i den kommunale kulturforvaltningen har til tider bydd på problemer. Å kombinere to til dels svært ulike arbeids- og skrivesituasjoner over lengre tid, ble noe mer utfordrende enn planlagt. Når jeg likevel har kommet i mål, er det først og fremst takket være den støtten jeg har hatt på hjemmebane. Selv om arbeidet har tatt en god del lengre tid enn planlagt, og utviklet seg til å bli en slitsom tålmodighetsprøve, har min bedre halvdel hele tiden vært en konstruktiv støttespiller, og i særdeleshet min viktigste leser. Tusen, hjertelig takk!

Stor takk går også til professor Apostolos Spanos som med sine entusiastiske forelesninger og inspirerende seminarer fikk meg til å bli interessert i historiebruk. Som veileder var innspillene og kommentarene helt avgjørende for at arbeidet etter hvert fikk en retning, og at det til slutt ble et håndfast resultat.

Uten at min arbeidsgiver – Kristiansand kommune – hadde lagt forholdene til rette, ville dette ikke vært mulig. Forhåpentligvis vil min videreutdanning i historie og denne masteroppgaven ha en viss nytteverdi også for kommunen.

Kristiansand 14. mai 2023

Stein Tore Sorthe

Abstract

This master's thesis is analyzing the uses of history in the political and administrative process to merge the municipalities of Søgne, Songdalen and Kristiansand in South of Norway. The Norwegian legislation gives the responsibility to coordinate and prepare the merge of municipalities to a joint political tribunal, and the survey is limited to the 22 meetings in the period from June 23th 2017 until September 24th 2019, where the joint political tribunal of the three municipalities had their debates and made their decisions. The main question that will be answered, is: What part did history play in this process of merging municipalities?

By examining available videotapes of the tribunal meetings and read the case papers produced by the administration, is narratives and references about the past being described, analyzed and categorized, both in perspective of the user and in reference to different theories regarding uses of history. The uses of history by local politicians are also compared to similar findings in governmental documents addressing the national reform of municipalities in Norway.

Overall, the members of the tribunal express a strong optimism and believe in the future. This high expectations for the future led to a demobilizing of the past and a non-use of the history. But the survey also shows that the politicians made a change in their orientation in time during the period of the tribunal, and became more concerned about qualities of the past in the second year. The marginalizing of history had some degree of orientational function, but it is not enough empirical evidences to claim that the tribunal developed a particular political history culture which made a significant impact on addressing political problems and how to solve them. The main reason to this lack of a working history culture lays in the rare institutional context of the joint political tribunal.

Innhold

Forord	iii
Abstract	iv
1 Innledning	1
1.1 Tema	2
1.2 Forskningsfeltet <i>norsk politisk historiebruk</i>	3
1.3 Problemstillinger	4
1.4 Introduksjon til teori og begreper	6
1.5 Metoder	7
1.6 Kilder	8
1.7 Disposisjon	11
2 Drøfting av teori, begreper og typologier	13
2.1 Erfaringsrom og forventningshorisont	13
2.2 Historiebevissthet, historiekultur og historiebruk	14
2.3 Politisk historiekultur	16
2.4 Historiebrukstypologier	16
2.5 Fortellingstyper	18
2.6 Oppsummering	20
3 Fellesnemndas forhold til tid, erfaringer og forventninger	21
3.1 Organisering og arbeidsform	21
3.2 Store forandringer og usikkerhet – aktivisering av historiebevissthet	22
3.3 Akselereringen av historisk tid	23
3.4 Fremtidsforventninger – tid for endring	25
3.5 Erfaringsrommets status – «det gamle ligger bak oss»	27
3.6 Mulighetsrommene	31
3.7 Oppsummering	32
4 Former for politisk historiebruk i fellesnemndas debatter	35
4.1 Prosjektgruppe for symboler	35
4.2 Debatten om kommunevåpen – «den tunge historien bør veie tungt»	36
4.3 Kunstprosjekt i rådhuset – «ny og gammel tid som spleises sammen»	40
4.4 Saksutredning om kunst i rådhuset – «elvene en felles historisk forutsetning»	41

4.5	Kunstkonsulentens presentasjon – «et forferdelig bra eksempel».....	42
4.6	Debatt om eiendomsskatt – «verdens eldste skatt»	45
4.7	Oppsummering	48
5	Administrasjonens fortidsfortellinger	51
5.1	Skriftlige saksutredninger – en kritisk motfortelling.....	51
5.2	Utfordringsbilde 2018 – fra balanse til ubalanse.....	55
5.3	De muntlige orienteringene – «stige ut av historien».....	59
5.4	Oppsummering	63
6	Komparative analyser	65
6.1	Politisk versus administrativ historiebruk i sammenslåingen av kommunene	67
6.2	Nasjonal versus lokal historiebruk i kommunereformen.....	69
6.3	Oppsummering	73
7	Konklusjon.....	75
7.1	Svar på problemstillingene	77
7.2	Resultatene i en større sammenheng	80
Kilder		82
	Videoopptak.....	82
	Saksutredninger	84
Litteratur		86

Tabeller:

1.	Fellesnemndas møter	side 10
2.	Karl-Göran Karlssons typologi for historiebruk.....	side 17
3.	Ola Svein Stugus modell for historiebruk	side 18
4.	Jörn Rüsens typologi for historiske narrativer.....	side 19

Figurer, utklipp, skjermdumper:

1.	Stilisert kart over kommunene. Utklipp fra nettsiden til Iveland kommune.....	side 2
2.	Utklipp fra kilde: Nye Kristiansand kommune (2018-12-18), s. 145	side 56
3.	Utklipp fra kilde: Nye Kristiansand kommune (2018-12-18), s. 151	side 57
4.	Skjermdump fra video-opptak: Fellesnemnda (2019-01-29), 0001 – 02:50-04:58	side 62
5.	Skjermdump fra video-opptak: Fellesnemnda (2018-10-30), 01 – 19:13-20:19	side 64
6.	Figur «Forholdet politikk – administrasjon» kopiert fra Baldersheim m.fl. (2021), s. 11	side 67
7.	Figur: Regjeringens fortelling om fremskritt og forfall i kommunereformen	side 71

1 Innledning

Etter Stortingsvalget i 2013 fikk Norge en ny regjering utgått fra partiene Høyre og Fremskrittspartiet, med Erna Solberg (H) som statsminister. Det var en mindretallsregjering som sikret det parlamentariske grunnlaget gjennom en samarbeidsavtale med partiene Venstre og Kristelig folkeparti. Med utgangspunkt i samarbeidsavtalen utarbeidet Høyre og Fremskrittspartiet en politisk plattform for regjeringssamarbeidet. Dokumentet ble gitt navn etter hotellet hvor regjeringsforhandlingene hadde funnet sted – *Sundvolden-plattformen* – og er datert 7. oktober 2013. Regjeringen slår her fast at den vil gjennomføre en kommunereform for å få en mer «robust kommunestruktur», og for å kunne «gi mer makt og myndighet til robuste kommuner».¹

Regjeringen startet opp dette arbeidet umiddelbart. En ekspertgruppe ble nedsatt 3. januar 2014, og målsetting med reformen og gjennomføring av selve prosessen ble forankret i Stortinget i juni 2014. Året etter kom regjeringen med en Stortingsmelding om nye oppgaver til større kommuner, og etter at alle landets kommuner hadde foretatt sine vurderinger, fremmet regjeringen våren 2017 forslaget om hvilke kommuner som skulle slås sammen.² Stortinget fattet de endelige vedtakene 8. juni 2017. Med 85 stemmer «for» og 84 stemmer «mot» vedtok Stortinget den dagen at «Kristiansand kommune, Søgne kommune og Songdalen kommune slås sammen fra 1. januar 2020.»³

Søgne kommune hadde 1.1.2017 et innbyggertall på 11 321 og et areal på 151,42 km². Kystkommunen grenset til Mandal i vest og Kristiansand i øst, samt mot Songdalen i nord og Marnardal i nordvest.⁴

Songdalen kommune hadde 1.1.2017 et innbyggertall på 6 568 og et areal på 215,86 km². Landkommunen grenset til Søgne i sør, Marnardal i vest og nord, samt til Vennesla og Kristiansand i øst.⁵

---

¹ Statsministerens kontor (2013), om kommunereformen: side 47 i pdf-versjonen.

² Ekspertutvalg (2014), Prop. 95 S (2013–2014), Meld. St. 14 (2014–2015) og Prop 96 S (2016–2017)

³ Stortingsvedtak 824 (2016-2017) i sak om *Endringer i kommunestrukturen*. Lokalisert 18.2.2021 på: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=67738>

⁴ Opplysningene er hentet fra [Søgne – Wikipedia](#) og befolkningsstatistikken på ssb.no. Lest 18.5.2023

⁵ Opplysningene er hentet fra [Songdalen – Wikipedia](#) og befolkningsstatistikken på ssb.no. Lest 18.5.2023

Kristiansand kommune hadde 1.1.2017 et innbyggertall på 89 268 og et areal på 276,88 km². Bykommunen grenset til Søgne og Songdalen i vest, Vennesla og Birkenes i nord og til Lillesand i øst.⁶

1.1 Tema

Temaet for denne masteroppgaven er den prosessen som ble gjennomført lokalt mellom Stortingsvedtaket i juni 2017 og iverksettelsen av kommunesammenslåingen, drøyt to og et halvt år seinere. Det skal imidlertid *ikke* være en realhistorisk undersøkelse av hva som faktisk skjedde og hvilke hendelser som fant sted i den aktuelle perioden, men et forsøk på finne ut hvordan historien ble *brukt* i den lokale prosessen – altså en historiebruksundersøkelse av kommunesammenslåingen. Loven som regulerer endringer av kommunegrensene – vanligvis omtalt som *inndelingsloven* – slår fast i § 26 at «ved samanslåing av kommunar (...) skal det opprettast ei fellesnemnd til å samordne og ta seg av førebuinga av samanslåinga».⁷ For at temaet skal ha en tydelig og håndterbar avgrensing, er det arbeidet til denne politiske *fellesnemnda* som jeg har valgt å undersøke. En nærmere beskrivelse av dette politiske utvalget med det underlige navnet, kommer jeg tilbake til seinere i oppgaven.

Bakgrunnen for akkurat dette temavalget er to sider ved min studiesituasjon. For det første er jeg en godt voksen student, med en lang yrkeskarriere bak meg, som ansatt i nettopp

---

⁶ Opplysningene er hentet fra Wikipedia og befolkningsstatistikken på ssb.no. Lest 18.5.2023

⁷ Lokalisert på Lovdata 18.2.2021: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-06-15-70#KAPITTEL_6

Kristiansand kommune. Mitt master-studium i historie har kun vært mulig å gjennomføre fordi arbeidsgiver har lagt forholdene til rette, og utvist stor velvilje. Selv om det ikke er et uttalt krav at jeg skal skrive masteroppgave om et Kristiansand-tema, er det et personlig ønske om å kunne vise til at videreutdanningen har relevans for stillingen min i kommunen. Derneft har jeg i løpet av masterstudiet fattet stor interesse for *historiebruk*⁸ som forskningsfelt. Sist jeg var universitetsstudent i historie (på slutten av 1980-tallet) fantes verken begrepet eller studiefeltet. I hvert fall ikke i pensum eller undervisning på historie grunn- og mellomfag ved Universitetet i Bergen. Da jeg startet på masterstudiet 30 år seinere, ble den innledende skepsisen til dette ukjente nye, raskt avløst av nysgjerrighet, interesse og fascinasjon, og denne intellektuelt forfriskende opplevelsen ønsket jeg å ta med inn i selve oppgaveskrivingen.

Grunnen til at «kommunal historiebruk» som tema er snevret videre inn til «politisk historiebruk i kommunesammenslåingen» har sammenheng med en antologi fra 2017 som er sentral i den norske forskningslitteraturen om politisk historiebruk. Før jeg formulerer oppgavens hovedproblemstilling har jeg derfor behov for å gi en redegjørelse for den norske forskningslitteraturen på feltet slik at mitt prosjekt kan formuleres og plasseres inn en fruktbar kontekst.

1.2 Forskningsfeltet *norsk politisk historiebruk*

Som forskningsfelt for norske historikere har *historiebruk* fortsatt en forholdsvis kort historie. Det er få eksempler fra før tusenårsskiftet, mens emnet har fått stadig mer oppmerksomhet de siste 10-15 årene, og da gjerne i en didaktisk sammenheng. Det er utgitt flere innføringsbøker: Jan Bjarne Bøe ga i 2007 ut *Å lese fortiden. Historiebruk og historiedidaktikk*. Denne ble etter få år erstattet av *Innføring i historiebruk* som Bøe skrev sammen med Ketil Knutsen.⁹ Ola Svein Stugu kom i 2008 med *Historie i bruk* i serien «Utsyn&innsikt», som er «kortfatta introduksjonsbøker til større emne i historieforskinga». Stugus bok kom i ny utgave i 2016.¹⁰ Den foreløpig siste norske innføringsboka kom i 2018: *Én fortid – mange fortellinger. Introduksjon til historiebruk*, og er skrevet av Håkon Rune Folkenborg.¹¹ Både Bøe &

---

⁸ En nærmere drøfting og definering av begrepet historiebruk kommer i kapittel 2.

⁹ Bøe og Knutsen (2013), forordet omtaler sammenhengen mellom de to bøkene.

¹⁰ Stugu (2008/2016), kolofon

¹¹ Folkenborg (2018)

Knutsen og Folkenborg har egne kapitler om politisk historiebruk med eksempler fra både fortid og samtid, mens Stugu ikke har politikk som et eget tema, men omtaler politisk bruk i kapitlene og avsnittene om nasjonsbygging, minnesteder og utopier.¹²

Historikere ved Universitetet i Bergen tok i 2013 initiativ til et forskningsprosjekt om historiebruk i politikken. Prosjektet ble ledet av professor Teemu Ryymin, og resulterte i utgivelse av antologien *Historie og politikk. Historiebruk i norsk politikkutforming etter 1945* (2017), med Ryymin som redaktør. I tillegg til innlednings- og konklusjonskapittel skrevet av Ryymin, inneholder antologien 11 kapitler som tar for seg ulike politikkområder, blant annet helse-, skole-, klima-, fiskeri- og energipolitikk, samt at professor Yngve Flo har skrevet kapittel 3 om historiebruk i kommuneinndelingsdebatten 1946-1967.¹³ I innledningen til antologien lanserer Ryymin begrepet «politisk historiekultur» som en anvendbar nyvinning, og formulerer undersøkelsenes formål slik: «hvorvidt og hvordan fortellinger og analogier om fortiden i den parlamentariske politikkenes tekster, skaper eller bidrar til å forme orienteringsmønstre for politisk handling, det vil si uttrykker en bestemt politisk historiekultur.»¹⁴

Litteraturen som er omtalt ovenfor ser på «politikk» i et statlig perspektiv, enten det er nasjonsbygging, eierskapet til velferdsstaten¹⁵ eller parlamentarisk politikkutforming. I den grad historiebruk har vært undersøkt i et lokalsamfunnsperspektiv har det gjerne vært knyttet til jubileer¹⁶ eller andre markeringer, og i svært liten grad til politiske prosesser. Det er her mitt prosjekt skal bidra til å fylle ut bildet, ved å undersøke historiebruken i lokalpolitikken.

1.3 Problemstillinger

Fellesnemndas lovpålagte oppgave – samordne og forberede sammenslåingen – handler i all vesentlighet om å planlegge for fremtiden. Spiller da historien og fortidens erfaringer noen rolle i en kommunesammenslåing? Hvilken rolle spilte historien i sammenslåingen av kommunene Kristiansand, Søgne og Songdalen?

---

¹² Bøe & Knutsen (20013), kap. 8 – Folkenborg (2018), kap. 6 – Stugu (2008/2016), kap. 3-5

¹³ Flo (2017)

¹⁴ Ryymin (2017a), s. 16. Se mer om dette begrepet i kap. 2.3

¹⁵ Se f.eks. Bøe & Knutsen (2013), s. 109 ff

¹⁶ F.eks. Bøe (2009) – masteroppgave om historiebruk ved byjubileer i Sandnes

For å foreta undersøkelser som kan gi gode svar på slike generelle og overordnede spørsmål, må det presiseres noen operasjonelle problemstillinger. Dette blir de tre hovedspørsmålene som skal være styrende for arbeidet:

- a. Hvilke fortellinger og analogier om fortiden kom til uttrykk i møtene til fellesnemnda for Søgne, Songdalen og Kristiansand i perioden 2017–2019?
- b. Hva slags funksjon eller effekt hadde historiebruken i fellesnemnda for den konkrete politikken som ble vedtatt?
- c. Kan det identifiseres en bestemt *politisk historiekultur* som fikk betydning for fellesnemndas arbeid?

Professor Ryymin kommer blant annet med følgende konklusjon etter undersøkelsene av historiebruk i parlamentarisk politikkutforming:

«At historie, særlig i form av fortellinger om fortiden, *finnes* i sakprosaen som springer ut fra parlamentarisk politikkutforming, er uomtvistelig. På samtlige politikkkfelt som er undersøkt i denne boken har det latt seg identifisere fortellinger som på ulike måter knytter sammen fortid, nåtid og fremtid, som konstituerer politiske problemer, og som anviser hvordan de bør løses.»¹⁷

Vil dette også bli konklusjonen i en lokalpolitisk undersøkelse av historiebruk? Det er dog noen vesentlige forskjeller mellom politikkutforming nasjonalt og lokalt i Norge. Landet har en parlamentarisk styringsmodell hvor den utøvende makten, regjeringen med departementene og den øvrige statsforvaltningen, er politisk styrt, og har fått tildelt denne makten på bakgrunn av tillitt fra den lovgivende forsamlingen, Stortinget. Alle norske kommuner, unntatt Oslo og Bergen, styres etter andre prinsipper, vanligvis omtalt som formannskapsmodellen. Da er det en ikke-politisk *kommunedirektør* som er ansatt for å lede den samlede kommunale administrasjonen, og som har ansvaret for både å innstille på vedtak og for å gjennomføre de beslutningene som blir tatt av kommunestyret eller andre folkevalgte organer. Har denne forskjellen betydning for historiebruken?

Tidligere i masterstudiet har jeg skrevet en prosjektoppgave om historiebruken i regjeringens dokumenter om kommunereformen i perioden 2014-2017.¹⁸ Funnene herfra, forvaltningsnivåenes ulike styringsmodeller og en annen relasjon mellom politikk og administrasjon, gir grunnlag for at jeg også kan foreta enkelte komparative analyser. Etter at

---

¹⁷ Ryymin (2017b: 277)

¹⁸ Sorthe (2021)

jeg har funnet svar på mine primære forskningsspørsmål, vil jeg derfor også forsøke å finne svar disse tilleggsspørsmålene:

- d. Hvilke likheter og forskjeller er det mellom administrasjonens historiebruk i saksutredningene og politikernes historiebruk i debattene?
- e. Hvilke likheter og forskjeller er det mellom den nasjonale og den lokale historiebruken i kommunereformen?

1.4 Introduksjon til teori og begreper

Forskningen på historiebruk er i vekst og flerfaglig i sitt vesen; også etnografer, sosiologer, sosialantropologer og filosofer har engasjert seg sterkt i spørsmål omkring hvordan fortiden manifesterer seg i samtiden, og betydningen det har for oss som mennesker, kollektivt og individuelt. Jeg vil i neste kapittel gi en mer utførlig presentasjon og drøfting av sentrale teorier om historiebruk, og de analytiske redskapene som blir viktigst for mitt arbeid.

I den skandinaviske litteraturen om historiebruk har utviklingen av typologier stått sentralt; karakterisering av ulike former for eller typer av historiebruk. Danske og svenske historikere arbeidet i tiden rundt årtusenskiftet med typologier som har fått stor innflytelse i Norge.¹⁹ Jeg vil derfor i kapittel 2 redegjøre nærmere for de ulike typologiene, og drøfte hvilke som først og fremst skal legges til grunn for mine analyser av historiebruk. Til grunn for typologiseringen ligger noen sentrale teoretiske begreper som også må forklares og drøftes nærmere. Dette gjelder først og fremst «historiebevissthet», «historiekultur» og «historiebruk», og ikke minst relasjonene mellom dem. I tilknytning til dette vil jeg også se nærmere på begrepet «politisk historiekultur» som Ryymin introduserer i innledningen til antologien om historiebruken i norsk politikkkutforming.²⁰ Et annet metahistorisk begrepspar som har fått stor innflytelse på tenkningen om hvordan historien virker på mennesket, og som jeg i neste kapittel må redegjøre for, er Reinhart Kosellecks «erfaringsrom» og «forventningshorisont». I tillegg til typologier og sentrale teoretiske begreper, vil jeg også avklare hvordan narrative strukturer skal inngå som analytiske redskaper for undersøkelsene.

---

¹⁹ Brædder (2019), s. 123-124, Bøe & Knutsen (2013), s. 18, Stugu (2008/2016), s. 12ff, Folkenborg (2018), s. 31

²⁰ Ryymin (2017a), s. 16

1.5 Metoder

Når det er et 3-6 år gammelt «meningsunivers» som skal studeres, vil de aller fleste «historiske» aktørene fortsatt være tilgjengelig. Det er imidlertid ikke enkeltpersonenes *oppfatninger* om historiens rolle i prosessen som skal undersøkes, men hvordan dette kom til *uttrykk* i det politiske ordskiftet og den tilhørende sakprosaen. Det er derfor ikke aktuelt å intervju sentrale aktører eller premissleverandører. Jeg kommer likevel til å omtale personer som det ikke vil være spesielt vanskelig å gjenkjenne. Jeg vil ikke bruke personnavn, men referere til titler eller funksjoner, og alle kildene jeg bruker er offentlig tilgjengelig på internett.

Den metodiske tilnærmingen vil i første omgang handle om å granske kildematerialet for å identifisere og beskrive ulike typer forekomster av referanser til fortiden. Men det skal altså ikke letes etter beretninger om hendelser i fortiden. Målet med undersøkelsene er nettopp *ikke* kunnskap om og forklaring på hvordan fortiden (her: sammenslåingsprosessen) egentlig var, hensikten er å finne ut hvordan fortiden *er* og *virker* i den aktuelle samtiden. Aktørenes utsagn skal derfor tas på alvor akkurat slik de kommer til uttrykk, helt framkoblet eventuelle normative vurderinger om de historiske referansene og fortellingene er «korrekte» eller ikke. Et viktig poeng er at historiebruken *ikke* skal måles mot realhistorien eller vitenskapshistorien.

Det materialet som funnene fra kildene utgjør, skal deretter studeres nærmere for å se etter sammenhenger, mønstre og eventuell utvikling over tid. En slik analyse vil også inneholde forsøk på å kategorisere historiebruken som forekommer i henhold til kjente typologier. En løpende dialog mellom empirien og utvalgte teorier og analytiske begreper skal føre frem til svar på problemstillingene. Hvordan ulike teoretiske tilnærminger eller begreper eventuelt fører til ulike resultat, kan da bli sentralt i undersøkelsene.

I lesingen av administrasjonens saksutredninger er det tekstenes fortellinger om fortiden som skal identifiseres. Til dette arbeidet vil jeg benytte den tilnærmingen som Ryymin skisserer for arbeidet med parlamentarisk politikkutforming: «Hva er det som har hendt, ut fra denne teksten?»²¹ Fortellingene kan ha ulike funksjoner, og må plasseres i et større narrativt univers som grunnfortelling, hovedfortelling eller sidefortelling.

---

²¹ Ryymin (2017a), s. 26

Den største metodiske utfordringen er at jeg delvis skal forske på meg selv. Som ansatt i Kristiansand kommune var jeg delaktig i det administrative arbeidet med å slå sammen kommunene. For å unngå åpenbar partiskhet har jeg derfor valgt bort som studieobjekter de sakene og utredningene som jeg personlig var ansvarlig for. Men den administrative prosjektorganiseringen av «Nye Kristiansand» i perioden 2017-2019 gjennomgikk en god del justeringer underveis, og det samme var tilfellet for min rolle og funksjon. Jeg kan ikke unngå å måtte omtale og analysere saksforhold som jeg i større eller mindre grad var involvert i. Mine vurderinger i undersøkelsene skal dog ikke være av normativ karakter, og jeg kan dra fordel av både eksisterende fagkunnskap og ikke minst innsikt i det kommunale forvaltningssystemet. Målsettingen er derfor å kunne komme frem til uhildete resultater og konklusjoner.

1.6 Kilder

Fra stortingsdebatter har det vært ført referater siden 1857. Produktet som historikeren kan granske, er de stenografiske referatene som blir samlet og utgitt i en serie av voluminøse bind. I lokalpolitikken er situasjonen en ganske annen. Inntil for få år siden var debatter i kommunestyret talehandlinger som bare eksisterte der og da, eventuelt at utdrag ble referert av media i dagene etterpå. Et virkningsfullt argument i debatten kunne vanskelig bli dokumentert med sikkerhet i ettertid. Muligheten for å være tilhører til et kommunestyremøte har eksistert, men naturlig nok i varierende grad avhengig av møtelokalets beskaffenhet og størrelse. De seinere årene har det derfor blitt mer og mer vanlig å video-strømme over internett de politiske møtene på lokalt og regionalt nivå. Den interesserte innbyggeren kan da sitte hjemme i sin egen stue og følge hvert ord av debatten i sakene som er til behandling. Kristiansand kommune har arkivert opptakene fra møter i valgperioden 2015-2019 på internettsiden <https://gamlekristiansand.kommunetv.no>. Opptak av 17 møter i fellesnemnda er arkivert her, mens for de tre møtene som ble avholdt i Søgne, er opptakene tilgjengelig på <https://sogne.kommunetv.no>. Til sammen utgjør disse 20 opptakene det empiriske materialet for undersøkelse av den politiske historiebruken. Ved å ha video-opptak tilgjengelig er det også mulig å fange opp andre aspekter ved debattene enn det som en skriftlig protokoll uttrykker. I bystyresalen i Kristiansand ble strømmingen i tillegg gjort med flere kameraer samtidig slik at det er en funksjon som gjør det mulig, også i opptaket, å velge mellom å se på talerstolen, podiet, salen eller projektoren.

Når politikerne i fellesnemnda skulle behandle en sak, ble det av administrasjonen utarbeidet en skriftlig saksutredning (med eventuelle vedlegg) som inneholder et konkret forslag til vedtak – i sum gjerne omtalt som «innstillingen». Alle saksdokumentene til et møte gjøres digitalt tilgjengelig for både politikerne og offentligheten, fortrinnsvis ei uke før møtedagen. Saksdokumentene til politiske møter er i ettertid tilgjengelig via internettløsningen «Politisk agenda»: <https://politiskagenda.kristiansand.kommune.no/>. Her er tilgjengelig alle innkallinger, sakslister, presentasjoner, saksutredninger og vedlegg utarbeidet av administrasjonen til alle sakene som ble behandlet, samt protokoller med vedtak og voteringsresultater, for alle fellesnemndas møter. Til sammen utgjør disse to nettbaserte «arkivene» mitt primære studieobjekt, som skal granskes nærmere som «kilder til et meningsunivers, sosialt, geografisk og historisk situert».²²

Fellesnemnda for Søgne, Songdalen og Kristiansand avholdt 22 fysiske møter i perioden fra 23. juni 2017 til 24. september 2019. Alle møtene ble avholdt i bystyresalen i Kristiansand rådhus, bortsett fra møte nummer 19, 21 og 22 som ble gjennomført i kommunestyresalen i Søgne. I alt ble det behandlet og vedtatt 150 saker (ikke medtatt godkjenning av protokoller), og sakspapirene utgjorde til sammen 2995 sider. På neste side har jeg satt opp en tabell som oppsummerer nemndas møtevirksomhet:

---

²² Nielsen (2001: 26)

Tabell 1 – Fellesnemndas møter

Møte nr.	Dato	Antall saker til behandling	Antall sider med sakspapirer	Møtets varighet i min.	Andel av møtetiden brukt på muntlige orienteringer og presentasjoner
1	23.6.2017	8	14	210	
2	29.8.2017	5	35	120	
3	31.10.2017	5	33	97	47 %
4	28.11.2017	2	14	37	81 %
5	19.12.2017	1	191	192	79 %
6	30.1.2018	4	66	96	19 %
7	27.2.2018	3	45	210	55 %
8	24.4.2018	7	113	93	35 %
9	29.5.2018	5	87	138	74 %
10	19.6.2018	5	49	147	73 %
11	25.9.2018	6	48	116	64 %
12	30.10.2018	6	85	180	44 %
13	27.11.2018	5	457	204	37 %
14	18.12.2018	6	291	107	56 %
15	29.1.2019	7	83	202	46 %
16	5.3.2019	11	264	153	29 %
17	26.3.2019	8	213	142	44 %
18	30.4.2019	24	197	148	57 %
19	28.5.2019	9	199	168	64 %
20	18.6.2019	8	113	157	64 %
21	27.8.2019	8	210	133	8 %
22	24.9.2019	9	188	160	19 %
SUM		152²³	2995	3210	
Gjennomsnitt per møte		7	136	146	49 %

De to første møtene ble ikke strømmet over nettet, og det finnes derfor ikke video-opptak av disse møtene (varigheten er derfor hentet fra angivelse av møtestart og møteslutt i protokollene). I tillegg er det feil på to av opptakene; behandlingen av sak 23/17 i møte nummer fire er ikke med på opptaket, mens det mangler en 25 minutter lang sekvens i

²³ To av sakene i møte nr. 15 ble utsatt til neste møte slik at det er 150 unike saker som ble behandlet.

opptaket fra det aller siste møtet. I gjennomsnitt varte et møte i nesten to og en halv time, halvparten av møtetiden ble brukt på muntlige orienteringer og det ble behandlet i snitt sju saker. Det er imidlertid stor forskjell på mengde saker og sakspapirer mellom den første og siste halvpart av møtene. Antall saker per møte er i gjennomsnitt 4,6 på de første 11 møtene, mens det er 9,2 i andre halvdel av perioden. Medlemmene fikk seg forelagt i gjennomsnitt 63 sider med sakspapirer til hvert av de 11 første møtene. Kontrasten er stor til de 11 siste møtene hvor gjennomsnittet er 209 sider. Nemnda hadde altså en forholdsvis rolig start med få saker, og arbeidsmengden økte betydelig underveis i funksjonsperioden.

1.7 Disposisjon

Oppgaven er strukturert i tre ulike deler. Først en konseptualiserende innledning hvor det også gis en nærmere presentasjon og drøfting av de analytiske redskapene som skal benyttes (kapittel 1 og 2). Den analyserende hoveddelen består av tre kapitler (3-5) hvor ulike sider ved fellesnemndas historiebruk analyseres nærmere. Politikernes tidsoppfatninger granskes i kapittel 3, med et særlig blikk for hvordan erfaringer og forventninger kommer til uttrykk. Deretter foretas det i kapittel 4 et dypdykk i tre utvalgte saker hvor de historiske referansene er særlig fremtredende. Det siste hovedkapitlet er viet administrasjonens historiebruk, først og fremst fortidsfortellingene som kan leses ut av både saksutredningene og de muntlige orienteringene. I den siste, oppsummerende delen skal det først bli foretatt komparative analyser i kapittel 6, for å se om det er mulig å identifisere signifikante likheter eller forskjeller i historiebruken mellom grupper og forvaltningsnivåer, før det trekkes konklusjoner og svares på oppgavens problemstillinger, både på et empirisk nivå og et meta-nivå.

2 Drøfting av teori, begreper og typologier

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for viktige metahistoriske teorier, sentrale begreper og ulike typologier over historiebruk og narrative strukturer. Gjennom en drøftende tilnærming skal jeg ende opp med å avklare hva som skal være de viktigste kriteriene og redskapene for min analyse av kildematerialet.

2.1 Erfaringsrom og forventningshorisont

Den tyske historieteoretikeren Reinhart Koselleck (1923-2006) «er trolig den som sterkest har påvirket historikernes oppfatning av tid – i vår tid», skriver historikeren Jan Eivind Myhre i sin bok *Historie. En introduksjon til grunnlagsproblemer* fra 2014.²⁴ Bakgrunnen for en slik karakteristikk er blant annet Kosellecks utvikling av de metahistoriske begrepene «erfaringsrom» og «forventningshorisont», og ikke minst analysen av relasjonen mellom dem. Hans tese er at i moderne tid har avstanden økt mellom de historiske erfaringene og forestillingene om fremtiden. Tidligere var det et langt større sammenfall mellom fortiden og forventningene til fremtiden, mens de siste 250 årene har våre forventninger til fremtiden i stadig større grad distansert seg selv fra all tidligere erfaring. Det innebærer at forventninger ikke lenger kan tilfredsstillende utledes fra tidligere erfaringer.²⁵ Samtidig sier Koselleck at begrepsparet «erfaring» og «forventning» er tett sammenvevd i hverandre; det ene forutsetter det andre: «No expectation without experience, no experience without expectation.»²⁶ Denne innsikten gir oss en større forståelse av hvordan nye perspektiver på fortiden kan forme nye fremtidsperspektiver, på samme vis som nye fremtidsperspektiver kan skape nye forestillinger om fortiden.

Koselleck har hatt stor innflytelse på skandinaviske historikere, og de norske innføringsbøkene i historiebruk referer direkte eller indirekte til hans teorier og begreper.²⁷ «Erfaringsrom» og «forventningshorisont» er etablerte analytiske begreper som jeg ikke kommer utenom når jeg skal beskrive den politiske diskursen i fellesnemnda. Den britiske

---

²⁴ Her sitert fra bokanmeldelsen til Helland, Stein Reinhart i *Historisk tidsskrift 01/2015 (Volum 94)*, side 156

²⁵ Koselleck (2004), s. 263 og 268

²⁶ Ibid., s. 257

²⁷ Bøe & Knutsen (2013), s. 16, Folkenborg (2018), s. 23

professoren Michael Pickering har imidlertid problematisert Kosellecks bruk av romlige metaforer på en måte som det også er verdt å ha med seg. At erfaringene er et (lukket) «rom», mens forventninger er en (åpen) «horisont», mener Pickering begrenser begrepenes analytiske muligheter, og foreslår rett og slett å bytte om på metaforene: «erfaringshorisont» og «forventningsrom».²⁸ Når Pickering i den samme artikkelen tar til orde for å skille tydeligere mellom «expectation» og «possibilitet»,²⁹ leder dette hen til det allmenne norske begrepet «*mulighetsrom*», som det blir relevant for meg å bruke som et presiserende tillegg til Kosellecks tvillingbegreper.

2.2 Historiebevissthet, historiekultur og historiebruk

«*Historiebevissthet*» er et annet sentralt begrep som er kommet fra den tyske historiedidaktikken, introdusert i 1979 av Karl Ernst Jeisman «for å illustrere den symbiotiske relasjon som råder mellom tolkning av det forflutne, forståelse av en samtida situation og perspektiv på framtiden.» Svenske Karl-Göran Karlsson forklarer videre at historiebevisstheten er *den mentale prosessen* som det samtidige mennesket orienterer seg i tid gjennom, i lyset av historiske erfaringer og kunnskaper, og i forventning om en spesifikk fremtidig utvikling.³⁰ «Historiebevissthet» skal *ikke* oppfattes som noe konkret og ideelt, som noe man har mye eller lite av, en slags motsetning til «historieløs». Historiebevissthet er en prosess som binder tidsdimensjonene sammen på en meningsfull måte, og for mine undersøkelser av historiebruk må da oppmerksomheten vendes bort fra historie som fortid og i stedet fokusere på forbindelsen og samspillet mellom fortid, nåtid og fremtid.³¹

Tilsynelatende skal det ikke være særlig vanskelig å definere begrepet «*historiekultur*». Danske Niels Kayser Nielsen sier ganske enkelt: «samlebetegnelse for den totale mængde af udvalgt og tilgængeligt historisk stof overhovedet.»³² mens andre gir mer konkrete henvisninger til «kilder, produkter (artefakter), ritualer og sedvaner med historisk referanse»,³³ og svenske Peter Aronsson inkluderer i tillegg «påstander» i sin definisjon.³⁴

---

²⁸ Pickering (2004), s. 283

²⁹ Ibid., s. 277

³⁰ Karlsson (2009), s. 48-49

³¹ Jf. Bøe & Knudsen (2013) s.165 og Folkenborg (2018), s. 25

³² Kayser Nielsen (2010), s. 51

³³ Bøe & Knudsen (2013), s. 16

³⁴ Aronsson (2004), s. 17

Fellesnevneren er at det er «historiekulturen» som gjør det mulig å binde sammen fortid, nåtid og fremtid. Historiedidaktikere har imidlertid diskutert hvordan «historiekultur» forholder seg til «historiebevissthet», og det har blant annet ført til at Teemu Ryymin – med henvisning til den danske historikeren Claus Bryld – legger til grunn et snevrere og mer operasjonelt «historiekultur»-begrep: «summen av ulike former for historiserende tekster eller bevissthetsuttrykk, produsert i en bestemt institusjonell sammenheng».³⁵ Denne definisjonen åpner for at de institusjonelle rammene kan variere, og at det dermed kan gi mening å snakke om partikulære historiekulturer.

Det tredje begrepet som må gis en nærmere definisjon er «*historiebruk*». Det betyr jo ganske enkelt «bruk av historien», og defineres gjerne ved å gi eksempler: «Hvordan en kultur eller et samfunn bruker fortiden i form av minnesmerker, høytidsdager, festivaler og andre markeringer.»³⁶ Men til mine undersøkelser er det behov for et mer operasjonelt begrep som gir en analytisk retning. Peter Aronsson er i sin definisjon opptatt av at historiebruken aktiviserer deler av historiekulturen i den hensikt å forme *meningsskapende og handlingsorienterende helheter*,³⁷ mens Niels Kayser Nielsen gir en mer presis og fruktbar beskrivelse av selve aktiviseringen: «... en kombination af udvælgelse, fremhevelse og tilsidesættelse af personer, begivenheter og epoker fra den samlede viden om historie ...».³⁸ Ved å kombinere elementer fra de ulike formuleringene, vil jeg bruke følgende definisjon i det videre arbeidet: *Historiebruk er de prosesser hvor det foretas en kombinasjon av utvelgelse, fremhevelse og tilsidesettelse av personer, begivenheter og epoker fra den samlede viden om fortiden, i den hensikten å fremme bestemte interesser eller meningsskapende og handlingsorienterende helheter.*

Full forståelse av disse tre grunnbegrepene – historiebevissthet, historiekultur og historiebruk – får vi ved å sette dem i relasjon til hverandre. Igjen er det Aronsson som gir den enkleste beskrivelsen når han sier at et visst utvalg av historiekulturen iscenesettes i historiebruken og former en historiebevissthet.³⁹ Kayser Nielsen får frem flere nyanser i disse prosessene når han formulerer det slik: «Historiebrug aktualiseres derved, at bestemte grupper, ved bestemte lejligheder og til visse tider gør brug af historiekulturen som led i skabelsen av en særlig

---

³⁵ Ryymin (2017a), s. 11

³⁶ Bø & Knutsen (2013), s. 16

³⁷ Aronsson (2004), s. 17

³⁸ Kayser Nielsen (2010), s. 34

³⁹ Aronsson (2004), s. 18

historiebevidsthed.»⁴⁰ Det er denne forståelsen som skal være utgangspunkt for mine undersøkelser av historiebruken i fellesnemnda.

2.3 Politisk historiekultur

Jeg har plassert prosjektet mitt tett opptil den undersøkelsen som Ryymän med flere gjorde av historiebruk i norsk parlamentarisk politikktutforming etter 1945. I denne antologiens innledende redegjørelse for de relevante forskningsfeltene kobler professor Ryymän sammen begrepene *historiekultur* og *politisk kultur* til en begrepsmessig nyvinning: *politisk historiekultur*. Begrepet defineres som «*historisk begrunnede orienteringsmønstre for politisk handling som uttrykkes i bestemte institusjonelle sammenhenger*».⁴¹ Jeg har tatt dette begrepet inn i mine forskningsspørsmål, og det er fellesnemnda for Søgne, Songdalen og Kristiansand som er den aktuelle institusjonelle sammenhengen. Ved å bruke dette analytiske begrepet fokuserer jeg spesielt på om nemnda hadde en særegen måte å håndtere fortiden på, og hva det eventuelt fikk å si for selve politikken utforming.

2.4 Historiebrukstypologier

Det er svenske Klas-Göran Karlssons typologi som det oftest refereres til i skandinavisk litteratur om historiebruk, men filosofen Friedrich Nietzsche formulerte allerede i 1874 ulike måter historien ble brukt på. Han skilte da mellom *monumental* bruk (historien som forbilde og inspirasjon), *antikvarisk* bruk (trygghetssøkende, tradisjonell og bevarende) og *kritisk* bruk av historie (ikke-idealiserende og frigjørende).⁴² Dette er en enkel og forståelig grovinnstilling som det fortsatt er mulig å referere til når formålet med historiebruken skal karakteriseres.

Karlssons typologi ble utviklet i forbindelse med empiriske studier av post-sovjetisk historiebruk på 1990-tallet. Sammen med Ulf Zander er typologien utviklet videre, og blant annet blitt brukt til å analysere holocaust i europeisk historiekultur.⁴³ Det er en finmasket og systematisk inndeling som tar for seg hvilke behov historiebruken springer ut fra, aktuelle

---

⁴⁰ Kayser Nielsen (2010), s. 17

⁴¹ Ryymän (2017a), s. 16

⁴² Nietzsche (1874/2015), s. 9, jf. Stugu (2008/2016), s. 12

⁴³ Brædder (2019), s. 124

bruksområder, hvem som er brukere og hvilken funksjon historiebruken har. Karlsson kommer da frem til sju ulike typer av historiebruk. Jeg gjengir her hans egen skjematisk oppstilling fra en antologi han var redaktør for sammen med Zander, utgitt i 2009 (min oversettelse til norsk):⁴⁴

Tabell 2 – Karl-Göran Karlssons typologi for historiebruk

Behov	Bruk	Brukere	Funksjon
Oppdage Rekonstruere	Vitenskapelig	Historikere Historielærere	Verifisering Tolkning
Minnes Glemme	Eksistensiell	Alle mennesker	Orientering Forankring
Gjenoppdage	Moralsk	Velutdannet sjikt Intellektuelle	Rehabilitering Restaurering Forsoning
Oppfinne Konstruere	Ideologisk	Intellektuelle Politiske eliter	Legitimering Rasjonalisering
Glemme Utslette	Ikke-bruk	Intellektuelle Politiske eliter	Legitimering Rasjonalisering
Illustrere Offentliggjøre Debattere	Politisk-pedagogisk	Intellektuelle Politiske eliter Pedagoger	Politisering Instrumentalisering
Øke historiens verdi Økonomisk gevinst	Kommersiell	Virksomheter innen reklame og økonomi	Kommersialisering

Bortsett fra den vitenskapelige og den kommersielle historiebruken, er det aktuelt for meg å bruke Karlssons typologi til å karakterisere og analysere nærmere de fortidsreferansene som jeg finner eksempler på i kildematerialet.

Ola Svein Stugu er i sin introduksjonsbok kritisk til enkelte sider ved Karlssons typologi. Det handler først og fremst om at kategoriene ikke er gjensidig utelukkende, men glir over i hverandre. Å tro at konkrete eksempler på historiebruk kan plasseres entydig i bare én kategori, mener Stugu er uheldig og ufruktbart. Han mener også at typologien ikke får tydelig frem forskjellen på en intensjonell og funksjonell tilnærming til historiebruk.⁴⁵ Som et alternativ kommer Stugu med en enklere skjematisk modell som vektlegger historiebrukerens motiv i større grad.⁴⁶

⁴⁴ Karlsson (2009), s. 59

⁴⁵ Stugu (2008/2016), s. 13

⁴⁶ Ibid., s. 16

Tabell 3 – Ola Stein Stugus modell for historiebruk

HISTORIE SOM		
REDSKAP	ORIENTERING	OPPLEVELSE
Ressurs for overbevisning, overtalelse, undertrykking og frigjøring. Kilde til inntekt	Kilde til kunnskap og innsikt. Grunnlag for undring, mening, sammenheng	Kilde til fascinasjon, spenning, glede
Aktører som har eller søker makt Markedsaktører	Ulike brukergrupper <ul style="list-style-type: none"> • i privatsfæren • som opplyst offentlighet • som forbruker/publikum 	

Øverste rad er historiebrukens funksjoner, midtraden presiserer motivene for hver av hovedformene og den nederste rad angir brukergrupper. Stugu setter et hovedskille mellom på den ene siden å bruke historien som et redskap, og på den andre siden bruken den til orientering eller opplevelse. Han er også opptatt av å få frem at samme historiebruker kan inneha ulike roller eller funksjoner.⁴⁷

Jeg kommer til å ta med meg Stugus innvendinger, og ikke bruke Karlssons typologi som en fast sjablong for analysen. Samtidig oppleves Stugus modell som noe grovkornet når både politikk og underholdningsindustri havner i samme kategori. Utgangspunktet for mine analyser vil være Karlssons typologi, men i karakteristikken og omtalen av fellesnemndas historiebruk vil jeg også henviser til både Nietzches og Stugus hovedformer.

2.5 Fortellingstyper

Både Ola Svein Stugu og Håkon Rune Folkenborg henviser i sine innføringsbøker til den post-moderne erkjennelsen av at historisk tenkning grunnleggende sett er narrativ. Våre forestillinger om fortiden og historiske prosesser følger en fortellende grunnstruktur,⁴⁸ og historiske fortellinger er sentrale studieobjekter for historiebruksforskningen, understreker Teemu Ryymin, som er særlig opptatt av slike fortellingens funksjon som orienteringsredskap i tid.⁴⁹ Blant andre har den tyske historieteoretikeren Jörn Rüsen hatt stor innflytelse på hvordan skandinaviske historikere forholder seg til fortiden som fortelling.

⁴⁷ Stugu (2008/2016), s. 15-16

⁴⁸ Stugu (2008/2016), s. 17 og Folkenborg (2018), s. 21

⁴⁹ Ryymin (2017a), s. 11

Rüsen har utviklet en typologi for historiske fortellingens ulike funksjoner som viser hvordan fortellingene fungerer som orienteringsredskaper i samtiden.⁵⁰ Her blir den gjengitt i en forenklet versjon hvor de norske betegnelsene er hentet fra innledningskapitlet til antologien *Fortalt fortid – norsk historieskriving etter 1970* fra 2013.⁵¹

Tabell 4 – Jörn Rüsen's typologi for historiske narrative

Tradisjonsfortellinger («opprinnelsehistorier»)	opprinnelsen til dagens tilstand understreker bestandighet bekrefter på forhånd gitte selvforståelser evigheten som perspektiv
Eksemplariske fortellinger (historie som livets læremester)	konkretiserer abstrakte regler og prinsipper bekrefter prinsippenes validitet generaliserer tidserfaringer til atferdsregler
Kritiske fortellinger («motfortellinger»)	problematiserer gitte tradisjoner og regler utfordrer etablerte ideer om kontinuitet fornekter gitte identiteter
Utviklingsfortellinger	endring som det menings- og betydningsfulle understreker endringsdynamikker transformasjonen er det sentrale endringskrefter er det stabile i historien

Det er først og fremst de administrative saksutredningene til fellesnemnda som jeg skal studere nærmere for å identifisere fortellinger om fortiden, og jeg vil da se til Rüsen's fortellingstyper for å kunne si noe om fortellingenes betydning som orienteringsredskap for de lokale politikerne. Men jeg vil ikke bare fokusere på hva tekstene *gjør*, også hva de *sier*. Til dette arbeidet vil jeg supplere med å trekke veksler på de fem historiske tropene eller grunntemaene som Niels Keyser Nielsen har satt opp, delvis basert på Peter Aronsson's klassifisering:⁵²

1. **Intet nytt under solen** – dypest sett skjer det ikke noe egentlig nytt. Historien utviser lav forandringsgrad, kontinuiteten er sterk.
2. **Historien er i permanent foranderlighet**, og gjentar seg ikke. Brudd følger på brudd og fortiden er noe helt annet enn nåtid og fremtid.
3. **Forfallsforestillingen**. Før (i Gullalderen) var det bedre. Gått fra en periode med storhet til nedgang og forfall.

⁵⁰ Rüsen (2005), s. 12

⁵¹ Heiret m.fl. (2013), s. 28

⁵² Keyser Nielsen (2010), s. 53-54 og Aronsson (2004), s. 77-81

4. **U-modellen.** Gjenreising og vekkelse i nåtid eller fremtid.
5. **Fremtidstro og utviklingsoptimisme** – går fra mørket mot lyset. Fortiden en jammerdal og/eller irrelevant.

I tillegg til å bruke disse to fortellingstypologiene skal jeg også se etter om det kan utledes en grunnfortelling fra administrasjonens historiebruk, samt enkeltteksters hoved- og eventuelle sidefortellinger. *Grunnfortellingen* er den narrative rammen som blir gjentatt og bekreftet i flere ulike tekster. *Hovedfortellingen* er den meningsbærende fortellingen i en avgrenset tekst, for eksempel en saksutredning, mens *sidefortellinger* kan gjøre rede for et mer avgrenset forløp innenfor hovedfortellingens ramme.⁵³

2.6 Oppsummering

I dette kapitlet er de analytiske redskapene presentert og kommentert. Teori om «historiebevissthet» står sentralt, og ikke minst den dynamiske relasjonen til (politisk) «historiekultur» og «historiebruk». For å operasjonalisere denne teoretiske tilnærmingen tar jeg i bruk Kosellecks tvillingbegreper «erfaringsrom» og «forventningshorisont», dog med de nyanser som Pickering har tilført. Karlssons typologi blir viktig for analysene av ulike former for historiebruk, men ikke i en rigid form hvor all empiri skal innplasseres i entydige kategorier. Begreper fra både Nietzsche og Stugus modeller vil supplere omtalen og karakteristikkene. Grunn-, hoved- og sidefortellingene om fortida som blir identifisert i kildematerialet, skal beskrives nærmere med hjelp av Rüsens typologi for å avklare fortellingenes orienterende funksjoner, mens innholdet i fortellingene også skal holdes opp mot noen grunntrouer for å peke på hvilke historieoppfatninger som kommer til uttrykk.

---

⁵³ Ryymin (2017), s. 27 og Heiret m.fl. (2013), s. 25-26

3 Fellesnemndas forhold til tid, erfaringer og forventninger

I dette kapitlet skal jeg undersøke hvordan politikerne i fellesnemnda orienterte seg i tid. Hva ble sagt fra talerstolen om relasjonene mellom fortid, nåtid og fremtid, og hva la politikerne vekt på i sin argumentasjon? Utgangspunktet var at det hadde oppstått en helt ny situasjon – kommunene skulle slås sammen – noe som innebar en stor usikkerhet om fremtiden. Det er ikke uvanlig å påpeke at vår historiebevissthet tenderer til å aktiveres av «borderline events», av traumer, kriser, store forandringer og usikkerhet.⁵⁴ Er det spor av dette i det politiske ordskiftet om forberedelsene til etablering av en ny kommune? Reinhart Koselleck har vist hvordan våre erfaringer i stadig større grad har fått en annen, og mindre betydningsfull rolle for hvordan vi utformer våre forventninger, avstanden mellom erfaringsrommet og forventningshorisonten er økende, «... and it becomes the task of political action to bridge this difference.», mener han.⁵⁵ Hvilken strategi valgte fellesnemnda i oppgaven med å koble sammen fortiden og fremtiden?

3.1 Organisering og arbeidsform

Fra og med fellesnemndas tredje møte, 31. oktober 2017, ble alle møtene strømmet i sanntid over internett, og opptakene ble gjort tilgjengelig i en egen nettbasert arkivfunksjon. Da er det mulig å studere alt som ble uttalt fra talerstolen i møtene, og dermed kunne analysere ordskiftet nærmere. Den administrative lederen som var ansvarlig for saksutredningene til nemnda, ble innledningsvis benevnt som «prosjektleder», en tittel som senere ble endret til «programleder». Ved nemndas fem første møter var det en midlertidig prosjektleder, mens nemnda ansatte i det tredje møtet en programleder som skulle lede sammenslåingsarbeidet og deretter være rådmann i den nye, sammenslåtte kommunen. Tittelen «rådmann» ble i nemndas siste møte, 24. september 2019, vedtatt endret til «kommunedirektør» i tråd med ordlyden i revidert kommunelov. Programlederen startet i jobben på nyåret 2018, og overtok ansvaret fra og med nemndas møte nummer seks, 30. januar 2018.

I gjennomsnitt ble halvparten av møtetiden brukt til å gi orienteringer til nemnda (se tabell 1, side 9), og det var hovedsakelig representanter fra administrasjonen som stod for dette. Så å si

---

⁵⁴ Se f.eks. Karlsson (2009), s. 51

⁵⁵ Koselleck (2004), s. 272

alle disse orienteringene ble ledsaget av en presentasjon hvor lysarkene ble vist på to store, skråstilte lerreter på hver side av møteleders podium. I enkelte tilfeller var det eksterne konsulenter som orienterte, eller en politisk leder av nedsatte arbeidsgrupper. I hvert møte ga prosjektleder/programleder en forholdsvis utførlig statusrapportering for det administrative arbeidet som pågikk med å slå sammen kommunene, etterfulgt av spørsmål og kommentarer fra politikerne. Direkte spørsmål ble så besvart av programlederen. Denne arbeidsformen hvor det var vel så mye administrasjonen som brukte talerstolen i nemndas møter, gjør det vanskelig å skille skarpt mellom en administrativ og en politisk diskurs.

3.2 Store forandringer og usikkerhet – aktivisering av historiebevissthet

At regjeringen skulle foreslå, og Stortinget vedta, en tvangssammenslåing av kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand, var langt fra åpenbart ved inngangen til året 2017. Det fantes en unntaksbestemmelse fra kommunereformens frivillighetsprinsipp, og i velinformerte kretser ble det spekulert i at regjeringen ville bruke tvang,⁵⁶ men for svært mange kom dette som en overraskelse. Blant annet ble et lengre innlegg i Fædrelandsvennens papiravis 28. februar 2017 (side 22) innledet slik: «Plutselig, mens ingen snakket om det, kom meldingen om at det blir tvangssammenslåing av kommuner i landet likevel.» Det oppstod brått en ny situasjon hvor nåtiden ble forandret og satte i bevegelse forestillinger om og forventninger til fremtiden. Helt nye fremtidsperspektiver ble gjeldende, perspektiver som kunne skape nye forestillinger også om fortiden.⁵⁷ Kommunesammenslåing var heller ikke hverdagskost for lokalpolitikere; ved iverksettelsen av Sttingsvedtaket 1.1.2020 var det 55 år siden kommunene Kristiansand, Oddernes, Tveit og Randesund ble slått sammen, og 56 år siden kommunene Finsland og Greipstad ble slått sammen til Songdalen kommune.

Midlertidig prosjektleder understrekte i det tredje møtets statusrapportering den historiske dimensjonen ved kommunesammenslåingen; «dette er Sørlandshistoriens største sammenslåing». I svarene på spørsmål fra politikerne ga hun i tillegg kommentarer som:

- «Dette er jo nybrottsarbeid, vi har jo aldri bygd en ny kommune før»
- «Det er en historisk begivenhet å være med på»⁵⁸

---

⁵⁶ Fædrelandsvennens nettavis, artikkel publisert 21.2.2017, <https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/0aQ8g/astrid-hilde-jeg-er-helt-ukjent-med-dette>, lokalisert 12.11.2021

⁵⁷ Karlsson (2009), s. 50 og Folkenborg (2018), s. 23

⁵⁸ Fellesnemnda (2017-10-31), 00 – 00:31 og 34:00

Her ble kommunesammenslåingen definert som et lokalhistorisk vannskille, en hendelse som punkterer tiden og skaper en periodisering av historien. Den israelske sosiologen Eviatar Zerubavel omtaler slike vannskiller for episoder som markerer en signifikant transformasjon av kollektiv identitet. Historiske hendelser kan også først bli definert som vannskiller i ettertid, det er ikke alltid at historiens «definerende øyeblikk» fikk særlig stor oppmerksomhet da de faktisk skjedde.⁵⁹ Her har vi et eksempel på det motsatte; at man i samtiden opplevde den aktuelle hendelsen som et betydningsfullt historisk vannskille, og det var utsikter til en omdanning av den lokale, kollektive identiteten.

Også blant politikerne ble det i den tidlige fasen tatt til orde for at det er en «historisk milepæl» og «vi skal skape noe som er nytt.»⁶⁰ Blant dem som hadde ordet i de første møtene var det en samstemthet rundt opplevelsen av et tidsskille, og at de nye fremtidsperspektivene måtte bli styrende for nemndas arbeid. Representant fra administrasjonen som var på talerstolen ga også uttrykk for ærefrykt fordi oppgaven med å gjennomføre en kommunesammenslåing «det er så stort, det er så massivt».⁶¹ Det var nesten ingen eksempler på motstemmer, eller at alternative perspektiver ble uttrykt det første halvåret.

3.3 Akselereringen av historisk tid

Koselleck påpeker at *akselereringen* av den historiske tiden er en viktig årsak til den økende avstanden mellom erfaringer og forventninger.⁶² Denne opplevelsen av at tidens hastighet er økende kom også til uttrykk i fellesnemnda. For noen ga det grunn til bekymring, uro for at tiden ble for knapp. I forbindelse med at det i møte nummer fem ble gitt statusrapporteringer fra alle de åtte administrative prosjektene i det som nå var blitt et *program*, var det en politiker som kommenterte orienteringen fra prosjekt for digital sammenslåing, med å stille følgende spørsmål:

«Er vi i stand til, i løpet av denne korte tiden, å skape et fremtidsrettet system? Klarer vi å lage en infrastruktur som kan klare å løse de utfordringene som vi ser for oss? Har vi ressurser og kompetanse nok til å gjennomføre dette, i det tidsrommet som det er tenkt?»

---

⁵⁹ Zerubavel (2003), s. 84

⁶⁰ Fellesnemnda (2017-10-31), 16/17 – 26:17 og 20/17 – 03:22

⁶¹ Fellesnemnda (2017-12-19), 03 – 18:45

⁶² Koselleck (2004), s. 269-270

Administrasjonen ga ikke et ja/nei-svar, men anerkjente problemstillingen, og mente ambisjonsnivået måtte tilpasses ulike milepæler fremover.⁶³

For andre politikere var tidens økende hastighet ikke bare en bekymring, men også en begrunnelse for handling. I debatten om visjoner og mål for etablering av den nye kommunen (sak 6/18 i møte nummer seks, 30. januar 2018) ble følgende kommentar fremført: «Toget går, og det går fort, jeg setter pris på at leder gir såpass tydelig beskjed, men jeg synes jo også at toget går kanskje noe fort.» Politikeren tok ordet for andre gang i samme sak, og kom da til følgende konklusjon: «Skal vi møte den type utfordring som vi har nå, så kan vi ikke ha en organisering sånn som vi har hatt.»⁶⁴ Etter en orientering om politisk organisering senere i samme møte hadde denne politikeren en kommentar med følgende begrunnelse for sitt syn: «Vi er jo ikke noen øy av stabilitet i en verden i endring, og den verden er i veldig rask endring.»⁶⁵

Et tydeligere eksempel på handlingsimperativet kom i møte nummer 16. Nemnda behandlet da saken *Kommunal planstrategi for nye Kristiansand 2019-2023*. I tillegg til møteleder tok fem av nemndas medlemmer ordet i debatten. Én av dem argumenterte på følgende måte:

«Vi må ikke tro at det er sånn at fordi om vi involverte for noen år siden, så er det ikke nødvendig denne ganga. Samfunnet er i rivende utvikling, det kommer til å bli veldig vanskelig for oss å lage planer som går fem år fram i tid. Det kommer til å være så store endringer i samfunnet at det skal ikke være lett å treffe, selv på så korte tidsplaner. Så derfor så må vi involvere.»⁶⁶

Det var flere tydelige eksempler på at medlemmer av nemnda forholdt seg aktivt til en fortid, nåtid og fremtid som var i konstant endring. Endringene var rivende og raske, og tiden var knapp. *Historien i permanent foranderlighet* er helt klart den grunntropen som står tydeligst frem da politikerne eksplisitt orienterte seg i tid. Det ble formidlet i flere sammenhenger at fortiden var noe helt annet enn nåtiden og fremtiden. Det var mye nytt under solen, og ting var ikke bedre før. Sitatene ovenfor kommer ikke fra en homogen gruppe; det var representanter for ulik alder, kjønn og politisk tilhørighet, som alle ga uttrykk for at tiden var i bevegelse.

---

⁶³ Fellesnemnda (2017-12-19), 03 – 13:53-21:00

⁶⁴ Fellesnemnda (2018-01-30), 6/18 – 07:00-19:40

⁶⁵ Fellesnemnda (2018-01-30), 02 – 04:54-05:03

⁶⁶ Fellesnemnda (2019-03-05), 19/19 – 11:00-11:29

3.4 Fremtidsforventninger – tid for endring

Det foreligger ikke video-opptak fra nemndas to første møter, så det er kun de skriftlige sakspapirene og protokollene som er tilgjengelig. Saklisten til møtet 23. juni 2017 bar preg av at det var et konstituerende møte; valg av leder og nestleder, prosess for ansettelse av prosjektleder, møtegodtgjørelse og møteplan. Sak 3/17 var imidlertid av mer substansiell karakter: *Prinsipper for organisering av nye Kristiansand*. I denne saksutredningen fra administrasjonen var det formuleringer som det skulle bli referert til gjentatte ganger gjennom hele nemndas virke. Det gjaldt spesielt følgende:

- «En helt ny kommune skal etableres, driftes og videreutvikles med utgangspunkt i de tre kommunenes styrker og særegenheter.»
- «... bygging av en ny og fremtidsrettet kommune ...»⁶⁷

Hovedfokuset var tydelig på en fremtidig, forventet tilstand som skulle være «helt ny» og «fremtidsrettet». Det skulle skapes noe som var annerledes enn både nå-tilstanden og fortiden.

At fremtiden skulle være kvalitativt annerledes kommer til uttrykk fra fellesnemndas talerstol i en rekke sammenhenger gjennom hele perioden. Hva dette perspektivet innebar for nåtidsforståelsen, oppsummeres av programlederen i statusrapportering til møte nummer 12. Presentasjonens siste lysark inneholdt bare tre ord: «Tid for endring», og et bilde av en urskive med visere.⁶⁸ Dette lysarket avsluttet alle programlederens statusrapporteringer våren 2019. En annen, noe mer metaforisk variant brukte hun i møte nummer 11, da hadde siste lysark i presentasjonen overskriften «Endringens vinder blåser» med et bilde av en seilbåt på havet. Forventningene til fremtiden satte nåtiden i bevegelse og skapte ustabilitet, eller «urolig farvann» som programleder sa og skrev. Samtidig understrekte hun at «vi kommer ikke videre uten litt vind i seilene.»⁶⁹ Det ble her formidlet en relasjon mellom nåtid og fremtid som ble styrt av noen objektive nødvendigheter.

Politikere som satte ord på sine forventninger til fremtiden, må sies å være noe mer prosaiske i uttrykksformen. I et ordskifte om politisk struktur og organisering i den nye kommunen, ble det poengtert at «det kan være lurt å tenke nytt».⁷⁰ I behandlingen av nytt ansettelsesreglement

---

⁶⁷ Nye Kristiansand kommune (2017-06-23), s. 1 og 5

⁶⁸ Fellesnemnda (2018-10-30), 01 – 19:19

⁶⁹ Fellesnemnda (2018-09-25), 000 – 25:15-26:00

⁷⁰ Fellesnemnda (2018-01-30), 0002 – 03:15

ble det argumentert med «noe vi ikke gjør i dag, men vi håper at vi skal gjøre det i framtida»,⁷¹ mens det i diskusjonen om organisering av idrettstjenester ble understreket kraftig at «nå forutsetter vi at det blir bedre».⁷² Det er ikke vanskelig å spore en grunnleggende fremtidstro og optimisme i svært mange av de forventningene som politikerne hadde til den fremtidige tilstanden.

Men det kom underveis også til syne en usikkerhet knyttet til fremtiden. Én av de politikerne som oftest tok ordet i debattene, slo i møte nummer 12 fast at «fremtiden er usikker».⁷³ I de påfølgende møtene kom det frem flere lignende utsagn, og det var i siste halvdel av perioden en merkbar tendens til økende bekymring for hva fremtiden ville bringe. I sak om pensjonsleverandør for nye Kristiansand kommune var det en av de mest rutinerte lokalpolitikere som hadde behov for å poengtere at «vi vet hva vi har, men ikke hva vi får».⁷⁴ Første gangen dette velkjente argumentet ble brukt i fellesnemnda var altså i møte nummer 13 av totalt 22. Under spørsmålsrunden etter en orientering om økonomiplaner og skyggebudsjett i møte nummer 15, var det en annen erfaren politiker som i et mer billedlig språk, mente at «dette blir en trang fødsel.»⁷⁵ Helt mot slutten av perioden, i fellesnemndas møte nummer 19, uttrykte et medlem sin bekymring på følgende måte: «enig med programleder når hun sier at det er tid for endring, endring vil vi få, men den må ikke bli brutal.»⁷⁶

Av de historiske grunntropene som Niels Keyser Nielsen beskriver (jf. kap. 2.5, side 17-18), er det «fremtidstro og utviklingsoptimisme» som gjenkjennes tydeligst i politikernes beskrivelse av fremtiden. Om det er fordi fortiden er en jammerdal eller den er irrelevant, skal jeg undersøke nærmere i neste underkapittel. Det gir mening å beskrive denne fremtiden som en horisont. Programlederen var opptatt av at sammenslåingstidspunktet 1. januar 2020 ikke var endestasjonen, men bare begynnelsen på noe nytt, et nytt startpunkt hvor utviklingsarbeidet skulle fortsette.⁷⁷ På samme måte som når du beveger deg mot horisonten, du kommer aldri frem, en ny horisont dukker alltid opp i det fjerne. Samtidig har jeg vist ovenfor at for enkelte politikere var fremtiden også mer konkret situert med mulighet for andre kvaliteter enn i nåtiden.

---

⁷¹ Fellesnemnda (2018-09-25), 36/18 – 04:18

⁷² Fellesnemnda (2019-01-29), 6/19 – 20:09

⁷³ Fellesnemnda (2018-10-30), 44/18 – 07:10

⁷⁴ Fellesnemnda (2018-11-27), 48/18 – 29:35

⁷⁵ Fellesnemnda (2019-01-29), 0002 – 35:05

⁷⁶ Fellesnemnda (2019-05-19), 37:00

⁷⁷ Fellesnemnda (2018-01-30), 0001 – 08:40-08:55

Slik var i hvert fall den gjennomgående stemningen det første året. Det er grunnlag i kildematerialet til å peke på en høyere forekomst av fremtidsbekymringer i den siste halvparten av de 22 møtene. Etter hvert som tiden gikk, kom sammenslåingstidspunktet nærmere, og ny kommune var ikke lengre en fjerntliggende horisont. Sakene som var til behandling handlet i stadig større grad om konkrete valg som ville få betydning for både innbyggere og ansatte. Når alvorets time nærmet seg, var det en klar antydning til større usikkerhet og bekymring. Hva da med fellesnemndas oppfatning av fortiden? Det er tema for neste underkapittel.

3.5 Erfaringsrommets status – «det gamle ligger bak oss»

Etter konstitueringen av fellesnemnda i juni 2017 ble det raskt tydelig at den nye situasjonen og de nye fremtidsperspektivene fikk betydning for hvordan både politikerne og administrasjonen så på og vurderte fortiden. Som nevnt tidligere i dette kapitlet, var administrasjonen tidlig ute med å understreke at man manglet erfaring. «Vi har aldri bygget ny kommune før» ble understreket av midlertidig programleder både i fellesnemndas tredje og fjerde møte.⁷⁸ Det ble derfor søkt etter erfaringer andre steder. I administrasjonens utredning til sak om *Overordnet prosjektplan og organisering av administrative delprosjekt* (sak 13/17 i møte 29. august 2017) ble det redegjort for at man har innhentet erfaringer fra andre kommuner, sett på evalueringer av tidligere sammenslåinger, hatt studietur til Sandefjord og innhentet maler og eksempler fra Asker kommune.⁷⁹ Kommuner som valgte frivillig sammenslåing startet sine prosesser på et langt tidligere tidspunkt, og sammenslåingen av kommunene Andebu, Stokke og Sandefjord trådte i kraft allerede 1. januar 2017. I mangel på egne, lokale erfaringer tok administrasjonen derfor i bruk andres historie for å søke lærdom i denne. Her ble historien brukt som læremester og kilde til kunnskap og innsikt, eller som *orientering* etter Stugus skjematiske modell. I Nietzches terminologi er det en *monumental* bruk av historien.

Det egne, lokale erfaringsrommet ble gitt en begrenset rolle og status som mindre relevant for arbeidet som skulle utføres i tiden som kom. Et poeng som administrasjonen vendte tilbake til

---

⁷⁸ Fellesnemnda (2017-10-31), 00 – 34:00 og Fellesnemnda (2017-11-28), 00 – 03:48

⁷⁹ Nye Kristiansand kommune (2017-08-29b), s. 4

flere ganger den første høsten, og som gradvis ble forsterket i dialogen mellom politikere og administrasjon. Ved behandlingen av sak om *Visjoner for Nye Kristiansand – forslag til prosess* (sak 20/17 i møte 31. oktober 2017) ble det påpekt fra talerstolen av gruppelederen for ett av de største partiene at «Vi skal skape noe som er nytt. Vi skal ikke ta med oss den gamle kommunen vår inn i dette».⁸⁰ Et typisk uttrykk som ble brukt i flere sammenhenger var at «det gamle ligger bak oss».⁸¹ I en debatt om politisk organisering tok en sentral politiker til orde for at det (nesten) ikke burde være lov å referere til erfaringer og praksis i egen kommune.⁸²

Det var ikke eksempler på at denne nærmest ubrukelige fortiden ble fremstilt som en mørk jammerdal. Det ble ikke trukket frem mange negative beskrivelser av tilstanden i de tre kommunene som skulle slås sammen. Utviklingsoptimismen var så dominerende at fortiden fikk ganske enkelt et stempel som irrelevant for hvordan oppgaven skulle løses. Starten på fellesnemndas arbeid var tydelig preget av en diskurs hvor fremtidsutsiktene var så lyse, og byggingen av noe helt nytt så dominerende at fortiden havnet i skyggen. Hvor ideologisk denne ikke-bruken av historie var, er det vanskelig å fastslå. Enkeltutsagn kan på overflaten tas til inntekt for at det var en bevisst holdning om at den historiske dimensjonen skulle ignoreres og fortrenkes,⁸³ men det er usikkert hvor dypt dette stakk, særlig med tanke på hvordan diskursen utviklet seg. Den alternative analysen er å vektlegge det pedagogiske aspektet hvor forholdet mellom da og nå forenkles og gjøres uproblematisk. I Karlssons typologi kjennetegnes en slik historiebruk av å ha en instrumentaliseringfunksjon – historien blir gjort til et middel.⁸⁴

Forbindelsen til fortiden var eksplisitt etablert helt fra starten av. Den nye kommunen skulle etableres med utgangspunkt i de tre kommunenes styrker og særegenheter.⁸⁵ Slike styrker og særegenheter måtte nødvendigvis være utviklet over tid, så det var implisitt i dette at utvalgte deler av fortiden skulle videreføres inn i den nye tilstanden. Men hva dette innebar i praksis, ble sjeldent eller aldri gjort til et sentralt tema det første året. I denne perioden var det skapelsen av noe helt nytt, som var i fokus. I siste møte før sommeren 2018 (nummer 10)

---

⁸⁰ Fellesnemnda (2017-10-31), sak 20/17, 03:20

⁸¹ Fellesnemnda (2018-06-19), sak 30/18, 07:11

⁸² Fellesnemnda (2018-01-30), 0002 – 13:19

⁸³ Jf. Karlsson (2009); s. 64

⁸⁴ Ibid.; s. 66-67

⁸⁵ Jf. fotnote 61

løftet programlederen frem igjen premisset om styrker og særegenheter i sin innledende statusrapportering, og slo også fast at «Det er viktig at Nye Kristiansand henger sammen med de tre gamle kommunene».⁸⁶ Dette var første gangen at forbindelsen til fortiden ble gjort til et hovedpoeng i fellesnemnda, og det markerer en merkbar dreining i valøren på omtalen av fortiden. Umiddelbart etterpå i dette møtet ble det orientert om arbeidet med den nye kommunens planstrategi, og representanten fra administrasjonen tillot seg da å si at «vi lager ikke alt på nytt helt fra bunnen av».⁸⁷ Fortiden og erfaringsgrunnlaget ble her omtalt som en fornuftig byggestein i skapingen av det nye.

Årsaken til at programleder innledet med å vektlegge forbindelsene tilbake i tid, kan ha sammenheng med at det på saklisten i dette møtet var en sak hvor historie og tradisjon skulle vise seg å bli helt sentralt i debatten; valg av byvåpen. Denne, og andre saker hvor historien i større grad var i sentrum og historiebruken langt mer eksplisitt, skal jeg analysere nærmere i neste kapittel. Men også i andre saker som ikke var spesielt «historiske» fikk fortiden og nåtiden i de kommende møtene en noe annen posisjon i argumentasjonen. I slike saker kom det som kan kalles «bevaringsargumentet» – at noe burde videreføres som det var, fordi det allerede hadde den ønskede kvalitet – første gangen utslørt opp i møte nummer 14. En politiker som må sies å ha vært blant de ivrigste for å distansere seg fra fortiden, formulerte da følgende argument: «viktig å sørge for at (...) fortsatt bevares sånn som det er i dag.»⁸⁸ Bevaringsargumentet ble åpenbart oppfattet som gyldig og kraftfullt på en helt annen måte i fellesnemndas siste halvår. Det ble brukt i ulike saker av politikere fra flere partier: «Vi har en god ordning, som vi må sørge for å videreføre»⁸⁹ ble fremført med tyngde i møte nummer 16. I det nest siste møtet var det flere politikere som tok ordet i samme sak for å understreke at «vi har en veldig god ordning i dag» og «vi må beholde dagens ordning».⁹⁰

Nærmest som en kuriositet i denne sammenhengen kan det nevnes at den samme politikeren som bare et halvt år tidligere hadde vært svært tydelig på at et par år gamle erfaringer ikke lengre var gyldig fordi verden var i rivende utvikling (se kap. 3.3), i det nest siste møtet

---

⁸⁶ Fellesnemnda (2018-06-19), sak 26/18 – 05:10

⁸⁷ Fellesnemnda (2018-06-19), 0003 – 10:22

⁸⁸ Fellesnemnda (2018-12-18), sak 56/18 – 03:46

⁸⁹ Fellesnemnda (2019-03-05), sak 18/19 – 04:32

⁹⁰ Fellesnemnda (2019-08-27), sak 82/19 – 09:00-13:30

argumenterte med at det ikke var nødvendig å foreta en ny utredning siden det samme ble utredet for ikke så veldig lenge siden.⁹¹

Det er påfallende å registrere at denne tendensen mot slutten av perioden til å «rehabiliter» fortiden og nåtiden, eller i hvert fall fokusere mer på å bevare det bestående, kom i all hovedsak fra Søgne-politikere. Medlemmene av fellesnemnda hadde organisert seg i partigrupper på tvers av kommunegrensene, og ulike geografiske interesser ble på tradisjonelt vis håndtert innad i partigruppene. Det var svært sjeldent at de enkelte partigruppene delte seg etter kommunegrensene i voteringene. I de største partiene forekom dette aldri – kompromissene ble inngått i lukkede gruppemøter. Men når det kommer til hvilke saker de ulike medlemmene engasjerte seg i, er det mulig å spore geografiske skillelinjer. Også i iveren etter å legge fortiden bak seg og skape noe helt nytt, var det innledningsvis en forholdsmessig overvekt av Søgne-politikere på talerstolen med dette budskapet. For min analyse er det derfor interessant at de samme politikerne også brukte bevaringsargumentet i størst grad mot slutten perioden.

Dette bildet av en dreining fra en *kritisk* historiebruk hvor erfaringsrommet ble vurdert som nesten irrelevant, mot en mer trygghetssøkende *antikvarisk* bruk med fokus på bevaring av fortiden, er synlig i kildematerialet, men det er ikke helt entydig. I møte nummer 16 var det en gruppeleder (fra Kristiansand) som argumenterte mot en forslått løsning ved å påpeke at «vi ser bakover på de tre gamle kommunene (...) vi burde løsrive oss fra den tankegangen». Verdt å merke seg er at møtelederen da, i et forsøk på å dempe motsetningene, tok til orde for at «vi må se på erfaringene i årene som kommer».⁹² Det kan se ut som fremtidige erfaringer her ble tillagt en litt større verdi enn de erfaringene som nåtiden har fra fortiden. Både gruppelederen og møtelederen orienterte seg på hvert sitt vis i tid, og bandt sammen fortid og fremtid for å fremføre sitt budskap.

Til slutt i dette underkapitlet om erfaringsrom, vil jeg vise at det var noen få eksempler på at personlige erfaringer også ble brukt for å underbygge et politisk argument. I en debatt om hvordan en spesifikk kommunal tjeneste skulle organiseres, var det en politiker som prøvde å gi standpunktet sitt ekstra tyngde ved å fremheve sin langvarige personlige relasjon til sakens

---

⁹¹ Fellesnemnda (2019-08-27), sak 76/19 – 06:55

⁹² Fellesnemnda (2019-03-05), sak 11/19 – 00:30-00-50 og 13.48

tema: «Jeg har vært i denne kommunen siden 1982».⁹³ I en annen sammenheng var det to medlemmer av fellesnemnda som trakk frem personlig historikk som mer anekdotiske innledninger til temaet: «Jeg var lederen for det første ungdomsutvalget i gamle Kristiansand» og «Jeg bygget opp ungdomsrådet i Kvinesdal».⁹⁴ Slik privat, eksistensiell historiebruk skaper en forankring og fungerer stabiliserende for brukeren, men det er ingen tegn på at det fikk gjenklang eller virkning i debatten. Det ble muligens møtt med en stilltiende aksept for referansens gyldighet – ingen tok i alle fall til motmæle.

3.6 Mulighetsrommene

Hvordan bandt fellesnemnda sammen fortidens erfaringer med fremtidens forventninger? Jeg har allerede nevnt at de tre kommunenes styrker og særegenheter ble fremhevet som sentrale byggeklosser for den fremtidige tilstanden – en ny kommune. Det ble imidlertid viet svært lite oppmerksomhet i fellesnemndas møter på å identifisere eller debattere hva disse styrkene og særegenhetene helt konkret var for noe. Et annet munnhell-aktig uttrykk som ble mye benyttet var «det beste fra hver av de tre kommunene» skal være med videre inn i den nye kommunen. Dette ble introdusert i administrasjonens statusrapportering på møte nummer tre, og ble umiddelbart tatt opp i den politiske retorikken.⁹⁵ Helt frem til de siste møtene ble det i ulike sammenhenger referert til at det var viktig å få med seg «det beste fra de tre kommunene».⁹⁶ Fortiden ble da referert til som et forråd eller lager hvor enkeltelementer av en viss kvalitet kunne bringes frem, og gå i nåtidens og fremtidens tjeneste. Dette er Karlssons *politisk-pedagogiske* historiebruk, et metaforisk og forenklet forhold mellom da og nå. På overflaten i fellesnemndas politiske diskurs var det minimalt med drøfting og klargjøring av innholdet i «styrker», «særegenheter» eller «det beste». Politikerne bandt primært sammen fortiden og fremtiden på et retorisk nivå, mens den konkrete realiseringen av denne tilnærmingen foregikk et annet sted med andre aktører. Det virker likevel som retorikken var tilstrekkelig for politikerne til at det ble dannet en meningsskapende og handlingsorientert helhet.⁹⁷

En helt annen overordnet tilnærming som var høyst til stede i fellesnemnda, kan kalles «løsrivelsesstrategien». En tydelig kritisk holdning til fortiden, og en sterk vektlegging av å

---

⁹³ Fellesnemnda (2019-01-29), sak 6/19 – 05:08

⁹⁴ Fellesnemnda (2019-09-24), sak 89/19 – 08:40 og 10:40

⁹⁵ Fellesnemnda (2017-10-31), 00 – 18:40

⁹⁶ Fellesnemnda (2019-06-18), 001 – 03:07

⁹⁷ Jf. Aronsson (2004), s. 17

tenke helt nytt. «Vi må løsrive oss» ble det postulert i møte nummer seks,⁹⁸ mens en representant fra ett av de mindre partiene i møte nummer 21 karakteriserte forsamlingen som å sitte fast i gamle tenkemåter.⁹⁹ Et fellestrekk her var at disse stemmene ikke var mange, og at de fikk lite gjennomslag. Det var mindretallet, opposisjonen som i all hovedsak var talerør for å bryte skarpere med fortiden. Ikke i den forstand at dette gikk langs tradisjonelle politiske skillelinjer, men at den sterkeste kritikken av det bestående i liten grad vant gjenklang eller fikk innvirkning på nemndas beslutninger.

I enkeltsaker kunne det, på bakgrunn av sakens særlige karakter, åpne seg spesielle mulighetsrom som preget politikernes tilnærming til forbindelsene mellom fortiden og fremtiden. Ett eksempel var spørsmålet om eiendomsskatt, og behandlingen av den saken vil derfor bli analysert nærmere i neste kapittel.

3.7 Oppsummering

Hovedfunnet i dette kapitlet er at det skjedde en merkbar dreining i politikernes tidsorientering omlag halvveis ut i fellesnemndas funksjonsperiode. Innledningsvis ble sammenslåingsvedtaket eksplisitt definert som et historisk vannskille, og det ble aktivisert en historiebevissthet hvor de helt nye fremtidsutsiktene ble så dominerende at fortiden ikke bare havnet i skyggen, men ble karakterisert som nærmest irrelevant. Det var en ideologisk ikke-bruk av historien som var den mest fremtredende i starten av perioden. I flere ulike sammenhenger ble det understreket at den nye kommunen ikke skulle legitimeres med hjelp av historien, men først og fremst med henvisninger til en helt ny (lysende) fremtid.

Så skjedde det noe etter hvert som tiden gikk og tidspunktet for at den nye kommunen skulle være en realitet kom stadig nærmere. Når saksmengden økte betydelig og flere og flere konkrete beslutninger skulle tas, er det tydelig at forventningene til fremtiden ble omtalt i mindre visjonære ordelag. Denne endringen i forventningshorisonten fikk en direkte påvirkning på erfaringsrommets status. Mens det frem til sommeren 2018 svært sjeldent ble løftet frem fortidige kvaliteter som man ville ha med videre inn i det nye som skulle komme, var det en rekke tilfeller av eksplisitte bevaringsargumenter det siste året.

---

⁹⁸ Fellesnemnda (2018-01-30), 0002 – 12:50

⁹⁹ Fellesnemnda (2019-08-27), sak 76/19 – 15:22

Det er nærliggende å karakterisere politikernes tidsorientering som *eklektisk*. Holdningene til fortiden og dens betydning for fremtiden, kan skifte fra møte til møte og fra sak til sak. Gjerne på en slik måte at paradokser og motsigelser er synligere enn sammenheng og logisk stringens. I den grad fellesnemnda som helhet hadde en strategi for å koble sammen fortid og fremtid, må den karakteriseres som *pragmatisk*. Så lenge det var tid til å drømme om en ny, lysende fremtid, kunne flertallet tillate seg å parkere fortiden som premissleverandør, men når realitetene etter hvert sank inn, var det en klar tendens til at det i argumentasjonen ble henvist til objektive nødvendigheter som burde videreføres inn i den nye kommunen. Fremheving av likhetene mellom det gamle som var og det nye som skulle komme, overtar underveis for insisteringen på forskjellene. Historiebruken ble mindre ideologisk og mer pedagogisk.

4 Former for politisk historiebruk i fellesnemndas debatter

Etter forrige kapittels mer overordnede blikk på hele perioden, er det nå tid for å gå i dybden på noen enkeltsaker som var til behandling. I de aller fleste sakene som fellesnemnda behandlet spilte historien en svært liten synlig rolle. Av de til sammen 15 unike sakene var det noen ganske få som skilte seg ut med en noe mer eksplisitt historiebruk, enten i det politiske ordskiftet eller i administrasjonens utredninger. Derfor er disse tre sakene valgt ut som særlige studieobjekter:

- Kommunevåpen for den nye kommunen (sak 30/18)
- Kunstprosjekt i rådhuset (sak 33/18)
- Eiendomsskatt i nye Kristiansand (sak 2/19)

Historiebruken som kom til uttrykk ved fellesnemndas behandling av disse tre sakene skal identifiseres, beskrives, analyseres og kategoriseres. De sentrale spørsmålene som jeg skal forsøke å finne svar på, er hvilken rolle denne historiebruken spilte, hvilken funksjon den hadde og om den fikk avgjørende betydning for de beslutningene som nemnda til slutt tok?

4.1 Prosjektgruppe for symboler

I tillegg til de åtte administrative prosjektene i programmet «Nye Kristiansand», ble det også igangsatt noen rent politiske prosjekter. Ett av disse handlet om den nye kommunens symboler. I møtet 24. april 2018, sak 12/18, satte fellesnemnda ned en politisk arbeidsgruppe med sju medlemmer, som fikk i mandat å «utarbeide forslag til prinsipper, prosess og stå for gjennomføringen av arbeidet med:

- Kommunevåpen
- Ordførerkjede
- Utsmykning av rådhuset i Kristiansand»

Gruppas forslag til prinsipper og prosess skulle så legges frem for fellesnemnda 19. juni 2018.¹⁰⁰ Den politiske arbeidsgruppa med to medlemmer fra Søgne, to fra Songdalen og tre fra Kristiansand, hadde tre møter før de som forutsatt i juni 2018 la frem sitt forslag til kommunevåpen for den nye kommunen.

---

¹⁰⁰ Nye Kristiansand kommune (2018-04-24), s. 10

4.2 Debatten om kommunevåpen – «den tunge historien bør veie tungt»

Når det gjaldt kommunevåpen fikk arbeidsgruppa i oppgave å ta stilling til om det skulle lages nytt kommunevåpen, eller om man skulle gå videre med én av de nåværende kommunenes kommunevåpen. Kristiansands byvåpen var en videreføring av byens segl som ble innført av kong Christian IV i 1643, mens kommunevåpnene for Søgne og Songdalen ble godkjent i kongelig resolusjoner i 1985.¹⁰¹ I saken som ble lagt frem for nemnda i juni 2018, sak 30/18, foreslo en enstemmig arbeidsgruppe at «Kristiansands byvåpen videreføres som nye Kristiansands byvåpen uten endring.» I saksutredningen som var ført i pennen av administrasjonen, blir forslaget begrunnet med at «den tunge historien til Kristiansand kommunes byvåpen fra 1641 [sic.] bør veie tungt».¹⁰²

I det politiske ordskiftet knyttet til fellesnemndas behandling var det fem representanter som tok ordet. Nemnda brukte rett under ni minutter på å behandle saken, og nedenfor gjengis alle innleggene i sin helhet, i den rekkefølgen som de ble fremført.¹⁰³ Først ut var en representant for Sosialistisk venstreparti fra Søgne:

«Takk, leder! Det hette så fint at en skal bygge en heilt ny kommune, heilt ny. Der er symbolene viktige. Andre kommuner som har hatt sammenslåing, de har brukt mye tid og krefter, og de tilbakemeldingene som jeg har fått, er: det symbolet, det byvåpenet eller kommunevåpenet, det er det som har engasjert, som har fått folk til å si og mene noe om. Jeg synes kanskje ikke byvåpen/kommunevåpen er så veldig viktig, men det har en symboleffekt. Lager du et nytt kommunevåpen, så sier du at det er en ny kommune, det er noe som er nytt. Her skal vi lage en heilt ny kommune, men ingen skal se det. Det synes jeg er litt dumt. Jeg synes en faktisk sender et sånn signal at, jo, Søgne og Songdalen er tvangsinnlemma i Kristiansand, og det skal vi markere. Det synes jeg er dumt, derfor kommer jeg til å stemme mot forslaget. Takk!»

Her var det en markant *ikke-bruk* av historien. Den nye kommunen skulle legitimeres ved å ikke benytte symboler fra fortiden. Argumentasjonen fulgte en enkel og tydelig logikk: en ny kommune må ha et nytt kommunevåpen. Representanten ønsket at den nye kommunen skulle ha en ny, selvstendig identitet som var merkbart adskilt fra de tre gamle kommunene, og fortidens symboler måtte da «glemmes».

---

¹⁰¹ Ibid., s. 15 og 11

¹⁰² Nye Kristiansand kommune (2018-06-19), s. 46

¹⁰³ Alle sitatene: Fellesnemnda (2018-06-19b), sak 30/18

Den neste debattanten er en yngre kvinne fra Kristelig folkeparti i Kristiansand:

«Ja, en kan ikke la være å si noe om en så viktig sak. Jeg synes at prosjektgruppa for symboler har gjort en veldig god jobb i denne viktige forberedelsen inn mot en ny kommune. Og jeg vil takke de for et grundig arbeid, for det vet jeg at de har gjort. Og det er jo sånn som det har blitt sagt, at symboler det er viktige identitetsmarkører, og vi har sett at det vekker følelser. Det har blitt en stor debatt, og det har egentlig vært veldig fint å se at mange har sterke meninger om et symbol. Fordi det er jo sånn at når samfunnet er i endring, så kommer følelsene fram og meningene fram, spesielt når det gjelder symbolene våres. Og når debatten gikk om dette symbolet, så engasjerte dette langt utforbi våre egne kommunegrenser, og da snakker jeg om alle tres kommunegrenser. Vi hadde for eksempel en leder i Dagens næringsliv, vi hadde kommentarer i Aftenposten, Vårt Land, NRK, og debatten gikk og nådde veldig langt. Også innad i de tre kommunene så engasjerte dette og vi har sett det i Fevennen¹⁰⁴ der mange har skrevet leserinnlegg, og blitt intervjuet på gata om hva de tenker. Og egentlig synes jeg det har vært en positiv debatt, og jeg har ikke hørt noe overveldende motstand mot byvåpenet Kristiansand, eksisterende Kristiansand, bruker i dag. Og jeg tror prosjektgruppas innstilling er veldig god og fornuftig med tanke på den debatt som har gått. Jeg tenker at byvåpenet vi har i Kristiansand i dag kan være samlende fordi det har en lang og viktig tradisjon, og symboliserer en historie. Jeg er tilhenger av at vi kan ta med oss den historien inn i en ny kommune. Jeg tror symbolet reflekterer en historie som ikke bare er forbeholdt eksisterende Kristiansand, men landsdelen som vi er en del av. Det – jeg kan – skal ikke gå inn i all symbolikken og dere vet sikkert mye bedre enn meg også – men jeg tenker at treet som står i sentrum av byvåpenet, reflekterer mye av det hele landsdelen er bygd opp på, den næringa som var her. Så jeg mener vi har en arv som vi kan være stolt av, og som vi kan bevare mens vi lager en ny kommune.»

Her ble det eksplisitt referert til at endringene som var i ferd med å skje hadde vekket følelser og reist spørsmål knyttet til kollektiv identitet. En situasjon som er et vanlig utgangspunkt for å aktivisere historiebevissthet og ta i bruk historien. Representanten vektla at historien skulle tas med inn i den nye kommunen, men med en merkbar forenkling av forholdet mellom fortid og fremtid. I et forsøk på å gjøre sitt valg mindre problematisk utvidet hun fortolkningen av treet som symbol i byvåpenet, til å være relevant for hele landsdelen. Dette er kjennetegn ved den *politisk-pedagogiske* historiebruken, men resultatet ble ikke først og fremst den politisering og instrumentalisering som tilhører denne kategorien. Debattanten rasjonaliserte og legitimerte sitt standpunkt ved å understreke sterke kontinuitetslinjer, og fant nærmest opp sammenhenger mellom før og nå. Det mest nærliggende blir derfor å kategorisere dette som primært et eksempel på *ideologisk historiebruk*.

---

¹⁰⁴ Lokal benevnelse for avisen «Fædrelandsvennen»

Senterpartiets ordfører i Songdalen hadde vært en aktiv deltaker i den offentlige debatten som det ble referert til i det forutgående innlegget. Han tok ordet under fellesnemndas behandling for å gi en kort forklaring på hvilket standpunkt han hadde landet på:

«Takk, leder! Det er vel et ordtak som sier: «Opp som ei løve og ned som en fell» når en er eplekjekk og kjepphøy. Jeg kommer til å støtte forslaget ifra AU og den gruppa som har jobbet med det. Og så skal jeg i tillegg innrømme at det er langt flere som har kommet til meg og sagt at vi bør beholde Kristiansands byvåpen i Songdalen, enn de som har gjort det motsatte. Men det har vært en gøy diskusjon, det har engasjert, så jeg angrer ikke på utspillet mitt. Jeg er ikke enig i det, men jeg skal støtte det. Så får jeg heller tenke på at løva skal ut og hogge ved når hun står med øksa sånn.»

Ordføreren inntok her en svært pragmatisk holdning, og bøyde seg for det som tydeligvis var et klart flertallssyn. Resultatet ble da at han kom til å stemme mot sitt egentlige standpunkt. Han hadde ikke behov for å gjenta argumentene som hadde blitt fremført i den debatten som hadde vært i media. Løsningen ble en privat og humoristisk fortolkning av det historiske symbolet i kommunevåpenet.

Det fjerde innlegget i debatten kom fra lederen av den politiske arbeidsgruppen som hadde utredet spørsmålet og kommet med innstillingen om å videreføre bruken av Kristiansands byvåpen, Fremskrittspartiets varaordfører i Søgne:

«Takk leder! Jeg har hatt glede av å lede denne arbeidsgruppa – en helt fantastisk arbeidsgruppe, må jeg si. Vi startet veldig åpent, vi gjorde det, men vi endte ned på det eksisterende byvåpenet, og det er jo historien bak det som bygger opp under det valget vi har gjort. Historien går jo tilbake faktisk til 1641 med denne lille byen her på Sørlandet. Jeg skal ikke dra så veldig mye mer enn det, men det handler jo om litt mer også, vedtaket gjelder litt mer enn nettopp byvåpenet. Vi har jo fått innstilt til utsmykking av rådhuset, Agnete Erichsen, som vi har hatt en liten gjennomgang med lokalavisene i Søgne og Songdalen. Fædrelandsvennen hadde ikke mulighet til å stille den dagen, men de skulle komme sterkt igjen seinere. Også har vi jo ordførerkjedet som vi faktisk ikke har prioritert, nettopp på grunn av denne utsmykkinga og dette KORO-prosjektet som må være ..., der må leveres inn en plan og en søknad før 1. september, så det har hatt adskillig mer fokus enn et ordførerkjede. Vi har diskutert det, men foreløpig har vi ikke gjort noe, vi ønsker å komme tilbake i september med en prosess på den. Ja, foreløpig takk!»

Lederen av arbeidsgruppa brukte sitt innlegg til blant annet å fokusere på at gruppa hadde flere oppdrag, og at saken som ble behandlet inneholdt flere aspekter enn bare valget av kommunevåpen. Men innledningsvis oppsummerte han kort gruppas arbeid og begrunnet

innstillingen som de hadde kommet frem til. Det er «historien bak» som har hatt avgjørende betydning. En flere hundreår lang historie ble et uangripelig argument, nærmest en objektiv nødvendighet.

Den siste som tok ordet i saken var et varamedlem til nemnda fra Søgne Kristelig folkeparti:

«Leder! Mange kommuner tidligere har funnet nye kommunevåpen når dem har slått seg sammen, og litt av tanken bak å finne nye kommunevåpen, det var jo for å markere at nå starter vi opp noe helt nytt. Nå skal vi gi rom til alle, til å bli en ny kommune og en ny enhet, og det gamle ligg bak oss. Men jeg støtter å beholde Kristiansands gamle kommunevåpen, og den grunn til det, det er at Kristiansand har i alle ledd, vist stor grad av raushet, og er ikke redd for at det blir en prosess der Kristiansand overkjører oss i fremtida, så lenge det er så stor raushet fra Kristiansands side, og viser i praksis at man likestiller kommunene. Det ser jeg ikke som noe problem som gjør at man må tenke helt nytt på den måten der, man kan behold Kristiansands byvåpen, og likevel være likestilte kommuner. Det er ikke noe problem, jeg går for å støtte byvåpenet som det er.»

Her ble det historiske symbolets reelle verdi betydelig nedtonet. Det var nåtiden og utformingen av fremtiden som var viktigst, og så lenge det var nye tanker som styrte de viktigste avgjørelsene, kunne Kristiansand beholde sitt historiske symbol. Historien inngikk i et bytteforhold; dere får beholde (den irrelevante) historien, så lenge fremtiden tilhører oss. Representantens utviklingsoptimisme førte til en subtil form for *ikke-bruk* av historien.

Etter snaue ni minutter med debatt ble videreføringen av Kristiansands byvåpen vedtatt mot én stemme. Dette var den første debatten hvor medlemmer av fellesnemnda ga *historien* en argumentativ kraft av en viss verdi. For flertallet i nemnda ble historien relevant som veileder for en politisk beslutning. I løpet av det første året hadde det blitt understreket en rekke ganger fra både administrasjonen og politikerne at det *ikke* var det gamle som skulle videreføres, det skulle lages noe helt nytt. Dette dominerende ønsket om nyskaping viste seg imidlertid ikke å være sterkt nok til å trumfe møtet med en flere hundre år lang tradisjon.

Programmet for sammenslåing av kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand definerte saken om kommunevåpen som et *politisk* prosjekt, og administrasjonen inntok en svært tilbaketrukket rolle. Programlederen avga en formell innstilling, men i saksutredningen ble det ikke gitt noen selvstendige, faglige begrunnelser, eller vurderinger av ulike hensyn opp mot hverandre. Som identitetsmarkør kunne kommunevåpenet vært blant tiltakene for å skape en

ny felles identitet, men tradisjonen trumfer også denne uttrykte målsettingen med sammenslåingen av kommunene. Det beste fra hver kommune skulle tas med videre, og byvåpenets lange historie var tydeligvis blant noe av det beste fra Kristiansand.

4.3 Kunstprosjekt i rådhuset – «ny og gammel tid som spleises sammen»

Den politiske symbol-gruppa hadde også fått i oppdrag å gjennomføre et utsmykkingsprosjekt i rådhuset slik at det politiske hovedsetet ikke utelukkende var preget av gamle Kristiansand kommune. Den delen av oppdraget var beskrevet slik ved opprettelsen av gruppa i slutten av april 2018:

«... komme med forslag til hvordan man kan utsmykke rådhuset i Kristiansand, slik at det fremgår tydelig at vi sammen har etablert en helt ny kommune. KORO – statens faglige organ for kunst i offentlige rom, og [sic.] har en egen ordning som skal være med på å stimulere kommuner og fylkeskommuner til å satse på kunst av høy kvalitet i egne bygg og uterom. For tiden satser KORO på prosjekt der kunst inngår i kommunale og regionale styresmakters arbeid med stedsutvikling og identitet, og det kan søkes om inntil 50% av egenkapital (*siste søknadsfrist er 1. september 2018*). Programleder foreslår at arbeidsgruppa starter prosessen med søknad om midler fra KORO.»¹⁰⁵

Etter at spørsmålet om kommunevåpen var avgjort i juni, hadde prosjektgruppa tre møter hvor det ble arbeidet mest med rammene for et kunstprosjekt på rådhuset i Kristiansand. Og i fellesnemndas møte nummer 11, 25. september 2018, ble det behandlet en sak om gjennomføringen av dette prosjektet. Saken omhandlet også forslag til en prosess for symbol-gruppas tredje oppdrag: utformingen av nytt ordførerkjede. Mens administrasjonen i valget av kommunevåpen hadde en svært tilbaketrukket rolle, ble dette snudd helt på hodet i spørsmålet om kunst i rådhuset. Saksutredningen inneholdt i langt større grad administrasjonens faglige vurderinger og en begrunnet anbefaling,¹⁰⁶ og under behandlingen i fellesnemnda viste politikerne nærmest ingen interesse for å debattere innholdet i kunstprosjektet.

Det var særlig to forhold som bidro til at det politiske engasjementet ble så avmålt, sammenlignet med saken om valg av kommunevåpen. For å søke om midler fra KORO måtte det utarbeides en *kunstplan*, og til å utarbeide denne hadde administrasjonen engasjert en ekstern kunsthaglig konsulent/prosjektleder. Da saken kom til behandling i fellesnemnda var

---

¹⁰⁵ Nye Kristiansand kommune (2018-04-24), s. 15

¹⁰⁶ Nye Kristiansand kommune (2018-09-25), s. 11-12

det altså allerede utarbeidet en plan for prosjektet, og det var den kunstfaglige prosjektlederen som i fellesnemndas møte ga en presentasjon på cirka 15 minutter av den kunstplanen som var sendt til KORO.

Selv om det ikke var politikerne i fellesnemnda som preget diskursen om kunst i rådhuset, er det vel verdt å se nærmere på hva administrasjonen og kunstkonsulenten la til grunn for sine vurderinger. I og med at nemnda (stilltiende) godtok forslagene, er det historiebruken i saksutredningen og presentasjonen som inngikk i grunnlaget for beslutningene som ble tatt.

4.4 Saksutredning om kunst i rådhuset – «elvene en felles historisk forutsetning»

Administrasjonen uttrykte i saksutredningen¹⁰⁷ en tydelig ambisjon om at kunstprosjektet skulle ha en historisk forbindelse, og redegjorde innledningsvis for hvordan man hadde arbeidet for å få dette til:

«Det er sendt henvendelser til alle historielag samt de tre kulturadministrasjonene i Kristiansand, Søgne og Songdalen. De er bedt om å komme med innspill på hvilke visjoner, historie og identitet som ønskes tatt med videre i ny kommune i kunstprosjektet. Artikkelen er publisert på nye Kristiansands facebookside og innbyggere er oppfordret til å komme med innspill. I tillegg har det vært medieoppslag hvor kunstfaglig prosjektleder og leder av prosjektgruppen har gitt informasjon om prosjektet. Innspillene er tatt med i prosjektgruppa og kunstfaglig prosjektleder har deltatt på møtene.»

Kunstprosjektet skulle altså bidra til å føre elementer fra historien med videre inn i fremtiden, og man inviterte bredt ut til å komme med innspill på *hvilken* historie. Innspillene som ble hentet inn var med i grunnlaget for utarbeidelse av den nevnte søknaden til KORO, og i saksutredningen blir det sitert følgende fra søknaden:

«VANNVEIEN – FELLES IDENTITET Historisk sett er vannveien – på sjø eller elv, den veien som har ført folk her sammen. Elvene har vært en felles historisk forutsetning for at det oppsto bosetninger akkurat i Søgne, Songdalen, Kristiansand. Vannveien er med å gi felles identitet til de tre kommunene. Den har i historisk perspektiv vært selve livsnerven i regionen – enten det har handlet om frakt eller fiske. Kristiansand by ble eksempelvis grunnlagt av Christian IV i 1641 som et handelssenter for tømmer og trelast og har som sjøfart- og handelsby hatt en sentral funksjon for regionen, siden grunnleggelsen. Det faktum at Danmark befinner seg noen sjømil unna – over Skagerak – har alltid vært viktig for byens og regionens

---

¹⁰⁷ Alle sitatene i dette underkapitlet er fra Nye Kristiansand kommune (2018-09-25), s. 11-12

utvikling. Åpenheten mot – og kontakten med kontinentet vil være like aktuell i fremtiden, hvor ferdsel over havet er hovedgrunnlag for flere virksomheter, og hvor internasjonalt mangfold står helt sentralt.»

Her gikk man virkelig langt tilbake i historien for å finne en felles identitet til de tre kommunene, og byens grunnleggelse og utvikling ble primært omtalt i et regionalt perspektiv. Noen ganske få topografiske, geografiske og historiske karaktertrekk ble valgt ut fra en 10 000-årig fortid, og satt sammen til et bud på en identitetsskapende helhet som skulle favne alle de tre kommunene. Denne beskrivelsen ønsket administrasjonen at skulle være førende for ny kunst i rådhuset.

Selve rådhus-bygget fra 1864, ombygd og modernisert på både 1920- og 1980-tallet, var også en historisk betingelse for kunstprosjektet. I saksutredningen ble dette omtalt slik:

«Byantikvaren har gitt klare anbefalinger med hensyn til områder man kan tillate å innlemme i kunstprosjektet, og med dette bakteppet har prosjektgruppa valgt å fokusere på det som i stor grad er og blir rådhusets mest frekventerte rom: Fellesrommene i første etasje – og i sammenheng med disse, trapperommet som leder opp til bystyresalen.»

Historiebruken i saksutredningen om kunstprosjektet hadde en klar instrumentell funksjon. Elementer velges ut og settes sammen for å støtte opp under og tilpasses et kunstprosjekt. Forholdet mellom fortid og nåtid/fremtid ble forenklet og gjort uproblematisk, likheter overdrives og forskjeller nedtones. I Karlssons typologi er dette sentrale kjennetegn på *politisk-pedagogisk* historiebruk.¹⁰⁸

4.5 Kunstkonsulentens presentasjon – «et forferdelig bra eksempel»

I tillegg til den skriftlige saksutredningen som medlemmene av fellesnemnda fikk tilgang til cirka ei uke i forkant av møtet, ble det altså gitt en muntlig presentasjon av planene, ledsaget av lysbilder, i selve møtet.¹⁰⁹ Etter kunstkonsulentens orientering ble det gitt anledning til å komme med kommentarer eller stille spørsmål. Ingen av nemndas medlemmer ba om ordet, bortsett fra at lederen ønsket en presisering av fremdriften i prosjektet. Som nevnt i kap. 4.3 inneholdt saken som var til behandling også føringer for utforming av nytt ordførerkjede. Da saken kom opp til behandling var det ni politikere som tok ordet, men ingen av dem berørte

---

¹⁰⁸ Karlsson (2009), s. 66-67

¹⁰⁹ Alle henvisninger til og sitater fra konsulentens presentasjon: Fellesnemnda (2018-09-25), sak 0000

kunstprosjektet, alle innleggene handlet om ulike syn på utformingen av ordførerkjedet. Det var med andre ord kun kunstkonsulenten som ytret seg fra talerstolen om den halvparten av saken som studeres nærmere her. Etter å ha innledet kort om bakgrunn, rolle og prosess, presenterte kunstkonsulenten noen inspirasjonskilder for det arbeidet som var gjort med kunstplanen og KORO-søknaden:

«Mitt ståsted, sånn i forhold til å tenke rådhus og utsmykning, så er det veldig nærliggende å tenke på dette [peker mot lerretene hvor det vises interiørbilder fra rådhuset i Oslo], og det er et forferdelig bra eksempel på hva som går an når en kommune vil bruke kunsten, altså når de, vet ikke helt hvilket årstall det ble bestemt at rådhuset i Oslo skulle bygges i Vika, men arkitektene Arnstein Arneberg og Magnus Poulsson, vet ikke helt forholdet der, men Arneberg er jo en veldig, veldig kjent arkitekt, ja skal ikke si noe om det, men de tegnet på dette fra 1916 til 1930, og de bygde på rådhuset, det var ikke f..., altså de begynte i 1930 og de var ferdig i 1950.

Det som er så fantastisk med rådhuset, eller det er mye som er det, det er jo storslått, men en har brukt kunstnere til omtrent alt som tenkes kan, det går ikke an å skille utsmykning og arkitektur i det huset, det er på gardiner, det er design alle veier, golvet, overalt. Så det er forbilledlig eksempel.

Videre, i forhold til det å tenke utsmykning i et rom, eller tenke rom [viser nye bilder på lerretene]. Vet ikke om noen har vært der? Det er et kapell i Vence utenfor Nice, som Matisse har tegnet. Og det stod ferdig i -51. Det var sånn at Matisse, han var veldig, veldig syk og han ble pleiet av en sykepleier som ble nonne kort tid etter. De var blitt veldig gode venner, og så skulle dette klosteret som hun bodde i, de skulle bygge et kapell, så siden Matisse var blitt nær venn, så spurte hun Matisse om han kunne gjøre dette. Da var han blitt en gammel mann, han satt i rullestol og tegnet da. Dere har kanskje sett noen bilder av det? Men det spiller for så vidt ingen rolle, men det er noe av det siste han gjorde, og han kalte det faktisk for sitt livsverk, og det er jo fantastisk når en tenker på alt hva han har gjort. Er det noen av dere som har vært der? Ingen? Nei! Det er vel verdt et besøk! Skal bare si: i forhold til rådhuset så er jo ikke dette storslagent på samme måte, men det er et utrolig vakkert rom å komme inn i, for du føler – og jeg tror det har noe med den der forbindelsen mellom lyset som går inn gjennom glassmosaikken og de der forsiktige tegningene på veggen og de flekkene på golvet, det er sånne umerkelige ting som gjør at du fornemmer en veldig sånn nærhet og helhet i rommet (...)

Konsulenten fortsatte denne *monumentale* historiebruken med å presentere den nyrenoverte universitetsaulaen i Bergen som et tredje eksempel på direkte forbilder og inspirasjonskilder for arbeidet. I tillegg til den rene faktainformasjonen formidlet hun også mer anekdotiske opplysninger om opphavsmennene. I Stugus hovedskille mellom å bruke historien som et redskap eller til orientering/opplevelse, må kunstkonsulentens innledning sies å tilhøre den siste kategorien. Den muntlige formen, entusiastisk og anekdotisk, kombinert med visningen

av flere store lysbilder, ga presentasjonen et sterkt preg av å være en kilde til kunnskap og fascinasjon i langt større grad enn å være et målrettet verktøy for å overbevise fellesnemnda om å fatte et bestemt politisk vedtak.

Etter å ha snakket om utvalgte inspirasjonskilder, viste konsulenten bilder av dagens rådhus, og gikk nærmere inn på hvordan man så for seg å gjennomføre kunstprosjektet. Byantikvarens restriksjoner ble referert, blant annet om at selve bystyresalen ikke skulle gjøres noe med, «bortsett fra at de ordførerportrettene som henger her, de bytter vi ut har vi tenkt på, med noen malerier og ting som på en måte kan favne alle tre kommunene. Som går mer på landskap og sånne ting». Selve kunstprosjektet skulle derfor gjennomføres på veggene i 1. etasje:

«vi tenker altså integrert kunst, vi tenker direkte på vegg i første etasje og trappa opp her. [nytt lysbilde] (...) Sjøl så synes vi at vi er ambisiøse når vi satser sånn som vi gjør nå. Vi tror det kan bli veldig bra. Det vil løfte rommene der nede, som er passelig rotete sånn som de fremstår i dag, synes jeg/vi. Det vil løfte rommene estetisk sett, og på den måten som vi tenker det blir gjort, så vil det jo på en måte forene den arkitekturen til byarkitekt Erikstad, som ... vi er blitt fortalt at vi ikke får røre det; trappa, taket, vinduskarmer, det som er sånn mørk eik, det står. Men veggene er det ikke noen restriksjoner på, og det er det vi ser for oss at vi skal på en måte gi til en kunstner som en oppgave. Vi ser liksom for oss da, litt sånn symbolsk, at den gamle tida den er her oppe i denne salen som er fredet, og så forener en det, altså den nye kommunen blir ... Disse to rommene da med den nye kunsten, som fyller rommene nede og trappa opp, og spleises sammen med dette gamle rommet, så blir det liksom ny og gammel tid som spleises sammen da. Sånn tenker vi.

Det pedagogiske aspektet ved historiebruken ble videreført ved å vektlegge de metaforiske og symbolske relasjonene mellom fortid og nåtid, samt nedtone forskjellene. Et konkret eksempel var fjerningen av ordførerportrettene. De nye fremtidsutsiktene førte til at disse artefaktene fra den lokale historiekulturen hadde utspilt sin rolle i nåtidens tjeneste. Selv om den nye, moderne kunsten som ble planlagt kunne sees på som en skarp kontrast til det gamle bevaringsverdige interiøret, var det *ikke* som et kritisk og frigjørende oppgjør. Det gamle ble fortsatt idealisert og historien som tradisjonsbærende og trygghetsskapende forbilde var et sentralt poeng også for representanten for det nye som skulle komme.

Kunstkonsulenten avsluttet presentasjonen med å kommentere og illustrere mottoet om vannveiene som felles identitet som var beskrevet mer utfyllende i saksutredningen og som er analysert nærmere i kap. 4.4. Ingen politikere hadde kommentarer eller spørsmål til konsulentens gjennomgang av prosjektet.

4.6 Debatt om eiendomsskatt – «verdens eldste skatt»¹¹⁰

På fellesnemndas første møte i 2019 ble det behandlet en sak om eiendomsskatt i nye Kristiansand. «En av politikkenes vanskelige felt» som leder av nemnda sa i innledningen til debatten. Eieendomsskattelovas § 2 sier at «Kommunestyret avgjør om det skal skrivast ut eieendomsskatt i kommunen».¹¹¹ Dette til forskjell fra i praksis alle andre skatter i Norge, som fastsettes av Stortinget. Det var utskrevet eiendomsskatt i alle de tre kommunene, og tidlig i sammenslåingsprosessen hadde de samlet seg om å utsette omtaksring og harmonisering av eiendomsskatten til 2022. Men i statsbudsjettet for 2019 hadde Stortinget vedtatt endringer i eiendomsskatteloven som gjorde det nødvendig å foreta nye vurderinger. Blant annet ville de nye reglene som skulle gjelde fra 1.1.2020, få økonomiske konsekvenser for de tre kommunene. Administrasjonen la derfor frem en 16 siders saksutredning til behandling i fellesnemnda, med forslag til en ny prosess og fremdriftsplan.¹¹²

Før det avslutningsvis måtte brukes en god del tid på å avklare om saken skulle utsettes eller ikke, var det åtte politikere som hadde innlegg fra talerstolen. Én politiker hadde to innlegg, og til fire av de totalt ni innleggene kom det én eller to replikker som ble besvart. Til sammen var det 11 politikere som hadde innlegg i ordskiftet om realitetene i saken. Underveis ble det også gitt informasjon fra den administrative programlederen. Kristiansands varaordfører fra Kristelig folkeparti starter debatten med å sitere en historisk person:

«... så var det jo sånn at han godeste Benjamin Franklin sa at det var to ting som er helt sikkert i verden, det er døden og skattene. Så vet jeg ikke hvor mye sant det er i det, men det er iallfall sånn at eiendomsskatt det er en krevende sak for oss alle uansett hvilken politisk farge du har på det. Så tenker jeg at vi har en oppgave med å få den mest mulig rettferdig når vi først skal ha den.»

Flere andre deltakere i debatten kom med lignende henvisninger til en lav historisk forandringsgrad og en forventningshorisont med et begrenset mulighetsrom. Ordføreren i Songdalen «synes at eiendomsskatten er en drittsskatt, som ikke treffer rettferdig. Men innser at vi har ikke noe valg», mens en representant fra Arbeiderpartiet avsluttet sitt innlegg med å påpeke at «eiendomsskatten er så vidt meg bekjent verdens eldste skatt». Også én av de yngre

---

¹¹⁰ Alle sitatene fra debatten i dette underkapitlet: Fellesnemnda (2019-01-29), sak 2/19

¹¹¹ Lokalisert på Lovdata 11.4.2023: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1975-06-06-29?q=eiendomsskatt>

¹¹² Nye Kristiansand kommune (2019-01-29), s. 10-25

representantene fra Høyre sier i en replikk at «i tillegg er det også sann at Stortinget, de fastsetter skattene. Det er de sitt privilegium å fastsette skattene, og så må vi leve under det regimet som kommer derfra.»

Én av debattantene skilte seg imidlertid ut fra denne «intet er nytt under solen»-tilnærmingen. Gruppelederen til Fremskrittspartiet (Frp) var den politikeren som tok ordet to ganger, og som også fikk flest replikker til sine innlegg fra de andre medlemmene av fellesnemnda. Han var den av debattantene som først og fremst var opptatt av det fremtidige mulighetsrommet, og som tok til orde for et brudd med den kontinuitetslinjen som de øvrige innleggene formidlet:

«Og det er i alle tilfeller slik at politiske vedtak står til det eventuelt blir fattet noen nye noen. Derfor forholdt jeg meg litt taus i forrige debatt. Her er det stort handlingsrom for ulike politiske partier til å gjøre endringer og nye retninger i et nytt budsjett til høsten. (...) I alle tilfeller har vi nå en historisk sjanse når vi skal bygge ny kommune til å sørge for at det som blir en storby ikke skal trone på toppen av indikatorer for eiendomsskatt (...). Det finnes det ingen grunn til. Det er ikke dyp økonomisk uorden i noen av disse tre kommunene.»

Her er historien i permanent foranderlighet og fremtiden kan være noe helt annet enn fortiden og nåtiden. I svaret på replikkene til sitt andre innlegg understreket han dette poenget på denne måten:

«Og igjen så tror jeg at jeg trenger å repetere det at disse tre vedtatte budsjettene til høsten er historiske dokumenter, fullstendig uinteressante når fellesnemnda skal tegne opp et nytt budsjett. Det er en realitet, et politisk vedtak står til et annet er fattet.»

For Frp-representanten var det fremtiden som var viktigst, og fortiden irrelevant. Dette må kunne karakteriseres som et eksempel på at «our investment in the future increases in proportion to the decline in our connection with the past.»¹¹³

Men også Frp-representanten erkjente at det er «tilfeldigheter som ville til at Kristiansand skal gjennom en prosess». Ordføreren i Songdalen beskrev det slik: «.. fordi regjeringen og Storting endrer spillereglene», mens Høyres gruppeleder innleder sitt innlegg med: «det er ikke lett å få alle brikkene på plass her når det kommer endringer som ikke var forutsett.» Det hadde oppstått en ny usikkerhet om fremtiden, og dette skapte behov for en re-orientering. Et eksempel på det som Michael Pickering har påpekt, nemlig at «within the present, new

---

¹¹³ Pickering (2004), s. 273

experiences are born out of the surprises of the unexpected». ¹¹⁴ Det var i innlegget til Kristiansands varaordfører at dette ble artikulert tydeligst:

«Jeg var én av arkitektene i sin tid for det for åtte år siden, nettopp for å binde administrasjonen og fremtidige bystyrene sånn at du fikk promillesatsen så høy som mulig, og skattegrunnlaget så lavt som mulig, for på den måten å binde fremtidige bystyrene. Så ser vi det at det har vært veldig vanskelig å kommunisere det i media. Vi er liksom blitt fremst, ja, «men dere har så høy promillesats i Kristiansand», mens reelt sett så har vi jo hatt veldig høy reduksjonsfaktor så det har ikke vært realiteten, men det var det som var bildet ut. Så også med det at det har vært vanskelig å kommunisere, så tror jeg at det de legger seg på nå, er fornuftig.»

Regjeringen og Stortingets overraskende vedtak om fremtidige endringer i regelverket for eiendomsskatten, førte til at varaordføreren så på egne erfaringer i et litt annet lys, og kom til en justert konklusjon. Han uttrykte et ønske om å bruke erfaringsrommet aktivt som veileder når ulike hensyn på nytt måtte veies opp mot hverandre, men resultatet ble likevel ikke et fullstendig brudd med fortiden.

Skillet mellom Fremskrittspartiet på den ene siden og de andre partiene på den andre, kom også til uttrykk i spørsmålet om hva som først og fremst skulle vektlegges i overgangsperioden mellom tre og én kommune. Songdalen-ordføreren var opptatt av å «slippe den hopp og sprett-satsen som vil komme for 2020 hvis vi ikke får et unntak derifra». Høyres gruppeleder ville «vise litt ansvarlighet» og utsette saken én måned for å «se om det er mulig for oss å få unntak, et lovunntak, for å opprettholde dagens skattenivå frem til skatteåret 2021». Mens gruppelederen fra Frp ironiserte over denne situasjonen ved å stille flere retoriske spørsmål: «Hva er det som er så galt med at borgerne av Kristiansand, Søgne og Songdalen får ett år hvor de betaler mindre skatt? (...) Men hva er galt med å betale mindre skatt ett år? (...) Er man redd at folk skal få en smak på skattefrihet, eller lav skatt?»

Det var to ulike historiske troper som kom til uttrykk i debatten. For Fremskrittspartiet er historien i permanent *foranderlighet*, brudd følger på brudd og fortiden er noe helt annet nåtid og fremtid. Dette ledet frem til et sterkt ønske om å utvide det fremtidige mulighetsrommet mest mulig. De andre debattantene hadde på en helt annen måte *kontinuitet* som en sterk rettesnor, hvor det dypest sett egentlig ikke skjedde noe nytt. Selv om det ble understreket at

---

¹¹⁴ Pickering (2004), s. 277

eiendomsskatten «er ikke ønsket», så ikke flertallet seg i stand til annet enn å foreta nødvendig tilpasninger innenfor et trangt mulighetsrom.

4.7 Oppsummering

Det var historiebruken som var avgjørende for valg av kommunevåpen, men i all hovedsak en taus majoritet som samlet seg om å følge arbeidsgruppas anbefaling. Leder av arbeidsgruppa tok naturlig nok ordet for å begrunne innstillingen, men fremførte ikke en utdypende argumentasjon for hvorfor man var kommet frem til dette standpunktet. Han poengterte istedenfor at kommunevåpenet bare var ett av flere symbol-prosjekter som det ble jobbet med. Av de fire andre som tok ordet i debatten var det bare én representant som fremførte reelle argumenter for at det var viktig å velge det eksisterende byvåpenet til Kristiansand. De tre andre innleggene ga uttrykk for direkte motstand eller en pragmatisk aksept av situasjonen.

Selve debatten om kommunevåpen inneholdt med andre ord like mye ikke-bruk som annen historiebruk. Men det var flertallets tilslutning til en *antikvarisk* historiebruk som ble bestemmende for avgjørelsen; tradisjonen ble fremhevet og det ble oppfordret til å ivareta kulturarven. Samtidig ble historien brukt som et *redskap* for å overtale fellesnemnda til å velge det eksisterende byvåpenet. Ola Svein Stugu peker på at Karlssons *moralsk* historiebruk ligner på Nietzsches antikvariske form,¹¹⁵ men det gir ikke mening for denne analysen. Det var ikke moralsk-historisk indignasjon som kjennetegnet historiebruken fra talerstolen i fellesnemndas behandling av saken om kommunevåpen. Jeg har funnet eksempler på *politisk-pedagogisk* historiebruk, men vil konkludere med at det først og fremst var en *ideologisk* historiebruk som førte til at nemnda bestemte seg for å videreføre det gamle byvåpenet fra Kristiansand. Det var den lange (og «tunge») historien som ble fremhevet sterkest, og det konstrueres en kontinuitetslinje som var så sterk at den ga en overveldende legitimitet til dette standpunktet.

Mens politikerne var mest ideologiske og antikvariske i kommunevåpen-saken, og brukte historien som et redskap, var administrasjonen langt mer pedagogiske og monumentale i kunst-saken. Det var saksutredningen og presentasjonen til innleid konsulent som definerte historiebruken i saken om kunst i rådhuset. Selv om det formelt sett var den politiske

---

¹¹⁵ Stugu (2008/2016), s. 13

arbeidsgruppa for symboler som forberedte saken for fellesnemnda, var det en tydelig fagadministrativ stemme som var utgangspunkt og beslutningsgrunnlag for fellesnemndas behandling. Politikerne engasjerte seg i svært liten grad, og kontrasten til saken om kommunevåpen må karakteriseres som påfallende stor.

Både i saksutredningen og presentasjonen fikk historiebruken et forenklet og metaforisk innhold, og en instrumentell funksjon som innramming for de kunstneriske ambisjonene. Dette kan kategoriseres som *politisk-pedagogisk* i Karlssons typologi. Kunstkonsulentens innledet presentasjonen med flere eksplisitte historiske referanser som forbilde og inspirasjon; en *monumental* historiebruk i Nietzsches terminologi. I tillegg hadde historiebruken i kunst-saken mindre preg av å være et *redskap*, enn det som var tilfellet i debatten om kommunevåpen. Ettersom politikerne ikke engasjerte seg i kunst-saken under behandlingen i fellesnemnda, er det ikke grunnlag i kildene for å kunne si noe om hvor avgjørende historiebruken var for at prosjektet ble godkjent.

Debatten om eiendomsskatt var av en helt annen karakter. Med usikre fremtidsutsikter som det sentrale utgangspunktet, og langt flere implisitte fortidsreferanser, egner empirien seg bedre for å analyseres med begreper fra teori om narrative strukturer. Flertallet orienterte seg innenfor en rüsensk *tradisjonsfortelling* med kontinuitet som en avgjørende faktor, mens opposisjonen ønsket sterkt å legge til grunn en *utviklingsfortelling* med fokus på endring som det meningsfulle. To helt ulike måter å orientere seg på, og selv for motstandere av eiendomsskatt ble det for drastisk og usikkert å forlate tryggheten i det bestandige.

5 Administrasjonens fortidsfortellinger

Professor Ryymin fremhever historiske *fortellinger* som sentrale studieobjekter i historiebruksforskningen, særlig fortellingenes betydning for individuell og kollektiv identitetsdanning og som orienteringsredskap i tid.¹¹⁶ I dette kapitlet skal jeg studere administrasjonens saksutredninger og presentasjoner til fellesnemndas møter, for å finne ut om de inneholder slike fortellinger om fortiden, og hvordan disse fortellingene i så fall fungerte som orienteringsredskap i sammenslåingsprosessen.

I denne undersøkelsen vil jeg bruke følgende begreper:

Hovedfortelling – den meningsbærende fortellingen i en avgrenset tekst.

Grunnfortelling – den narrative rammen som blir gjentatt og bekreftet i flere ulike tekster.¹¹⁷

De sentrale problemstillingene blir da; Hva er den enkelte teksts hovedfortelling? Finnes det én eller flere grunnfortellinger som går igjen i flere av tekstene?

Fra utvalgte tekster skal fortidsfortellinger identifiseres, beskrives, analyseres og kategoriseres. Som analytiske redskaper vil jeg også bruke begreper fra de historiske tropene eller grunntemaene til Niels Keyser Nielsen og Peter Aronsson når det skal beskrives hva fortellingene *sier*, og bruke Jørn Rüsens typologi for historiske narrativer for å vurdere hva fortellingene *gjør* (se en nærmere beskrivelse i kap. 2.5). Den metodiske inngangen blir å finne ut av hva teksten sier har hendt, og deretter analysere nærmere hvilke funksjoner fortellingene har i sin samtid. Om fortellingene er kildekritiske holdbare og refererer til en faktisk fortid, blir da irrelevant i denne sammenhengen.¹¹⁸

5.1 Skriftlige saksutredninger – en kritisk motfortelling

Fellesnemnda behandlet totalt 150 unike saker i sine 22 møter (ikke medregnet godkjenning av protokoller). Til alle sakene ble det utarbeidet et saksfremlegg som i varierende grad har karakter av å være en faglig utredning av sakskomplekset, og det fulgte gjerne med ulike typer vedlegg til den administrative utredningen. Sakspapirene til alle nemndas møter utgjør i sum i underkant av 3000 sider. Cirka 200 av disse sidene er forside/saksliste og godkjenning

---

¹¹⁶ Ryymin (2017a), s. 11

¹¹⁷ Heiret m.fl. (2013), s. 25-26

¹¹⁸ Jf. Ryymin (2017a), s. 26f og Stugu (2008/2016), s. 18

av protokoller, så i gjennomsnitt utgjør en saksutredning med vedlegg om lag 19 sider tekst. Men, som det er redegjort nærmere for i kap. 1.6, var det stor forskjell på arbeidsmengden til fellesnemnda i starten versus slutten av perioden. På de første 11 møtene ble det behandlet 51 saker à 12 sider med sakspapirer i gjennomsnitt. Tilsvarende tall for de siste 11 møtene er 99 saker med 22 sider per sak i gjennomsnitt.

Det ble benyttet en mal for oppsettet av disse saksutredningene. Forsiden hadde øverst opplysninger om dato, saksnummer, saksbehandler og saksgang (dato for behandlingen i fellesnemnda). Deretter kom sakens tittel, etterfulgt av et kort sammendrag av sakens innhold og et forslag til vedtak (innstilling). Under forslag til vedtak var det oppgitt navn og tittel på den eller de som avga innstillingen, og helt nederst ble det oppgitt hvilke vedlegg som fulgte saksutredningen. Dette betød at det var på dokumentets side 2 at selve utredningen startet, og overskriften på det første avsnittet der var alltid «Bakgrunn for saken». Resten av saksutredningen fulgte ikke et forhåndsbestemt oppsett, og ble utformet på bakgrunn av sakens innhold og kompleksitet. Dersom teksten fikk en viss lengde var det vanlig å bruke avsnittsoverskrifter for de ulike delene. Innholdet var gjerne en gjennomgang av de faktiske forhold i saken, og endte med en nærmere vurdering som ledet frem til den konklusjonen og anbefalingen som kom til uttrykk i administrasjonens forslag til vedtak.

Det forekom en del avvik fra dette standardoppsettet. Enten fordi saken var så kort at man droppet å lage et eget sammendrag på side 1, og skrev hele utredningen før forslag til vedtak, eller fordi saken var så lang at sammendraget utgjorde flere sider. Uansett var det slik at den teksten som utgjorde selve utredningen av saken, startet med «Bakgrunn for saken». Overskriften i seg selv peker bakover i tid, og skaper forventning om at fortiden er et viktig utgangspunkt for de vurderinger og forslag som administrasjonen skulle komme med.

For at en tekst skal kunne sies å inneholde en fortidsfortelling (sier noe om hva som har hendt), må den inneholde tilstrekkelig med fortidsreferanser til at det kan danne en sammenhengende historie. Disse referansene kan være helt eksplisitt artikulert i dokumentene eller presentasjonene, eller de kan være mer antydnet og må utledes med «større møye og varsomhet».¹¹⁹

---

¹¹⁹ Ryymin (2017a), s. 27

Nærlesingen av de om lag 2800 sidene med skriftlige saksutredninger på jakt etter historiske referanser, ga et svært sparsommelig resultat. Det var få utredninger eller dokumenter som redegjorde for den historiske bakgrunnen til saken. Selv om sakene og utredningene endret karakter underveis i perioden – flere og flere substansielle saker med mer omfattende utredninger – er det ikke mulig å identifisere en reell endring i de enkelte tekstenes grad av eksplisitt historiebruk. Jeg har valgt ut ett dokument som egner seg for en mer inngående historiebruksanalyse, og som får stå som et eksempel på administrasjonens bruk av fortidsfortellinger i de skriftlige utredningene (se kapittel 5.2 nedenfor).

Fra den enkelte saksutredningen er det vanskelig å utlede distinkte fortidsfortellinger, men det var noen generelle trekk ved de administrative tekstene som det er verdt å kommentere nærmere. Fellesnemndas første halvår i 2017 var en etableringsfase med mange formelle vedtak knyttet til prinsipper, prosesser og organisering. I årets siste møte, 19. desember 2017, ble det gitt en omfattende orientering om status for det administrative arbeidet med å etablere den nye kommunen, både gjennom en rekke muntlige presentasjoner og en saksutredning (sak 25/17) med åtte vedlegg på til sammen 180 sider. Selve saksutredningen ble innledet slik: «Den administrative delen av arbeidet med å etablere nye Kristiansand er organisert i åtte prosjekt», mens alle de åtte vedleggene (prosjektforslag) hadde likelydende beskrivelse av bakgrunn og begrunnelse for prosjektet:

«Som en del av den nasjonale kommunereformen, vedtok Stortinget 08.juni 2017 at kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand skulle slås sammen fra 1. januar 2020. Den 23.juni 2017 ble det avholdt konstituerende møte i fellesnemnda for sammenslåingsprosessen, hvor sentrale prinsipper og føringer for prosessen ble vedtatt.»¹²⁰

Dette er typiske eksempler på hvordan administrasjonen i de skriftlige utredningene etablerte «startpunkt» som gikk særdeles kort tilbake i tid. Det vanligste utgangspunktet for en saksutredning til fellesnemnda var tidligere vedtak i fellesnemnda, eller en kortfattet og konkret nåtidsbeskrivelse. Her er eksempler hentet fra utredninger til de siste møtene i fellesnemnda:

- «Kristiansand kommune har i dag en gjeldende avtale med ISS Facility Services AS vedr. renhold av 22 formålsbygg og sommergarderober for idrett.»¹²¹

---

¹²⁰ Nye Kristiansand kommune (2017-12-19), s. 8 og 13

¹²¹ Nye Kristiansand kommune (2019-03-26), s. 13

- «Kulturskolene i Søgne, Songdalen og Kristiansand har i dag følgende avgiftsprofiler:»¹²²
- «Søgne, Songdalen og Kristiansand organiserer og gjennomfører 17.mai-arrangementer ulikt.»¹²³
- «Fellesnemnda vedtok 5.mars 2019 følgende rammer for utvikling av innbyggertorgene:»¹²⁴

Den gjennomgående strukturen på en administrativ saksutredning var en nåtidsbeskrivelse (kartlegging av status) etterfulgt av en vurdering og anbefaling om fremtiden. I den grad utredningen ble forankret bakover i tid, var dette kun innenfor tidsrommet for den pågående sammenslåingsprosessen. At den nåtiden som ble beskrevet var et resultat av utvikling over tid, ble viet svært liten plass i det skriftlige materialet som var beslutningsgrunnlag for fellesnemndas behandling og vedtak. Denne ikke-bruken av historien understreket at den nye kommunen ikke skulle legitimeres med hjelp av historie eller kulturarv, men med henvisning til en lysende fremtid.¹²⁵ Visjonen for sammenslåingen var å bli «Norges beste kommune»,¹²⁶ og da ble historien uinteressant.

Selv om det har vært et tynt empirisk grunnlag for å utlede enkeltteksters hovedfortelling, er denne gjennomgående ikke-bruken også en historiefortelling. Grunnfortellingen i de administrative saksutredningene er at Stortingsvedtaket om sammenslåing av kommunene punkterte tiden og startet historien på nytt. Historien fikk et nytt nullpunkt: 8. juni 2017. Det er en fortelling som formidler stor fremtidstro og optimisme. Denne historiske tropen blir gjerne karakterisert som å gå fra mørket mot lyset, men i administrasjonens fortelling er ikke fortiden på noen måte beskrevet som en jammerdal, den er ganske enkelt irrelevant for det pågående prosjektet. At historien så tydelig startet helt på nytt utfordret etablerte ideer om kontinuitet, og avskiltet og problematiserte tidligere gitte tradisjoner og identiteter. Grunnfortellingen må på bakgrunn av dette karakteriseres som en *kritisk motfortelling*.¹²⁷

---

¹²² Nye Kristiansand kommune (2019-04-30), s. 57

¹²³ Nye Kristiansand kommune (2019-06-18), s. 21

¹²⁴ Nye Kristiansand kommune (2019-09-24), s. 47

¹²⁵ Karlsson (2009), s. 64

¹²⁶ Nye Kristiansand kommune (2018-01-30), s. 53

¹²⁷ Rösen (2005), s. 12, jf. Heiret m.fl. (2013), s. 28

5.2 Utfordringsbilde 2018 – fra balanse til ubalanse

I det siste møtet i 2018 hadde fellesnemnda førstegangsbehandling av *kommunal planstrategi* for den nye kommunen. Dette er et lovpålagt dokument hvor bystyret eller kommunestyret i starten av hver valgperiode skal drøfte kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutviklingen og vurdere kommunens planbehov i valgperioden.¹²⁸ På grunn av sammenslåingen ble det vedtatt at de tre kommunene skulle samordne planbehovet i en felles planstrategi som skulle godkjennes av de tre kommunestyrene i forkant av sammenslåingen, og endelig bli vedtatt av kommunestyret for den nye kommunen så snart dette var konstituert etter valget høsten 2019.

Som kunnskapsgrunnlag for arbeidet med denne planstrategien utarbeidet administrasjonen et felles *utfordringsbilde* for den nye kommunen. Dette vedlegget til selve planstrategien var et dokument på 38 sider som «beskriver noen hovedutfordringer for nye Kristiansand med ståsted september 2018». Det tok for seg status og utviklingstrekk for viktige tema, og var «basert på kjente utviklingstrekk og beregnede prognoser».¹²⁹ Spørsmålet i denne sammenhengen blir hvilke fortellinger om fortiden som kom til syne da kommuneadministrasjonen høsten 2018 forsøkte å se inn i krystallkula?

Innholdsfortegnelsen (side 134) viser en inndeling i sju hovedkapitler:

1. Globale megatrender
2. Befolkning og demografi
3. Næringsutvikling og verdiskaping
4. Folkehelse og levekår
5. Klima, sårbarhet og risiko
6. Boligbehov
7. Næringsarealer

Alle disse kapitlene inneholdt en rekke referanser til hvordan utviklingen hadde vært de siste årene i kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand. Med svært få unntak var det

---

¹²⁸ Plan- og bygningsloven § 10-1. Lokalisert på Lovdata 1.5.2023:
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_2-4-1#KAPITTEL_2-4-1

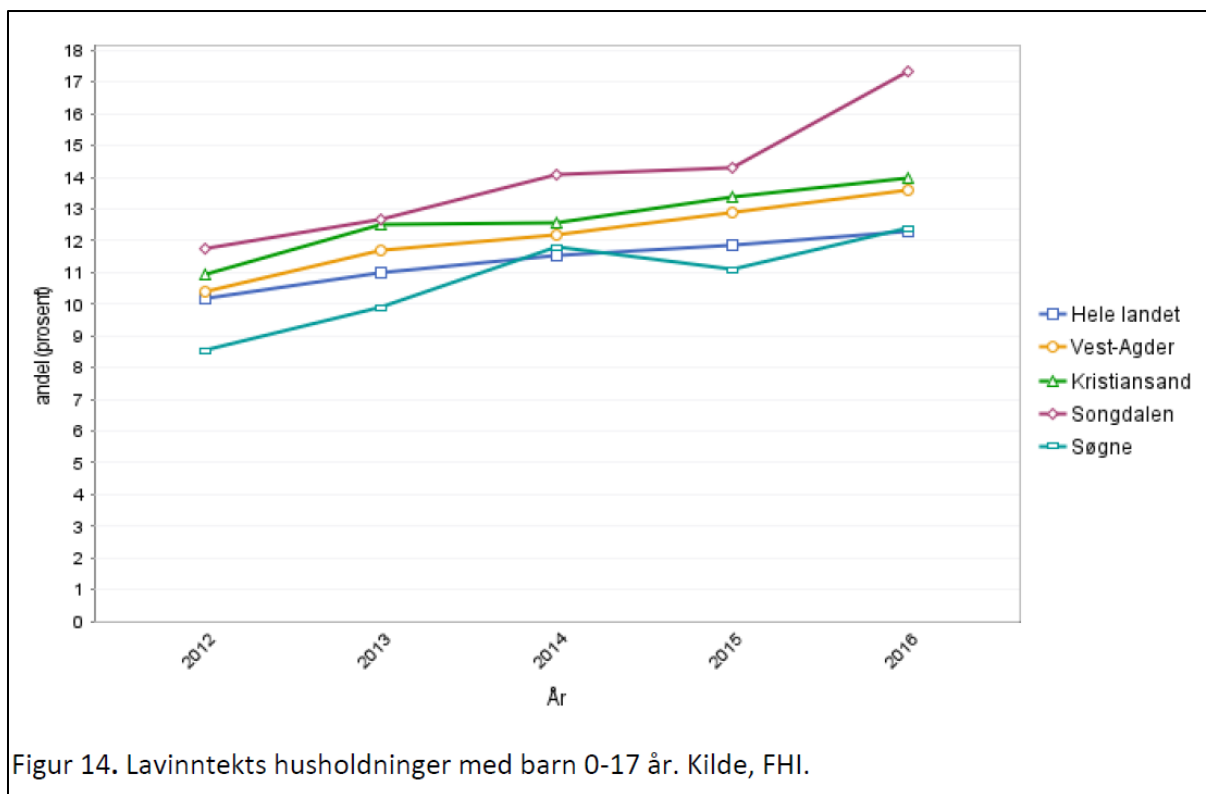
¹²⁹ Nye Kristiansand kommune (2018-12-18), s. 133-170. I resten av dette underkapitlet vil kildehenvisninger bli oppgitt med sidetall i parenteser i den løpende teksten.

utviklingen de 5-10 siste årene frem til 2018 som ble beskrevet på ulike måter. Typiske teksteksempler er:

- «I 2013-14 var netto innflytting særlig sterkt, for så å forta seg vesentlig frem til og med 2016.» (s. 137)
- «I perioden 2010-2017 er det bygd over 10.000 nye boenheter i Kristiansand.» (s.143)
- «Siden Kristiansand fikk universitet i 2007 har antall studenter økt fra 5700 studenter og 540 ansatte til ca. 13 000 studenter og 1200 ansatte.» (s. 144)
- «Det har vært en økning i nyetableringer i Kristiansand siden 2014.» (s. 149)
- «Kartet nedenfor viser hvor vekst i antall boliger fant sted i perioden 2008-2018.» (s. 162)

For mange av de relevante utviklingstrekkene var det bare statusen i nåtiden og forventet utvikling fremover som ble omtalt og drøftet i selve teksten, mens den historiske utviklingen ble dokumentert med tidsserier i tabeller eller grafiske fremstillinger. Her er to eksempler (utklipp fra henholdsvis s. 145 og 151):

Andel sysselsatte Kristiansand	2013	2014	2015	2016	2017
Totalt	67,1%	67,0%	64,1%	62,8%	63,1%
Menn	69,8%	69,5%	66,1%	64,4%	64,6%
Kvinner	64,3%	64,4%	62,1%	61,3%	61,6%

Dokumentet inneholdt kun to referanser lenger tilbake i tid enn 2008:

- «Vi må tilbake til 1994 for å finne en lavere yrkesdeltakelse samlet for denne aldersgruppen.» (s. 145)
- Det har skjedd en betydelig forbedring innenfor kreftbehandling de siste 50 årene , men i samme periode har antall krefttilfeller økt kraftig slik at vi nesten ikke finner redusert dødelighet av kreftsykdommene.» (s. 154)

De eksplisitte fortidsreferansene i dokumentet er enkeltstående og fragmenterte. Hver for seg og isolert sett utgjør de ikke en helhetlig fortelling. Det er først når de sammenstilles med hvordan dokumentet beskrev fremtidsutsiktene at det er mulig å se noen meningsfulle sammenhenger.

Første kapittel om globale megatrender er bare på en halv side, men utgjorde en tydelig innramming av utfordringsbildet for den nye kommunen (s. 136):

«Den globale gjennomsnittstemperaturen øker, dramatiske naturkatastrofer rammer verden og påvirker grunnleggende tilgang til ressurser. Demografien i store deler av verden påvirkes av synkende fødselsrater, økende migrasjon, økt levealder og endrede

helseutfordringer. Flere flytter til byene, samtidig som økonomi, kultur og samfunn i økende grad utvikler seg på tvers av landegrensene, uavhengig av fysisk avstand.»

I de enkelte kapitlene ble det konkretisert hvilke utfordringer den nye kommunen ville møte innenfor dette overordnede, globale fremtidsscenarioet, og beskrivelsen av utviklingstrekkene frem til nåtiden ble brukt til å bygge opp under troverdigheten til disse prognosene for tiden som skulle komme. Fellesnevneren for beskrivelsen av fremtiden på de ulike områdene, er en verden som i langt større grad enn fortiden er i *ubalanse*. Helt konkret ble det beskrevet en fremtid hvor det blir økende ubalanse innenfor:

- Samfunnets aldersbæreevne (s. 139)
- Yrkesdeltakelse (s. 145)
- Utenforskap og sosial ulikhet i helse (s. 150)
- Sykdomsbildet (s. 153-154)
- Klima og ekstremvær (s. 155)

Fortellingen om at det i tidligere tider var *mindre* ubalanse på disse samfunnsområdene, kom ikke like eksplisitt til uttrykk i teksten, men det er en klar og tydelig forutsetning for at teksten innholdsmessig skal henge sammen. Før i tiden var samfunnet på en rekke områder mer i balanse med seg selv. Jeg vil derfor beskrive hovedfortellingen i dokumentet som «*fra balanse til ubalanse*». Det er en fortelling om en verden i permanent foranderlighet hvor endringstakten er økende og fortiden er noe helt annet enn nåtid og fremtid. Samtidig er det tydelige innslag av en forfallsforestilling hvor det var bedre, eller i hvert fall enklere, før.

Det må imidlertid kunne påpekes at en overfokusering på fremtidens problemer og ubalanse, nærmest vil være et sjangerkrav for et dokument som skal analysere den nye kommunens hovedutfordringer. Dokumentets funksjon er nettopp å forberede kommunens ansatte og folkevalgte på de vanskeligheter som det er sannsynlig at fremtiden vil bringe. Med på kjøpet kommer det da en fortelling hvor fortiden fremstilles som mer stabil og ukomplisert. Uten denne kontrasten ville ikke utfordringene fremstå med den samme grad av alvor over seg.

Selv om hovedfortellingen har et forholdsvis kort historisk tidsforløp, og antyder en fortidig tilstand av stabilitet, må den i Jørn Rüsens typologi plasseres som en *utviklingsfortelling* hvor endringskrefter og transformasjon er det sentrale og betydningsfulle. «Verden er i stadig endring» var den første setningen i dokumentets første kapittel, og rett nedenfor ble det

poengtert at «Forskjellig og akselererende endringstakt kan føre til mer dramatiske endringer og er premisser som påvirker langsiktig planlegging.» (s. 136) Dette historiesynet om permanent foranderlighet har satt sitt tydelige preg på beskrivelsen av utfordringsbildet for den nye kommunen, og konsekvensen må bli at den kommunale planstrategien burde angi tiltak for hvordan kommunen lokalt skal kunne motvirke den økende ubalansen på viktige samfunnsområder.

5.3 De muntlige orienteringene – «stige ut av historien»

Tabellen i kap. 1.6 viser også hvor mye av fellesnemndas møtetid som ble benyttet til å gi muntlige orienteringer og presentasjoner. Det er ingen grov forenkling å si at fellesnemnda brukte halvparten av tiden på å behandle saker, og den andre halvparten på å motta informasjon, hovedsakelig fra ansatte i administrasjonen til de tre kommunene. Blant annet ga den administrative lederen av sammenslåingsarbeidet en statusrapportering i hvert av de 22 møtene. Nesten uten unntak ble orienteringene ledsaget av en powerpoint-presentasjon. Disse muntlige orienteringene med tilhørende presentasjoner ble dermed en betydelig del av beslutningsgrunnlaget for politikerne i fellesnemnda, og bør derfor også inngå som tekster i en analyse av administrasjonens fortidsfortellinger.

Programleders jevnlige statusrapportering handlet i all hovedsak om fremdriften i de administrative prosessene, og hva som var blitt gjort siden forrige møte. Fellesnemndas møter kom jo med om lag én måneds mellomrom, med et opphold midt på sommeren. Et typisk eksempel på en slik rapportering ble gitt innledningsvis i møte nummer 12, 30. oktober 2018. Her startet programlederen den muntlige orienteringen på denne måten:

«Da skal jeg gi som vanlig en orientering om status i programmet med byggingen av den nye kommunen. Jeg begynner med en status i programmet, (...). Vi bygger en ny kommune. Det er hektisk aktivitet med å bygge den nye kommunen, og det foregår utrolig mye spennende arbeid.»

Hun fortsatte med å kommentere lysark som viste oversikt over organiseringen av programmet, antall pågående prosjekter, hvor mange ansatte som var involvert og en tidslinje for arbeidet høsten 2018.¹³⁰ Tidsperspektivet på disse statusrapporteringene var vanligvis

---

¹³⁰ Fellesnemnda (2018-10-30), 01 – 00:33-10:09

avgrenset til 1-2 måneder bakover i tid og 6-8 måneder fremover i tid. Oppmerksomheten var konsentrert om her og nå, samt de neste oppgavene som skulle løses i nær fremtid.

Det var særlig én av programlederens orienteringer som skilte seg ut fra denne standardiserte formen, og det var hennes aller første. Etter at fellesnemnda i møte nummer 3 ansatte administrativ leder for sammenslåingen og den nye kommunen, deltok hun i møte nummer 5, 19. desember 2017. Ved slutten av dette møtet ga hun en nærmere presentasjon av seg selv, og kom med en form for «tiltredelseserklæring». I innkallingen til møtet var det angitt som «Tanker om Nye Kristiansand».¹³¹ Etter å ha takket for tillitten og uttrykt glede og forventning, startet hun med å sitere et dikt av lyrikeren Paal-Helge Haugen, som er gjengitt på veggen i Songdalen rådhus:

«stige ut av historien
og inn i det som ventar
det aldri fullførde arbeidet
med å bygge ei bygd

og det synes jeg er så flott fordi at det binder oss sammen med de som har gått foran oss, og det kommer noen etter oss. Akkurat nå så er det vi som har oppgaven med å bygge en by, nye Kristiansand. Og de beslutningene og de valgene som vi skal ta sammen, får betydning for mange av de som kommer etter oss. I mange, mange år framover faktisk. Så derfor så er det arbeidet vi holder på med nå kjempeviktig og en stor oppgave.»¹³²

Her ble sammenslåingen av kommunene satt inn i et lengre historisk perspektiv. Helt eksplisitt bindes fortid, nåtid og fremtid sammen. Programlederens kommentar til diktet understreker den historiske kontinuiteten og tradisjonen, nærmest med evigheten som perspektiv, men samtidig er det ikke utelukkende en fortelling om bestandighet og lav forandringsgrad. Både diktet og kommentaren peker også på endring (beslutninger) og brudd (ut av historien) som sentrale elementer. Noe nytt skal skje, uten at fortiden defineres som vesentlig annerledes. Det er i hovedsak en utviklingsfortelling som dog inneholder trekk fra en mer tradisjonsorientert opprinnelsehistorie.

Programlederen pekte flere ganger på korte og lange historiske linjer i sitt kåseri-aktige foredrag på et drøyt kvarter. Hun redegjorde for egen familiehistorie og yrkeskarriere, det

---

¹³¹ Nye Kristiansand kommune (2017-12-19), s. 1

¹³² Fellesnemnda (2017-12-19), 10 – 01:04-01:45

etymologiske opphavet til begrepet «kommune» (latin: «kommunis» – fellesskap) og siterte Aristoteles på spørsmålet om hva et godt samfunn er. Denne forankringen i fortiden formidler trygghet, stabilitet og kontinuitet i likhet med diktet til Paal-Helge Haugen. Mot slutten av foredraget ga hun imidlertid en mer konkret nåtids-analyse som ga et litt annet bilde. Ledsaget av et lysark hvor det med fete bokstaver stod skrevet: «Velferden i Norge er under press fra alle kanter» kom hun med følgende kommentarer:

«Hvordan ser omverdenen ut? Vi opplever krav og forventningene stiger. Vi opplever jo at pengene ikke flyter fra en utømmelig kilde. Det blir mindre og mindre penger på de kommunale budsjettene for hvert år som går, og vi kommer også til å mangle arbeidskraft og det betyr jo at avstanden mellom de forventningene som er, og det vi klarer å levere, den kan øke hvis ikke vi klarer å gjøre ting på en annen måte.»¹³³

Her formidles en litt annen historie. Noe har skjedd, og hvis ikke det settes inn riktige tiltak kan forfallet sette inn; selveste velferden i Norge er truet. Det er en forfallsforestilling (før var det bedre), men ikke uten håp for fremtiden. Et godt eksempel på den u-modellen som Niels Kayser Nielsen benevner som den fjerde grunntrope for utforming av forholdet mellom fortid, nåtid og fremtid.¹³⁴ Hovedfortellingen i denne teksten er da at nasjonen Norge nokså nylig har passert toppunktet i utviklingen av den norske velferdsstaten.

Det var også flere andre representanter fra administrasjonen som holdt orienteringer for fellesnemnda. Etter at ny administrativ leder tiltrådte på nyåret 2018, startet arbeidet med å rekruttere og innplassere en ny toppledergruppe for den nye kommunen. Sommeren 2018 var dette på plass, og de fremtidige stabs- og tjenestedirektørene ble i resten av sammenslåingsprosessen benevnt som «prosjekteiere» på sine respektive områder. Første halvår 2019 holdt alle prosjekteierne etter tur statusorienteringer for fellesnemnda. Disse orienteringene hadde et svært begrenset tidsperspektiv. Det handlet om hvor langt man var kommet i arbeidet, hva som nettopp var fullført og hva som sto for tur i nærmeste fremtid. Én av prosjekteierne trakk frem noen historiske linjer i sin presentasjon. Det var den som var først ut; prosjekteier for kultur, frivillighet og innbyggerdialog, i møte 29. januar 2019. Etter å ha vist nytt organisasjonskart og redegjort nærmere for de ulike delene av den nye organiseringen, var det dette som var neste lysark:¹³⁵

---

¹³³ Fellesnemnda (2017-12-19), 10 – 10:55-11:20

¹³⁴ Nielsen (2010), s. 53-54

¹³⁵ Skjermdump fra video-opptak: Fellesnemnda (2019-01-29), 0001 – 02:50-04:58

Om å bygge noe nytt

Nye Kristiansand kommune

Prosjekteieren ga følgende kommentar til dette bildet:

«Så har jeg pleid noen ganger å vise dette bildet når jeg skal snakke med folk om å bygge en ny kommune. Og det er tatt like etter forrige bybrann, og det illustrerer jo at vi har bygd samfunn før. Og nå gjøres det på en helt annen måte, det er ikke det at man har behov for å bygge opp nye fysiske ting, og det er veldig mange ting som fungerer utmerket godt. Vi skal ikke brenne ned noe som helst. Men den måten vi bygger ny kommune på nå, kan kanskje likevel la seg inspirere da, fordi at det er jo rom for ikke å bare bygge opp akkurat sånn som det var før, men bygge på en ny måte. Det er vel sånn man har fått murbyen og andre ting som folk er begeistret for. Og noen av de spørsmålene som ble stilt nå, de er jo for å bekrefte, man stiller noen spørsmål som det kanskje finnes åpenbare svar på, og noen ganger er det for at man endrer på ting som fungerer for at man vil komme enda et skritt lenger enn det en har vært.»¹³⁶

Her brukes historien som et symbolsk forbilde eller eksempel. Den katastrofen som er avbildet på fotografiet fra 1892 ble imidlertid kraftig nyansert av prosjekteierens muntlige kommentarer; denne gangen skal ikke det gamle legges i ruiner og forsvinne for alltid, men kommunesammenslåingen gir (som bybrannen i sin tid) muligheten for å bygge noe nytt som kan bli enda bedre. Han poengterte også at den nye kommunen handler ikke om å reise nye, fysiske bygg, men bygging av langt mer abstrakte størrelser som identitet, organisasjon og kultur.

¹³⁶ Fellesnemnda (2019-01-29), 0001 – 02:50-03:48

Det er en historiefortelling som forsøker både å skape forankring og kontinuitet, men samtidig få aksept i omgivelsene for at (smertefulle) brudd med det gamle kan lede til en enda bedre fremtid. En slik *eksemplarisk fortelling* bruker historien som livets læremester og generaliserer tidserfaringer til atferdsregler.¹³⁷ Fokus i arbeidet med å bygge den nye kommunen skal være å skape noe enda bedre, fremfor å sørge over det som er gått tapt. Det er en fugl Fønix-historie hvor en enda mer livskraftig kommune skal gjenfødres.

5.4 Oppsummering

Både i administrasjonens skriftlige (2800 sider) og muntlige (26 timer) tekster til fellesnemnda, var det – med tanke på omfanget – ytterst få eksplisitte historiske referanser. Gjennom hele perioden rettet administrasjonen oppmerksomheten nesten utelukkende mot nåtiden og fremtiden, med noen få unntak. Jeg har derfor gitt en historiebruksanalyse av saksutredningene under ett, og funnet en kritisk grunnfortelling som understreket det historiske tidsbruddet som kommunesammenslåingen representerte. De gamle identitetene gis ikke lenger gyldighet når det skal skapes noe helt nytt.

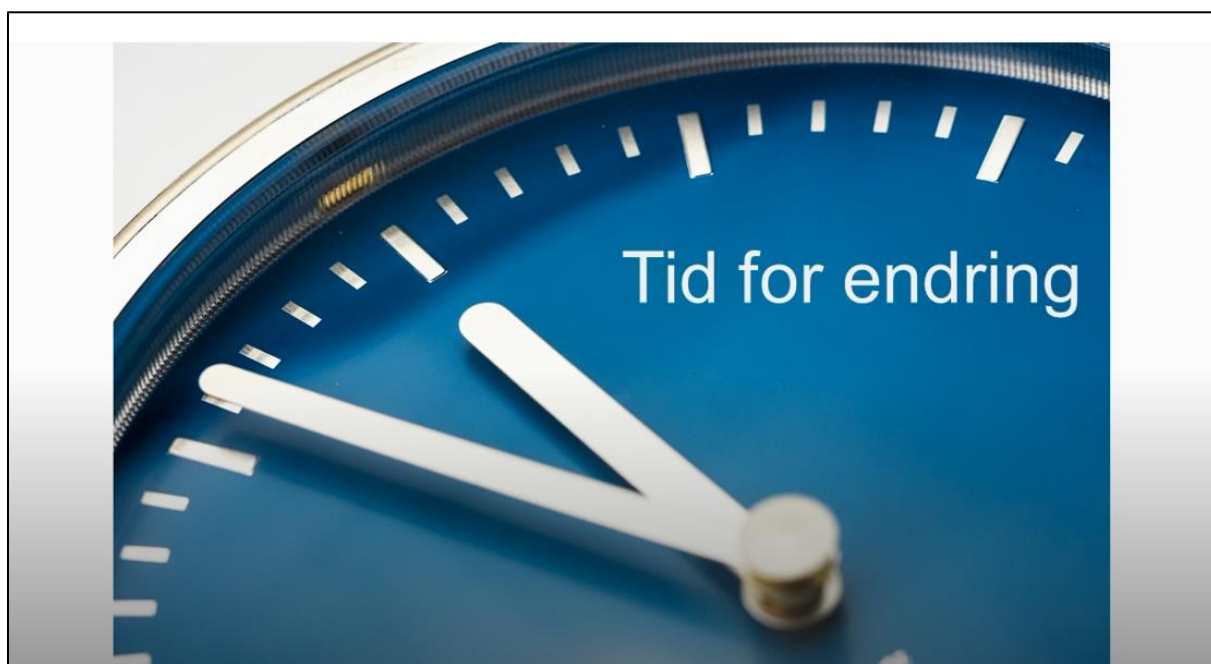
Den enkeltteksten som ble studert nærmere i kapittel 5.2 var ikke like orientert om ett enkelt brudd, men hadde en utviklingsfortelling som fremhevet endringskreftene i historien. Fremtidsutsiktene er ikke like lyse i denne fortellingen, og fortiden blir fremstilt som en mer harmonisk tilstand. De eksemplene på muntlige orienteringer som jeg valgte ut for nærmere analyse, inneholdt litt ulike fortellinger, og den eksplisitte historiebruken bar preg av å være eksemplifiserende tillegg som skulle skape en betryggende kontinuitet i en ellers usikker tilværelse. Det er verdt å merke seg at administrasjonen lettere tyr til direkte referanser til fortiden når det var en muntlig presentasjon som ble fremført, enn det som var vanlig i de skriftlige utredningene.

Fortidsfortellingene som er identifisert i dette kapitlet har ikke bare vært enkle å plassere entydig i Aronsson og Nielsens grunntroper eller Rüsens narrative typologi. Flere av eksemplene forsøker å favne om flere funksjoner samtidig ved å vise til både kontinuitet og brudd, eller både forankring og endring. Hovedfortellingene har likevel fellestrekk som handler om at over tid er ting i endring. Både i et globalt, nasjonalt og lokalt perspektiv har

---

¹³⁷ Heiret m.fl. (2013), s. 28

omgivelsene og forutsetningene endret seg, og denne erkjennelsen må legge premisser for de valgene som skal foretas. Administrasjonens grunnfortelling – den narrative rammen som blir gjentatt og bekreftet i flere ulike tekster – kan gis samme overskrift som teksten på ett av lysarkene som programlederen brukte flere ganger i sine jevnlige statusrapporteringer: *Tid for endring!*¹³⁸

---

¹³⁸ Skjermdump fra video-opptak: Fellesnemnda (2018-10-30), 01 – 19:13-20:19

6 Komparative analyser

Det er særlig knyttet til to tradisjonelle dikotomier at jeg finner det interessant å sammenligne de ulike formene for historiebruk;

- nasjonal versus lokal
- politikk versus administrasjon.

Innledningsvis i dette kapittelet må det da redegjøres litt nærmere for hva som definerer disse begrepsparene og de respektive relasjonene eller motsetningene.

Staten Norge har *parlamentarisme* som politisk styringsform, noe som innebærer at den utøvende makten (regjeringen) utgår fra et flertall i den lovgivende forsamlingen som er valgt av folket (parlamentet). Sagt på en annen måte blir regjeringen sittende så lenge flertallet i Stortinget tillater det. Det var i 1884 at dette prinsippet første gang kom til anvendelse i Norge, og siden de første årene etter unionsoppløsningen i 1905 har dette vært et allment akseptert prinsipp, men først i 2007 ble denne «konstitusjonelle sedvaneretten» tatt inn i Grunnloven. Norske kommuner styres ikke etter parlamentarisme-modellen (bortsett fra Oslo og Bergen).¹³⁹ Lokalpolitikken i Norge foregår etter «formannskapsmodellen», og det innebærer blant annet en vesensforskjellig relasjon mellom politikk og administrasjon enn det som er gjeldende i rikspolitikken.

Ved innføringen av lokalt selvstyre i Norge var *formannskapet* det viktigste beslutningsorganet i kommunene; Stortinget vedtok i 1837 «*Lovene om Formandskaber i kjøbstæderne og paa landet*». Det som i dag er *kommunestyret* ble den gang benevnt som *representantskapet*. Selv om det i lang tid nå har vært kommunestyret som er det øverste politiske organet, og hvor de viktige beslutningene blir tatt, blir det politiske styringssystemet fortsatt benevnt som *formannskapsmodellen*. Én grunn er at dette organet ikke er med i den alternative, parlamentariske styringsformen som loven gir kommunene anledning til å velge. For tiden er det kun Oslo og Bergen som har valgt parlamentarisk styring med et byråd (byregjering) som sitter så lenge kommunestyret (bystyret) tillater det. Alle de andre 354 kommunene har et formannskap valgt av og blant kommunestyrets medlemmer.

---

¹³⁹ Snl.no: «parlamentarisme» skrevet av Trond Norby. Lesedato: 27.3.2022

Hvert fjerde år velger innbyggerne medlemmer til kommunestyret. På sitt første møte etter valget velger kommunestyret medlemmer til et formannskap, vanligvis ved bruk av forholdstallsvalg. Sammensetningen av formannskapet blir da proporsjonalt med den styrken de ulike partiene har i kommunestyret. Professor Tore Hansen beskriver relasjonen slik:

«En grunnleggende idé med en slik proporsjonal sammensetning er å sikre oppslutning om vedtakene fra alle partier. I denne forstand demper denne proporsjonale sammensetningen betydningen av politiske eller ideologiske motsetninger i styringen av de enkelte kommuner.»¹⁴⁰

Formannskapsmodellen har med andre ord en iboende konsensus-orientering hvor det ligger et ønske om å oppnå enighet rundt de fleste saker.

Den andre store forskjellen mellom parlamentarisme og formannskapsmodell, er stillingen som *kommunedirektør*. Ved et parlamentarisk styre er det ingen administrativ stilling som er leder for hele den kommunale administrasjonen, mens i den nye kommuneloven som trådte i kraft høsten 2019, slås det fast at kommunestyret skal ansette en kommunedirektør som «skal lede den samlede kommunale administrasjonen». Lovteksten konkretiserer også flere av kommunedirektørens ansvarsområder, blant annet:

- Påse at saker som legges fram for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet.
- Påse at vedtak som treffes av folkevalgte organer, bli iverksatt uten ugrunnet opphold.
- Ha det løpende personalansvaret for den enkelte ansatte.¹⁴¹

Den administrative topplederen er med andre ord helt sentral i styringen av norske kommuner, og den som er ansvarlig for å gjennomføre de vedtakene som fattes av de lokale folkevalgte.

Ved nærmere ettersyn blir det ikke helt presist å benevne politikk/administrasjon på kommunenivå som en dikotomi. Det er ikke to adskilte verdener. I en FoU-rapport (2021) utarbeidet av *Senter for anvendt kommunalforskning ved Universitet i Agder* på oppdrag for KS – kommunesektorens interesseorganisasjon, blir det gitt en innsiktsfull og anvendelig beskrivelse av forholdet mellom politikk og administrasjon som to overlappende og komplementære sfærer som kan deles i fire ulike soner.¹⁴² Modellen illustreres i følgende figur:

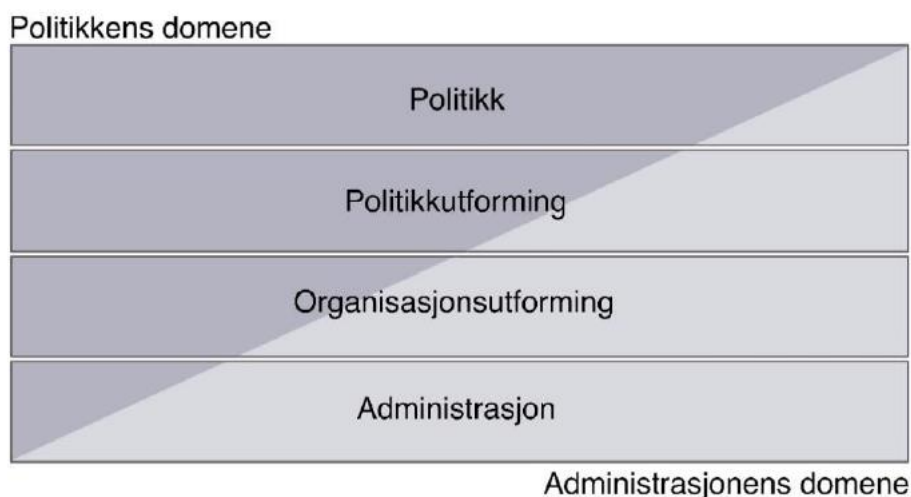
---

¹⁴⁰ Sitatet og avsnittene ovenfor er basert på Snl.no: «formannskap» skrevet av Tore Hansen. Lesedato: 27.3.2022

¹⁴¹ Lokalisert på Lovdata 16.5.2023: [Lov om kommuner og fylkeskommuner \(kommuneloven\) - Lovdata](#)

¹⁴² Baldersheim m.fl. (2021), s. 10-14

Fellesnemndas helt særegne oppdrag og virkeområde gjør at de to ytterste sonene smalner veldig inn. Det er et begrenset omfang av ren politikk og ren administrasjon i arbeidet med å forberede en kommunesammenslåing, og det blir derfor aktiviteter innenfor de to midterste sonene som fyller mesteparten av tiden i fellesnemndas møter. I følge FoU-rapporten er det nettopp i disse to sonene at det er behov for et godt samspill mellom partene for at det politisk-administrative systemet skal fungere godt.¹⁴³ Om det var et slikt velfungerende samspill i fellesnemnda for Søgne, Songdalen og Kristiansand, er ikke gjenstand for nærmere undersøkelse og vurdering i denne studien. Men som jeg har vært inne på i tidligere kapitler, fører denne konsentrasjonen om sonene der både politikken og administrasjonen har en betydningsfull rolle, til at det kan være vanskelig å identifisere en klar avgrensing mellom den politiske og den administrative diskursen, og følgelig mellom ren politisk og ren administrativ historiebruk. Det er imidlertid mulig å peke på noen likheter og forskjeller i de resultatene som er fremkommet av analysene i kapitlene 3-5.

6.1 Politisk versus administrativ historiebruk i sammenslåingen av kommunene

Det er en tydelig samstemthet mellom folkevalgte og ansatte ved oppstarten av fellesnemndas virke. Begge partene understreket det historiske vannskillet som sammenslåingsvedtaket representerte, og uttrykte stor entusiasme, men også ærefrykt, for den oppgaven som man sammen nå sto overfor, nærmest et skjebnefellesskap. De helt nye fremtidsutsiktene skapte først og fremst optimisme, og det var ikke merkbare spor av uenighet om at den nye kommunen ikke skulle legitimeres med hjelp av historien. Riktignok ble det innledningsvis

¹⁴³ Baldersheim m.fl. (2021), s. 11

også henvist til viktige kvaliteter ved det fortidige, men dette ble ikke konkretisert eller fulgt opp i dokumentene og debattene det første året. Både administrasjonen og politikerne hadde en ideologisk ikke-bruk av historien, forventningene overskygget helt erfaringene i starten, ikke fordi det nødvendigvis var så mye galt med det gamle, men heller fordi alle så at fremtiden åpnet helt nye, spennende muligheter, og da ble historien irrelevant.

Som det er påvist i kapittel 3 endret dette seg noe underveis for medlemmene av fellesnemnda. Det siste året var det langt flere eksempler på at politikerne ble mer opptatt av kvalitetene ved det man hadde, og uttrykte i større grad bekymring for hva fremtiden ville bringe. Det var også eksempler på at representanter fra administrasjonen ordla seg på denne måten etter hvert, men ikke på langt nær like entydig. Denne forskjellen blir særlig tydelig når administrasjonens skriftlige utredninger legges til grunn (jf. kapittel 5). Sakspapirene og innstillingene var nærmest blottet for fortidsreferanser, og fungerte i sum som en kritisk «motfortelling» hvor gitte tradisjoner og identiteter ble fornektet. Administrasjonen hadde i utredningene blikket så fast rettet på de konkrete oppgavene, den absolutte tidsfristen og det fremtidige mulighetsrommet at det kan synes som forbindelsen tilbake i tid ikke hadde grobunn i det hele tatt. Politikerne delte ikke denne absoluttheten, og hadde særlig det siste året et større behov enn administrasjonen til å referere til fortiden i sine vurderinger. Det var det politiske mindretallet som kom med den sterkeste kritikken av det bestående, og den vant i begrenset grad gjenklang eller fikk avgjørende innvirkning på nemndas beslutninger.

I enkeltsaker kunne det variere en god del hvor mye *politikk* det egentlig var snakk om, og om det var politikerne som faktisk la premissene for debatten selv, eller om det var saksutredningen, eventuelt de administrative orienteringene, som ble styrende for ordskiftet i fellesnemnda. Dette kom tydelig frem i gjennomgangen av sakene om kommunevåpen og kunstprosjekt (kapittel 4). Her var det nyanser i historiebruken på den måten at da det var administrasjonen som dominerte ble den mindre ideologisk og mer orienterende enn da politikerne var styrende for debatten. Det ligger muligens i politikkens natur at et innlegg fra talerstolen skal ha overtalende funksjon, og i den grad det blir tydd til historiske argumenter så blir det som en ressurs for å overbevise tilhøreren.

At administrasjonens historiebruk kunne ha et mer pedagogisk og instrumentelt preg, kom også til syne i de muntlige presentasjonene. Grunnfortellingen var «Tid for endring», som ikke nevneverdig skiller seg fra den gjengse politiske tidsorienteringen, men de eksplisitte

fortidsreferansene som ble brukt, hadde karakter av å ha en avdempende funksjon med å etablere kontinuitet i tilværelsen og knytte forbindelser til velkjent tradisjon.

Selv om det ikke var mange lignende eksempler, viser analysen av «Utfordringsbildet» i kapittel 5.2 at administrasjonen også produserte tekster som formet en helhetlig og sammenhengende fortelling. Resultatet ble en utviklingsfortelling om kontinuerlig endring, et eksempel på en type historiebevissthet som dukker opp i flere sammenhenger i mine undersøkelser. Men de gjennomgående fremtidsbekymringene som fremføres, tilfører fortellingen et nostalgisk preg og et snev av en forfallsforestilling. Teksten fikk på denne måten et klart formål som orienteringsredskap for hva som var nødvendig å vedta i kommunenes felles planstrategi. Denne historiebruken fra fagekspertisen skiller seg markant ut fra de øvrige funnene i kapittel 3-5, hvor både politikere og administrasjon for øvrig har en langt større tro på en positiv fremtid.

6.2 Nasjonal versus lokal historiebruk i kommunereformen

Solberg-regjeringens kommunereform hadde to delvis parallelle forløp – et nasjonalt og et lokalt. Fra regjeringens side er det særlig tre dokumenter som omhandler bakgrunnen for, målsettingen med og gjennomføringen av reformen:

- Meldingsdelen til kommuneproposisjonen 2015, Prop. 95 S (2013–2014) med vedlegg, datert 14. mai 2014.
- Stortingsmeldingen om nye oppgaver til større kommuner, Meld. St. 14 (2014–2015), datert 20. mars 2015.
- Stortingsproposisjonen om endringer i kommunestrukturen, Prop. 96 S (2016–2017), datert 5. april 2017.

Jeg har tidligere i masterstudiet skrevet en forskningsoppgave med en nærmere analyse av historiebruken i disse dokumentene,¹⁴⁴ og vil nedenfor redegjøre nærmere for hovedfunnene derfra.

I kommuneproposisjonen (2014) er det en påfallende kontrast mellom fortidsfortellingene i henholdsvis det 13 siders vedlegget om kommunereformen og i del II av proposisjonens hovedtekst. Vedlegget skrev den nye reformen inn i en historisk kontinuitet. Det var en

---

¹⁴⁴ Sorthe (2021)

fortelling om tidligere reformer, strukturendringer og utredninger som det nå skulle bygges videre på; tidligere vedtatte prinsipper ble videreført og velkjente problemstillinger ble løftet frem på nytt. Kommunereformen ble gitt en historisk forankring gjennom en *tradisjonsfortelling*. I tillegg var avsnittet om de frivillige sammenslåingene en tydelig *eksemplarisk* historiefortelling til etterfølgelse. Det ble gitt en detaljert beskrivelse av en lang rekke med positive effekter som forskerne hadde funnet i evalueringsarbeidet, og trukket frem enkelthistorier om skoler som likevel ikke ble nedlagt og sykehjem som ble sikret bemanning. – begge deler som en direkte følge av sammenslåingen av kommuner.¹⁴⁵

I del II av proposisjonens hovedtekst presenterte departementet behovet for en kommunereform, og der kom det til uttrykk helt andre fortellinger om fortiden. De sentrale fortellingene i teksten hadde to klare fellestrekk. For det første var «Utviklingen» den historiske aktøren; en helt usynlig kraft som sto bak de til dels dramatiske endringene som hadde skjedd de siste 50 årene siden forrige kommunereform. For det andre gjennomtrengte fortellingene nåtiden og fortsatte inn i fremtiden. Summen av dette ble nærmest en deterministisk dommedagsprofeti; endring ble tvingende nødvendig fordi det ikke var samsvar mellom kommunestruktur og utviklingen. Det var et snev av nostalgi og fremtidsfrykt i denne historiebruken – alt var blitt så komplisert nå, før var verden så mye enklere. Men i hovedsak var det snakk om en rüsenk *utviklingsfortelling*, som fremhevet endringskreftene som det stabile i historien. Mens proposisjonens vedlegg søkte kontinuitet og ga inntrykk av at det var lite nytt under solen, understreket del II at alt forandret seg og historien var i konstant endring.¹⁴⁶

Stortingsmeldingen (2015) om hvilke nye oppgaver kommunene skulle få når de slo seg sammen til større enheter, hadde ikke med noe bakgrunnskapittel eller avsnitt som trakk opp de historiske linjene for reformen. Teksten starter med Sundvolden-erklæringen fra oktober 2013, og det er innledningsvis kun noen få, sporadiske referanser til den *utviklingsfortellingen* som var sentral i kommuneproposisjonen året før. Den *tradisjonsfortellingen* som vi så i vedlegget i 2014, hvor det ble vektlagt kontinuitet mellom fortid og nåtid, var det nesten ikke spor av 10 måneder senere. Hovedtemaet i Stortingsmeldingen var enda tydeligere *fremtiden*, og de utfordringer og oppgaver som ventet på kommunene der, men reformen ble også gitt en forankring tilbake i tid. Denne forankringen fremsto imidlertid som et paradoks. Den samme

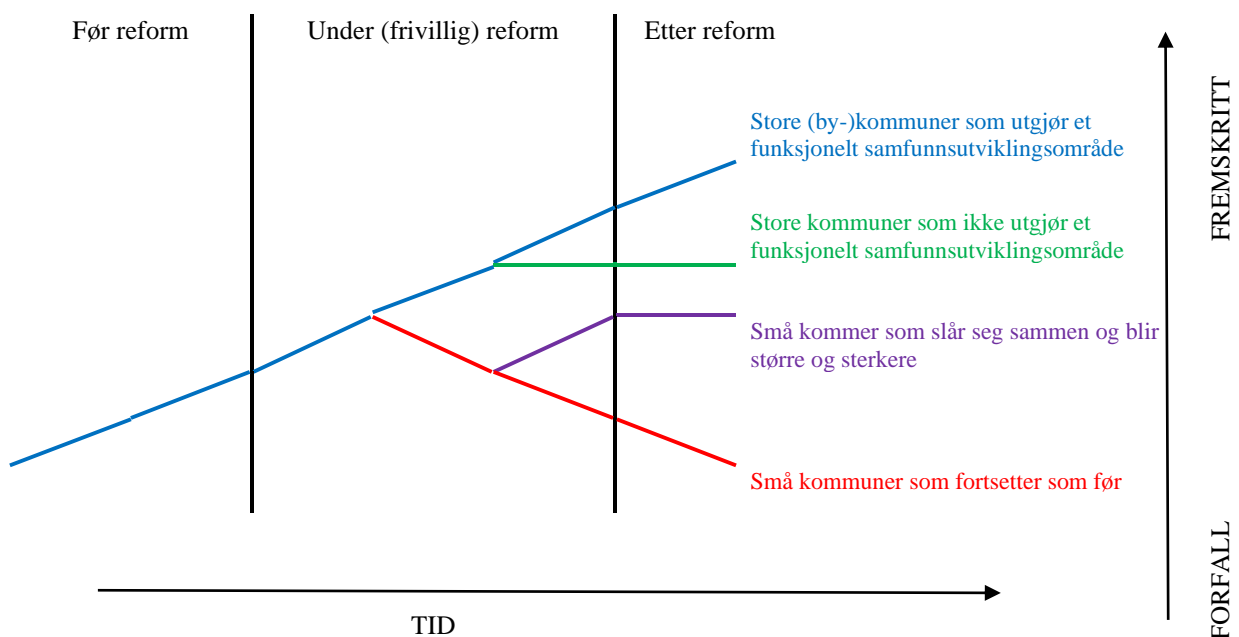
---

¹⁴⁵ Ibid, s. 5-6

¹⁴⁶ Sorthe (2021), s. 6-8

staten som de siste ti-årene forut hadde gitt kommunene stadig flere og flere oppgaver med stor grad av føringer og styringssignaler, uttrykte i 2015 en klar målsetting om at det burde være *mindre* statlig detaljstyring og mer makt og myndighet i kommunene. Det var i hovedsak en *kritisk* historiefortelling som ble presentert – det var blitt nødvendig å erstatte en dominerende forståelse (detaljstyring) med en annen (større handlingsrom) – men blottet for selvrefleksjon over at fortelleren selv hadde hovedansvaret for at den situasjonen man vil frigjøre seg fra, hadde oppstått.¹⁴⁷

Med proposisjon 96 til Stortinget (2016–2017) *Endringer i kommunestrukturen* oppsummerte regjeringen reformen, og fremmet forslag til hvilke kommuner som skulle slå seg sammen. Innledningsvis ble det gitt en form for historisk forankring av reformen, men da med de samme ordene som i utviklingsfortellingen fra kommuneproposisjonen tre år tidligere. Det som var nytt i 2017-dokumentet var bruken av figurer og tabeller som understreket noen av hovedpoengene i begrunnelsen for reformen. Departementet gjentok og fremhevet budskapet om at den historiske utviklingen ville fortsette inn fremtiden, og at oppgavene og utfordringene ville vokse de små kommunene over hodet. Det var en fortelling om fremskritt og forfall. Med bruk av «Unilinear and Multilinear Historical Plotlines»¹⁴⁸ kan regjeringens fortids- og fremtidsfortellinger i kommunereformen oppsummeres på denne måten:¹⁴⁹

¹⁴⁷ Ibid., s. 8-10

¹⁴⁸ Zerubavel (2004), s. 23

¹⁴⁹ Sorthe (2021), s. 11-14

Grunnfortellingen i regjeringens sakprosa om kommunereformen var en utviklingsfortelling om norske kommuner som gjennom lang tid hadde fått ansvar for stadig flere og mer kompliserte oppgaver. Det var *endring* som var essensen i historien om norske kommuner siden forrige reform for 50 år siden. Om det fantes en arkitekt bak denne historiske utviklingen, og en kraft som kunne stanse en skummel utvikling, så kunne det bare være Staten selv. Men den rollen erkjente overhodet ikke Staten – den historiske utviklingen ble fremstilt som lineær, deterministisk og ukontrollerbar.

Det fantes også fortellinger av annen litt annen karakter som nærmest «dempet» virkningen av denne ganske skarpe og aggressive grunnfortellingen. Mine undersøkelser identifiserte elementer av tradisjonsfortelling som forankret og betrygget, og en kritisk fortelling om frigjøring fra en uønsket tilstand (som Staten selv hadde skapt). Disse sidefortellingene var til dels i motstrid til hovedfortellingen, uten at dette paradokset kom til syne på tekstenes overflate.

Historiebruken i de nasjonale dokumentene som kom forut for den lokale sammenslåingsprosessen, var tydelig tilpasset regjeringens behov for å overtale små kommuner om å slå seg sammen. Både Søgne og Songdalen hadde innbyggertall som var under et ekspertutvalgs anbefaling på «15 000–20 000 innbyggere for å sikre en god oppgaveløsning»,¹⁵⁰ men Stortingets vedtak om sammenslåing var allerede fattet, så i fellesnemnda (2017-2019) var det ingen spor av departementets dramatiske fortelling om fremskritt og forfall. At fremtiden ikke skulle være bærekraftig, var ikke en trussel som preget medlemmene i fellesnemnda. Det var større grad av optimisme i de lokale politikernes forventninger til den nye storkommunen, enn det var i regjeringens beskrivelse av fremtiden til kommuner som ikke slo seg sammen.

Det er imidlertid noen likhetstrekk mellom regjeringens grunnfortelling og den lokale utredningen av «Utfordringsbilde 2018» (jf. kap. 5.2). Begge steder ble det fortalt en historie hvor utviklingskrefter som vi ikke helt kontrollerer, kan føre til et fremtidig forfall. Det kan derfor virke som fagbyråkratene på de ulike forvaltningsnivåene, i større grad hadde en felles historiebruk, enn hva det ellers er mulig å finne indikasjoner på. Når de mentale prosessene –

---

¹⁵⁰ Ekspertutvalg (2014), s. 164

historiebevisstheten – ble festet i større skriftlige utredninger, fikk man de tydeligste likhetene mellom det nasjonale og det lokale.

Store forskjeller var det også knyttet til etablering av forbindelser mellom fremtid og fortid. I flere sammenhenger var det i den nasjonale reformen behov for å forankre bakover i tid og beskrive en kontinuitet som kunne fungere som en objektiv nødvendighet. Lokalt ble sammenslåingsvedtaket et historisk vannskille, og den kraftige økningen i oppmerksomhet mot endringene i nåtiden og fremtiden, førte til at behovet for å orientere seg bakover i tid bare dukket opp i noen få enkeltsaker. Lokalt var tiden punktert og en ny epoke startet. Nasjonalt inngikk kommunereformen på en helt annen måte i en «gjentagelsesstruktur»¹⁵¹ av statlig reformarbeid.

Fordi den lokale nemnda samlet sett viet svært begrenset oppmerksomhet til hva som hadde skjedd i fortiden, er det vanskelig å karakterisere deres overordnede syn på de historiske utviklingskreftene. Men at nemnda så for seg å ha fremtiden i sine egne hender, er det liten tvil om. Det kom til uttrykk en sterk bevissthet om at man nå skulle forme sin egen fremtid – den nye kommunen ville bli et resultat av de valgene man kom til å gjøre. Staten formidlet i reformdokumentene et helt annet syn på kreftene som styrer. Aktørene bak den utviklingen som ble beskrevet, var ikke bare ansiktsløse, de var usynlige. Kommunene hadde mottatt enormt mange nye oppgaver de siste 50 årene, men tilsynelatende uten en giver. Dette synet på historisk utvikling er på langt nær like fremtredende i den lokale prosessen.

6.3 Oppsummering

Både lokalt og nasjonalt er det varianter av *ideologisk* og *politisk-pedagogisk* historiebruk som er dominerende, og man deler i stor grad en grunnleggende *utviklingsfortelling* hvor historien er i permanent foranderlighet. Likheten blir størst i skriftlige utredninger forfattet av profesjonelle byråkrater.

Gjennomgangen i dette kapitlet får også tydeliggjort det aspektet ved begrepet *historiekultur* som blant andre professor Teemu Ryymin er opptatt av, nemlig at den blir produsert i en bestemt institusjonell sammenheng. Forvaltningsnivåene forholder seg til ulike

---

¹⁵¹ Jf. Jordheim (2017)

historiekulturer, og når historien da skal brukes til å skape meningsfulle eller handlingsorienterende helheter, blir resultatet ulikt. Forskjellene blir mest synlig i hvordan man periodiserer tiden. Mens reformen lokalt blir et skarpt brudd med fortiden, inngår den på nasjonalt nivå i en helt annerledes historisk kontinuitet.

De lokale politikerne er i utgangspunktet mest ideologiske i sin historiebruk, mens administrasjonen tenderer i større grad til å bruke historien mer pedagogisk, som en orienterende kilde til innsikt. Denne distinksjonen endrer seg imidlertid underveis i perioden. Politikerne er mer pragmatiske i sin historiebruk, og blir mer bevaringsorienterte etter hvert som tiden går, mens administrasjonen holder fast på sin mer kritiske posisjon.

7 Konklusjon

Innledningsvis i sluttkapitlet vil jeg oppsummere resultatene fra de fire analysekapitlene før jeg formulerer svar på oppgavens problemstillinger, og gjør et forsøk på å sette resultatet inn i en større forskningsmessig sammenheng.

Det skjedde en merkbar dreining i politikernes tidsorientering og syn på fortiden omlag halvveis ut i fellesnemndas funksjonsperiode. Innledningsvis var de helt nye fremtidsutsiktene så dominerende at fortiden ble karakterisert som irrelevant. Det ble understreket at den nye kommunen ikke skulle legitimeres med hjelp av historien, men med henvisninger til en helt ny fremtid. Så skjedde det noe etter hvert som tiden gikk og tidspunktet for at den nye kommunen skulle bli en realitet kom stadig nærmere. Forventningene til fremtiden ble omtalt i stadig mindre optimistiske og visjonære ordelag, og dette fikk direkte påvirkning på erfaringsrommets status. I den grad fellesnemnda som helhet hadde en strategi for å koble sammen fortid og fremtid, må den karakteriseres som *pragmatisk*. Så lenge det var tid til å drømme om en ny, lysende fremtid, kunne flertallet tillate seg å parkere fortiden som premissleverandør, men når realitetene etter hvert sank inn, var det en klar tendens til at det i argumentasjonen ble henvist til objektive nødvendigheter som burde videreføres inn i den nye kommunen. Fremheving av likhetene mellom det gamle som var og det nye som skulle komme, overtar underveis for insisteringen på forskjellene. Historiebruken ble mindre ideologisk og mer pedagogisk.

Valg av kommunevåpen var en politisk avgjørelse hvor det historiske argumentet var sentralt, men i all hovedsak fordi en taus majoritet samlet seg om å følge innstillingen. Selve debatten inneholdt like mye ikke-bruk som annen historiebruk. Men det var flertallets tilslutning til en *antikvarisk* historiebruk som ble bestemmende for avgjørelsen; tradisjonen ble fremhevet og det ble oppfordret til å ivareta kulturarven. Det var likevel ikke moralsk-historisk indignasjon som kjennetegnet historiebruken i saken om kommunevåpen. Det var en *ideologisk* historiebruk som førte til at nemnda bestemte seg for å videreføre det gamle byvåpenet fra Kristiansand. Det ble konstruert en kontinuitetslinje som var så sterk at den ga en overveldende legitimitet til dette standpunktet.

Administrasjonen og innleid konsulent styrte premissene og ordskiftet i saken om kunstprosjekt på rådhuset. Politikerne engasjerte seg i svært liten grad, og kontrasten til saken om kommunevåpen må karakteriseres som påfallende stor. Historiebruken ble da langt mer pedagogisk og monumental, og den hadde mindre preg av å være et *redskap*.

Debatten om eiendomsskatt var av en helt annen karakter. Med usikre fremtidsutsikter som det sentrale utgangspunktet, og langt flere implisitte fortidsreferanser, egner empirien seg bedre for å analyseres med begreper fra teori om narrative strukturer. Flertallet orienterte seg innenfor en rüsenk *tradisjonsfortelling* med kontinuitet som en avgjørende faktor, mens opposisjonen ønsket sterkt å legge til grunn en *utviklingsfortelling* med fokus på endring som det meningsfulle. To helt ulike måter å orientere seg på, og selv for motstandere av eiendomsskatt ble det for drastisk og usikkert å forlate tryggheten i det bestandige.

Gjennom hele perioden rettet administrasjonen oppmerksomheten i saksutredningene nesten utelukkende mot nåtiden og fremtiden, med noen få unntak. Jeg har derfor gitt en historiebruksanalyse av saksutredningene under ett, og funnet en *kritisk grunnfortelling* som understreket det historiske tidsbruddet som kommunesammenslåingen representerte. De gamle identitetene var ikke lenger gyldige når det skulle skapes noe helt nytt.

Den enkeltteksten som ble studert nærmere i kapittel 5.2 var ikke like orientert om ett enkelt brudd, men hadde en utviklingsfortelling som fremhevet endringskreftene i historien.

Fremtidsutsiktene er ikke like lyse i denne fortellingen, og fortiden blir fremstilt som en mer harmonisk tilstand. De eksemplene på muntlige orienteringer som jeg valgte ut for nærmere analyse, inneholdt litt ulike fortellinger, og den eksplisitte historiebruken bar preg av å være eksemplifiserende tillegg som skulle skape en betryggende kontinuitet i en ellers usikker tilværelse. Hovedfortellingene har fellestrekk som handler om at over tid er ting i endring. Både i et globalt, nasjonalt og lokalt perspektiv har omgivelsene og forutsetningene endret seg, og denne erkjennelsen må legge premisser for de valgene som skal foretas.

Administrasjonens grunnfortelling – den narrative rammen som blir gjentatt og bekreftet i flere ulike tekster – har jeg gitt benevnelsen *Tid for endring!*

I den komparative analysen har jeg pekt på likheter og forskjeller i historiebruken mellom forvaltningsnivåene og mellom folkevalgte og ansatte i kommunene. Både lokalt og nasjonalt er det varianter av *ideologisk* og *politisk-pedagogisk* historiebruk som er dominerende, og

man deler i stor grad en grunnleggende *utviklingsfortelling* hvor historien er i permanent foranderlighet. Forvaltningsnivåene forholder seg imidlertid til ulike historiekulturer, og når historien da skal brukes til å skape meningsfulle eller handlingsorienterende helheter, blir resultatet ulikt. Forskjellene blir mest synlig i hvordan man periodiserer tiden, og der reformen lokalt blir et skarpt brudd med fortiden, inngår den på nasjonalt nivå i en helt annerledes historisk kontinuitet. Situasjonen med at de lokale politikerne er mest ideologiske og administrasjonen mer pedagogiske i historiebruken, endrer seg underveis i perioden. Politikerne blir mer bevaringsorienterte etter hvert som tiden går, mens administrasjonen holder fast på sin mer kritiske posisjon.

7.1 Svar på problemstillingene

Hvilke fortellinger og analogier om fortiden kom til uttrykk i møtene til fellesnemnda for Søgne, Songdalen og Kristiansand, i perioden 2017–2019?

Alle de fem historiske grunntrøpene kan identifiseres i den tekst og tale som tilhørte nemndas 22 møter. Men det er liten tvil om at *Fremtidstro og utviklingsoptimisme* er den som etterlater seg det tydeligste preget. Den korte beskrivelsen av denne trøpen har gjerne handlet om å gå fra mørket mot lyset og at fortiden er en jammerdal. Disse ordene yter imidlertid ikke fellesnemnda rettferdighet. Fortiden – de gamle kommunene – blir verken plassert i mørket eller i jammerdalen, men fremtiden lyser rett og slett så innmari sterkt at fortiden ikke blir mulig å få øye på. Den ble irrelevant. Jeg har dokumentert at denne fremtidstroen og optimismen avtar underveis slik at fortiden oftere dukker opp mot slutten av perioden, men det er ikke i en slik grad at det er én av de andre trøpene som blir dominerende.

Det har også vært mulig å finne klare eksempler på – eller i det minste elementer av – alle de fem fortellingstypene som Jørn Rüsen har definert i sin typologi for historiske narrativer. Av disse er det *utviklingsfortellingen* som oftest kan identifiseres og som helt klart favner bredest i kildematerialet. «Endring» – i svært mange varianter og sammenhenger – er en konstituerende forutsetning for svært mye av det som foregår i fellesnemnda, og fortidsfortellingen som da blir dominerende handler om transformasjon og endringenes sentrale betydning og mening. Dersom det skal gis navn til én grunnfortelling som skal favne hele virkeperioden, inklusiv sakspapirer og presentasjoner, så skal den hete *Tid for endring!* Fortiden er ikke en jammerdal, men den er ikke god nok, fremtiden skal bli bedre.

Det litt overraskende resultatet kom i kapittel 5.1, hvor jeg i mangel av enkelttekster som i tilstrekkelig grad konstituerte egne fortellinger, har forsøkt å utlede hvordan utredningene samlet sett danner en grunnfortelling. Min konklusjon ble da at dette fungerer som en *kritisk fortelling*. Ved å konsekvent gi historien et nytt nullpunkt blir etablerte tradisjoner, identiteter og ideer om kontinuitet utfordret og problematisert. Min analyse kan ganske sikkert utfordres på dette punktet, men uansett vil jeg understreke at min tilnærming har vært utelukkende funksjonell, og ikke inneholder intensjonelle vurderinger.

Hva slags funksjon eller effekt hadde historiebruken i fellesnemnda for den konkrete politikken som ble vedtatt?

Det særegne ved fellesnemndas historiebruk er den sterke tilstedeværelsen av en *ideologisk ikke-bruk*. Nemnda legitimerte den nye kommunen med å henvise til en lysende fremtid, og dermed ignorerte den historiske dimensjonen. Dette er på langt nær den eneste formen for historiebruk som kommer til uttrykk i møtene, og i Karlssons typologi er det først og fremst den *politisk-pedagogiske* historiebruken som også er høyst til stede i fellesnemnda. At eksistensiell og moralsk historiebruk ikke spiller noen nevneverdig rolle, er ikke overraskende med tanke på at nemnda er et kollektivt organ hvor alt som skjer er i full offentlighet.

Det var mindretallet og de minste partiene som tok til orde for den mest radikale historiebruken; full løsrivelse fra det gamle, skape en helt ny verden og avvikle lange tradisjoner. Men dette ble jo ikke vedtatt. De største partiene samlet seg om mellomløsninger som ofte var i tråd med de administrative anbefalingene. Samtidig vet vi at nemnda mot slutten av perioden orienterte seg mer mot status quo, og fremhevet kvaliteter også ved de gamle kommunene. Spørsmålet blir om denne «optimistiske utviklingsfortellingen hvor fortiden er irrelevant» fikk noen betydning i det hele tatt?

Sannsynligvis hadde ikke historiebruken avgjørende betydning for så veldig mange vedtak. I de meget få enkeltsakene hvor det er en åpenbar kobling mellom vedtak og historiebruk, handler det om en alternativ historiebruk hvor behovet for tradisjon og kontinuitet blir ekstra sterkt. Jeg vil likevel peke på ett synlig forhold hvor den dominerende historiebruken kan ha hatt en avgjørende effekt. At den nye kommunen skulle bygges på «det beste fra de tre kommunene» og «de tre kommunenes styrker og særegenheter», var opplest og vedtatt fra

starten av, og ble gjentatt flere ganger underveis, både av politikere og ansatte. Men den som leter i nemndas agenda, papirer eller debatter for å finne konkrete angivelser av hva som var det beste eller styrkene i de tre kommunene, hen leter forgjeves. Det er etter min oppfatning ikke usannsynlig at en dominerende historiebruk hvor fortiden er marginalisert, kan ha hatt en orienterende funksjon som bidro til at nemnda aldri fikk seg forelagt evalueringer av de gamle kommunenes respektive kvaliteter.

Kan det identifiseres en bestemt politisk historiekultur som fikk betydning for fellesnemndas arbeid?

Historiekultur er summen av ulike former for historiserende tekster eller bevissthetsuttrykk, produsert i en institusjonell sammenheng (jf. kap. 2.2). Jeg legger da til grunn at denne «summen» kan variere i størrelse. Det gir mening å snakke om en rik historiekultur. Den «institusjonelle sammenhengen» er i denne undersøkelsen fellesnemnda for sammenslåing av kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand. Min jakt på «historiserende tekster eller bevissthetsuttrykk» produsert i tilknytning til fellesnemnda, har vært en langdryg affære og utbyttet ble sparsommelig. Min konklusjon blir derfor at fellesnemnda ikke hadde en rikholdig historiekultur.

Professor Ryymin konkluderte i 2017 med at det i den norske parlamentariske politikkkutforming etter 1945, kan identifiseres en politisk historiekultur som konstituerer politiske problemer og som anviser hvordan de bør løses (jf. kap. 1.3). Jeg klarer *ikke* gjennom mine undersøkelser å fastslå at det var en politisk historiekultur med en tilsvarende funksjon i fellesnemnda. Hovedårsaken til dette mener jeg må ligge i den bestemte institusjonelle sammenhengen. Ei fellesnemnd etter inndelingslova har et avgrenset oppdrag som medfører at det i mindre grad blir konstituert politiske problemer. I formannskapsmodellen generelt, og i ei fellesnemnd spesielt, er det en annerledes relasjon mellom politikk og administrasjon, og systemet forutsetter et godt samspill mellom dem for at det skal fungere godt. Administrasjonen har da stor innflytelse på både konstituering og løsning av politiske problemer. Det betyr ikke at jeg i mine undersøkelser ikke har funnet historiebruk som har en orienterende funksjon, men funnene er for sparsomme og fragmenterte til at jeg vil gi det stor betydning som mønster for politisk *handling*.

Mitt overordnede spørsmål var hvilken rolle historien spilte i sammenslåingen av kommunene? Jeg avgrenset dette til fellesnemndas 22 møter, og jeg kan ikke konkludere med at der spilte historien en stor og avgjørende rolle. Men det gjorde fremtiden. Jeg har i denne masteroppgaven først og fremst dokumentert hvordan forventninger og erfaringer, fremtid og fortid, henger sammen og påvirkes av hverandre. Vedtaket om sammenslåing skapte en helt ny fremtid, og dette førte til at også fortiden forandret seg. Erfaringsrommet ble (nesten) tømt og mistet status. Dette bildet nyanseres underveis, men det er likevel fremtiden som, i større grad enn historien, angir mønster for politisk handling i samtiden. Kanskje det heller var en politisk fremtidskultur?

7.2 Resultatene i en større sammenheng

Min masteroppgave er en direkte oppfølging av antologien om nasjonalpolitisk historiebruk fra 2017. I avslutningskapitlet peker professor Ryymin på at «å undersøke politiske historiekulturer i andre (norske og internasjonale) kontekster er påkrevd». Samme sted sier han også at «politiske historiekulturer i andre institusjonelle sammenhenger, er et interessant spørsmål som foreløpig ikke lar seg fyllestgjørende besvare».¹⁵² Jeg har i denne oppgaven kommet med ett svar på Ryymins oppfordring, og denne formen for undersøkelser av historiebruk i norsk *lokalpolitikk* har jeg ikke funnet andre eksempler på. Oppgaven vil sann sett være et nytt bidrag til forskningen på politisk historiebruk i Norge.

Jeg har også tatt i bruk en forholdsvis ny historisk kilde som er blitt tilgjengelig de siste årene. Video-strømming av politiske møter i kommuner og fylkeskommuner er blitt vanlig over det ganske land de siste årene. Hensikten er å styrke lokaldemokratiet ved å gi offentligheten og velgerne innsyn i de politiske beslutningsprosessene. Ved å ha nett-baserte arkivfunksjoner av opptakene lett tilgjengelig på internett, gir dette også historikere og andre forskere en ny mulighet for å studere lokalpolitikkenes vesen. Forhåpentligvis har jeg med dette arbeidet demonstrert én mulighet for hvordan også disse arkivene kan utnyttes metodisk i en forskningssammenheng.

Ett av resultatene mine er at den institusjonelle sammenhengen påvirker historiebrukens handlingsorienterende betydning. Ei fellesnemnd er på flere måter en utypisk kontekst. Videre

---

¹⁵² Ryymin (2017b), s. 291

undersøkelser i lokalpolitikens historiebruk kunne med fordel ta for seg de ordinære prosessene i kommunestyre og fylkesting. Det ligger også godt til rette for å sammenligne hvordan lokalpolitikens historiebruk utspiller seg i forskjellige byer og kommuner. Da vil det også være nærliggende å undersøke grundigere den symbiotiske relasjonen mellom politikk og administrasjon som formannskapsmodellen forutsetter.

I fjerde bind av *Kristiansands historie* avslutter historiker Pål Thonstad Sandvik kapitlet om den forrige kommunesammenslåingen på 1960-tallet slik: «Men etter noen år var det få, om noen, som savnet den gamle kommunestrukturen i området.»¹⁵³ Slik gikk det ikke denne gangen. Reformen er ikke over, og underveis i arbeidet med masteroppgaven kom den nye regjeringen med et vedtak om at det skal holdes folkeavstemninger i Søgne og Songdalen for at innbyggerne selv skal få bestemme om de vil løsrive seg fra «nye» Kristiansand og gjenopprette de gamle kommunene.¹⁵⁴ Bystyrets flertall har imidlertid vedtatt at kommunen ikke ønsker å arrangere en slik folkeavstemning, og mens disse ordene skrives har regjeringen ute på høring et forslag til endring av loven slik at regjeringen får hjemmel til å innhente folkets mening i Søgne og Songdalen mot kommunens vilje.

I forlengelsen av mitt arbeid kan det altså i nær fremtid dukke opp et vel så interessant tema for en masteroppgave: Historiebruk i tvangsoppløsningen av Kristiansand kommune. Kanskje historien får en større plass i den fellesnemnda?

---

¹⁵³ Sandvik (1999), s. 366

¹⁵⁴ Fædrelandsvennens e-avis onsdag 8. juni 2022: <https://fvn.e-pages.pub/titles/fvn/1788/publications/40849/pages/4>
Lokalisert 19.5.2023

Kilder

Statsministerens kontor (2013). *Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre og Fremskrittspartiet*. Pdf-versjon lokalisert 18.2.2021 på:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id743014/>

Prop. 95 S (2013–2014) *Kommuneproposisjonen 2015*. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Ekspertutvalg (2014). *Kriterier for god kommunestruktur. Sluttrapport*. Lokalisert 18.2.2021 på:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/ekspertutvalg/sluttrapport/id751494/>

Meld. St. 14 (2014–2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner*. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Prop. 96 S (2016–2017) *Endringer i kommunestrukturen*. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kristiansand kommune (2017-06-20) *Protokoll bystyret*

<https://opengov.360online.com/Meetings/krs/Meetings/Details/16160698>

Videoopptak (20 møter, 21 opptak, totalt 47 timer og 35 minutter)

1. Fellesnemndas første møte 23. juni 2017 ble ikke strømmet, og det foreligger derfor ikke videoopptak
2. Fellesnemndas andre møte 29. august 2017 ble ikke strømmet, og det foreligger derfor ikke videoopptak
3. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2017-10-31 videoopptak) 1 t. 37 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/47>
4. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2017-11-28 videoopptak) 0 t. 37 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/49>
5. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2017-12-19 videoopptak) 3 t. 12 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/51>
6. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2018-01-30 videoopptak) 1 t. 36 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/53>
7. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2018-02-27 videoopptak) 3 t. 30 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/55>

8. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2018-04-24 videoopptak) 1 t. 33 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/60>
9. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2018-05-29 videoopptak) 2 t. 18 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/64>
10. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2018-06-19a videoopptak del 1) 0 t. 21 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/66>
Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2018-06-19b videoopptak del 2) 2 t. 06 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/67>
11. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2018-09-25 videoopptak) 1 t. 56 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/71>
12. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2018-10-30 videoopptak) 3 t. 0 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/74>
13. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2018-11-27 videoopptak) 3 t. 24 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/77>
14. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2018-12-18 videoopptak) 1 t. 47 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/78>
15. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2019-01-29 videoopptak) 3 t. 22 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/82>
16. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2019-03-05 videoopptak) 2 t. 33 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/87>
17. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2019-03-26 videoopptak) 2 t. 22 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/93>
18. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2019-04-30 videoopptak) 2 t. 28 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/97>
19. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2019-05-28 videoopptak) 2 t. 48 min.
<https://sogne.kommunetv.no/archive/169>
20. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2019-06-18 videoopptak) 2 t. 37 min.
<https://gamlekristiansand.kommunetv.no/archive/101>
21. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2019-08-27 videoopptak) 2 t. 13 min.
<https://sogne.kommunetv.no/archive/184>
22. Fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand (2019-09-24 videoopptak) 2 t. 15 min.
<https://sogne.kommunetv.no/archive/185>

Saksutredninger

1. Nye Kristiansand kommune (2017-06-23) *Møteinnkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 14 sider
2. Nye Kristiansand kommune (2017-08-29a) *Møtebok fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 27 sider
Nye Kristiansand kommune (2017-08-29b) *Ettersending fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 8 sider
3. Nye Kristiansand kommune (2017-10-31) *Møtebok fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 33 sider
4. Nye Kristiansand kommune (2017-11-28) *Møtebok fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 14 sider
5. Nye Kristiansand kommune (2017-12-19) *Møtebok fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 191 sider
6. Nye Kristiansand kommune (2018-01-30) *Møtebok fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 66 sider
7. Nye Kristiansand kommune (2018-02-27a) *Møtebok fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 38 sider
Nye Kristiansand kommune (2018-02-27b) *Tilleggsliste fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 7 sider
8. Nye Kristiansand kommune (2018-04-24) *Møtebok fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 113 sider
9. Nye Kristiansand kommune (2018-05-29) *Møtebok fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 87 sider
10. Nye Kristiansand kommune (2018-06-19) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 49 sider
11. Nye Kristiansand kommune (2018-09-25) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 48 sider
12. Nye Kristiansand kommune (2018-10-30) *Saksutredninger til sakene 39-45/18 i fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand* (komplett innkalling ikke produsert), 85 sider
13. Nye Kristiansand kommune (2018-11-27) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 457 sider
14. Nye Kristiansand kommune (2018-12-18) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 291 sider
15. Nye Kristiansand kommune (2019-01-29) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 83 sider

16. Nye Kristiansand kommune (2019-03-05) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 264 sider
17. Nye Kristiansand kommune (2019-03-26) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 213 sider
18. Nye Kristiansand kommune (2019-04-30) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 197 sider
19. Nye Kristiansand kommune (2019-05-28a) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 181 sider
Nye Kristiansand kommune (2019-05-28b) *Tilleggsliste fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 18 sider
20. Nye Kristiansand kommune (2019-06-18) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 113 sider
21. Nye Kristiansand kommune (2019-08-27) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 210 sider
22. Nye Kristiansand kommune (2019-09-24) *Komplett innkalling fellesnemnda Søgne, Songdalen og Kristiansand*, 188 sider

Litteratur

- Aronsson, Peter (2010). *Historiebruk – att använda det förflutna*. Lund: Studentlitteratur AB
- Baldersheim, Harald m.fl. (2021). *Styrket lederskap i kommunal sektor – gjeldende rett, roller og rolleforståelse mellom folkevalgte og kommunedirektør. Delrapport 1*. Senter for anvendt kommunalforskning ved Universitetet i Agder
- Brædder, Anne (2019). «Public History in Scandinavia: Uses of the Past» i Ashton, Paul & Alex Trapeznik (red.) *What Is Public History Globally? Working with the Past in the Present*. London/New York: Bloomsbury Academic (s. 121-130)
- Bøe, Jan Bjarne og Knutsen, Ketil (2013). *Innføring i historiebruk*. Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget
- Bøe, Lene (2009). *Det gamle og det nye Sandnes. En studie i historiebruk ved byjubileene i Sandnes i 1910 og 1935*. Masteroppgave ved Universitetet i Stavanger.
- Flo, Yngve (2017). «Kampen om å gje fortida nytt liv. Historiebruk i kommuneinndelingsdebatten 1946-1967» i Ryymin, Teemu (red.) *Historie og politikk. Historiebruk i norsk politikktutforming etter 1945*. Oslo: Universitetsforlaget (s. 56-82)
- Folkenborg, Håkon Rune (2018). *Én fortid – mange fortellinger. Introduksjon til historiebruk*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Heiret, Jan; Ryymin, Teemu og Skålevåg, Sven Atle (2013). «Innledning» i Heiret, Jan; Ryymin, Teemu og Skålevåg, Sven Atle (red.) *Fortalt fortid. Norsk historieskriving etter 1970*. Oslo: Pax Forlag A/S (s. 8-34)
- Jordheim, Helge (2017). «Krisetid. Introduksjon til en begrephistorisk forståelse av krisebegrepet» i *Arr 2/2017. Nettutgaven (<https://arrvev.no>)*
- Karlsson, Klas-Göran (2009). «Historiedidaktik: begrepp, teori och analys» i Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.) *Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken*. Lund: Studentlitteratur AB (s. 25-69)
- Koselleck, Reinhart (2002). *The Practice of Conceptual History: Timing History, Spacing Concepts*. Stanford: Stanford University Press
- Koselleck, Reinhart (2004). *Futures past: On the semantics of historical time*. New York: Columbia University Press
- Nielsen, Niels Kayser (2010). *Historiens forvandlinger. Historiebrug fra monumenter til oplevelsesøkonomi*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag
- Nietzsche, Friedrich (1874/2015 e-bok). *Bruk og misbruk av historia*. Ulefoss: Nisus Forlag (oversatt av Atle Hesmyr)
- Pickering, Michael (2004). «Experience as horizon: Koselleck, expectation and historical time» i *Cultural Studies, vol. 18, No. 2/3* (s. 271-289)

- Rüsen, Jörn (2005). *History. Narration – Interpretation – Orientation*. New York/Oxford: Berghahn Books
- Ryymän, Teemu (2017a). «Innledning. Historie i politikkutformingen» i Ryymän, Teemu (red.) *Historie og politikk. Historiebruk i norsk politikkutforming etter 1945*. Oslo: Universitetsforlaget (s. 9-32)
- Ryymän, Teemu (2017b). «Konklusjon: De politiske historiene» i Ryymän, Teemu (red.) *Historie og politikk. Historiebruk i norsk politikkutforming etter 1945*. Oslo: Universitetsforlaget (s. 277-292)
- Sandvik, Pål Thonstad (1999). *Kristiansands historie 1945-1999*. Kristiansand: Sparebanken Pluss
- Stugu, Ola Svein (2008/2016). *Historie i bruk*. Oslo: Det Norske Samlaget
- Zerubavel, Eviatar (2003/2004 Paperback edition). *Time Maps: Collective memory and the Social Shape of the Past*, Chicago: University of Chicago Press